

ШУКУР ҚУРБОН

САЙЛАНМА

*Шеърлар, манзумалар,
бағишловлар, тўртликлар,
таржималар*

Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти,
Тошкент — 2011 йил

УДК: 821.511.133–1

ББК (5Ў)

Қ54

Шукур, Қурбон

Сайланма: шеърлар, манзумалар, бағиш-ловлар, тўртликлар, таржималар / Ш. Қурбон. – Т.: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти, 2011. – 296 б.

ISBN 978-9943-06-???-?

© Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси
нашриёти, 2011 йил.

ОЛТМИШ ЁШ АРАФАСИДА

Сўз боши

Биз, олтмишинчи йилларда адабиётга кириб келган авлод, ёшимиз қирққа етганда ҳам «ёш ёзувчи», «ёш шоир» деб аталганмиз. Сабаби ҳали биздан кейинги ижодкорлар авлоди ростмона бўй кўрсатмаган, адабиёт майдонини эгаллаб улгурмаган эди.

Етмишинчи йилларга келиб янги бир тўлқин, янги бир истеъдодли авлод сафимизга қўшилди. Ўзбек назми ва насрига янги руҳ кириб келди. Бу авлод сафида пешқадамлардан бири Шукур Қурбон эди. Унинг ҳаяжонга тўла юраги, айтган сўзи, ёзган шеъри, ҳар бир хатти-ҳаракатида аён бўлиб турарди. Шукурнинг илк шеърларини ўқиб кўнглимда туғилган яхши сўзларни ўша вақт матбуотда, анжуманларда айтганман. Қарангки, у замонлар ҳам қирқ йилча ортда қолибди.

Бугун энди Шукур Қурбон элга таниқли шоир, ўзи устоз бўлиб, ёш ижодкорларни тарбияламоқда, ижод майдонига йўллаб, илк китобларига «Оқ йўл»лар ёзмоқда.

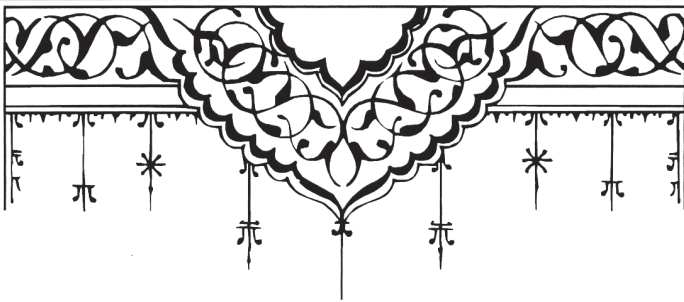
Бугун мен Шукур Қурбоннинг сайланма шеърларини ўқиб, у босиб ўтган ижодий йўлни кўз олдимга келтириб турибман. Бу йўл ҳеч бир шоирда текис ва равон бўлмайди. Шукур каби ҳиссиёт шоирида ижодий изланиш йўллари машаққатли кечади. Ҳаёт бир ерда турмаганидек, ижодий услуб ҳам ўзгариб, янги-ланиб боради. Мана олтмиш ёш арафасида у анча тиниқлик касб этган:

Шоирлар каломи отилган ўқдир,
Нишонга тегарки, кўнгиллар тўқдир.
Ҳақиқатни айтиш нодонлик бўлса,
Нодонликдан айро шеърият йўқдир.

Шоир дўстимга ижодий умрузоқлик тилайман. Қалб
ҳарорати ҳеч кам бўлмасин.

Эркин ВОҲИДОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шоири

ОЛДИНГИ САФДАГИЛАР

*Кўхна бир хикмат бор - фирру ондаги
Хайрат-халожонни айлар у тахрир:
Калбни тозаласанг, калб танандаги
Жамини аъзони поклайди бир-бир.*

АНА ЭНДИ...

Ана энди, Алпомишнинг ўгли – Ёдгор
Ўн тўрт ботмон парли ёйни тортди, кўтарди,
Узилди чирсиллаб, четан девордек
Етти йилда кўрпа бўлиб кетган ажириқ.
Суғурди бамисли ернинг киндигин.
Етти яшар бола эди у,
Билар эди у –
Отасидан қолган ёй шудир,
Отасига мерос эди у –
Бобоси Алпинбийдан
Аввало Худо-ю,
Фурурми, орми,
Таҳқирми, ҳақоратми – куч берган унга?
Бобосининг руҳими,
Ё зиндонда етти йил ётган
Отасининг хабари
Ва ё томирида оққан алп қони?!

Жон-жаҳоним кулоқ бўлиб тинглайман дoston.
Алпомишнинг Алпинбийдан қолган ёйи,
Ўн тўрт ботмон парли ёйи –
Ётмадимми Ёдгордан сўнг ҳам
Тилдан, элдан, мендан унут,
Юртимдаги қай бир гўшада,
Асрлар бўйи?!
Султонлармас, юртимизда
Ҳукм юргизмадимми ултону қуллар?!

Ана энди, Истиклол бўлиб,
Кимдир уни топгандай бу кун,

Тортгандай, кўтаргандай,
Отгандай бу кун.
Акс ҳолда қайтармиди ултону қуллар
Ултонлиги ва қуллигига!

Узилди чирсиллаб четан девордек,
Юзлаб йилда кўрпа бўлиб кетган ажириқ.
Бамисли суғурди ернинг киндигин.
Ўн тўрт ботмон парла ёйни
Кимдир тортди, кўтарди, отди.

2001

* * *

Кўҳна бир ҳикмат бор —
 фикру онгдаги
Ҳайрат-ҳаяжонни айлар у таҳрир:
Қалбни тозаласанг, қалб танангдаги
Жамики аъзони поклайди бир-бир.

2010

СУВРАТ

*Ҳамқишлоғим Худойберди
саркор хотирасига*

Балиқчилик саркор бобо яшади узоқ,
Лекин суврат ундан узоқ қолди қўлларда.
Ўша йиллар, ўша ишонч, ўша иштибоҳ,
Нима кунни кўрмади бу халқим йўлларда?!

Алданмаслик мумкин эди душманга, ахир,
Кўриш мумкин эди ҳатто оқибатни ҳам.
Кўнмасликдан бошқа илож қолмади охир,
Кўрбошилар аро бирлик топганда барҳам.

Юргимнинг мард ўғлонларин, босқинчи ила,
Кўрганмисиз бир товоқдан ош еганини?
Бу тарзда ош еганлари — тош еганими?
Ўша яраш-яраш, ўша тоғ, ўша йиллар!...

Бу ҳам камлик қилган каби, бало бормиди,
Эй, сувратга тушмоғига туриб ёнма-ён?
Ўзбегимнинг ўғлони, сен шунча хормидинг —
Мустабидлар даврасида турибсан шодон?!

Шўроларнинг қўмондони — қаттол беадад
Фрунзе ҳам турар эди давра тўрида.
Олса, чаён каби қўлин чақарди суврат,
Кўрса, кўзи хиралашиб қоларди кўрдай.

Лекин йиртиб ташлолмади сувратни саркор:
«Қама-қама, от-от даври» келди шошириб.
Ўша суврат дастак бўлиб, такрор ва такрор
Четлаб ўтди уни бало-қазо шамшири.

Суюндими бу аҳволга, йигладими ё,
Бошқаларни қўйиб тулинг, виждон не деди?
Эй, сувратга сизмай қолган дўстларнинг қаро —
Қисматига ачинди у, ич этин еди.

Лекин жангсиз-курашсиз, бекордан-бекор
Ўлиб кетмак — оқилларнинг юмуши эмас.
Худо берган умрин яшаб ўтди-ку, саркор,
Унга биров: «Нега бундай қилдинг?» ҳам демас.

Ҳайҳот! Оғир бир армон бор: Мустақилликни
Кўролмади саркор бобо кўпнинг қатори...
Сувратларда кўриб энди ўтган қулликни,
Уйғотамиз юракдаги гурур ва орни.

2001

* * *

Халос ихлосдадир, ихлосда — халос,
Юртим қонунларин одиллиги соз.
Билсин билмаганлар: демократия
Бизда ўзига хос, ўзимизга мос.

2001

САМАРҚАНД САЙЁРАСИ

Эй гўзал сайёра, эй юксак юлдуз,
Кувон, тантана қил ва туй нашида.
Мустақиллик боис, халқимиз боис
Пайдо бўлдинг осмон харитасида.
Яъни кашф этилдинг. Аср-асрлар
Биз кўкни унутиб, нима қилдик, айт?
Наҳотки, осмонга айтмадик сирлар,
Наҳотки, дунёда яшадик лоқайд?
Йўқ. Карвон бир ёнда, бир ёнда сарбон,
Аҳли илм кўзидан ёшлар қуйилган —
Ки само тоқига қўйилган нарвон
Улуғбекдан кейин олиб қўйилган.
Бугун иқтисодий танглик кўйида
Қорнин ўйлаганда дунё халқлари,
Кўриб ул нарвонни яна жойида,
Ҳайрат бармоғини тишлади бари
Ва рўйи заминнинг сайқали бўлмиш
Шаҳар номи билан аталдинг зарҳал.
Юртбоши лутфи бу. Ниятлар кулмиш:
Фазога ҳам шояд бўлурсан сайқал.
Оллоҳга хуш ёқар бу юмуш, зеро
Зукко эл-улусни хоҳлаган асли:
Мулким билиб айтсин дея ҳамд-сано,
У, ахир, яратган одамзод наслин.
Демак, кашфиётлар қилиш керак мўл,
Кашфиёт, кашфиёт, яна кашфиёт.
Ўшалар бағрида мунаввар ўнг-сўл,
Ўшалар бағрида мунаввар ҳаёт.
Ўшалар туфайли ном ҳам, нишон ҳам
Ва пойдор ажлодлар қолдирган сабоқ.
Келажак ўшалар туфайли кўркам,
Ўшалар туфайли орзулар порлоқ.

«Сирли олам» газетасидаги хабарда ёзилишича, тоққа қочиб бораётган тулпорини отиб олган йилқичилар, унинг қўлатиқларида елпигичдай қанотларни кўриб, афсус-надомат ила оҳ тортишди

* * *

Учар отлар...
Учар юлдузлар...
Йиғлаётган одамзод.
Йиғлаётган одамзоднинг кўз ёши —
Ҳалол.
Отилган ва бўғизланган от,
Парвознинг таъмини яширган гўшти —
Ҳалол.

Йўқ, сиз отмадингиз бу учар отни,
Кўрлик отди, манқуртлик отди.
Эртақларга ишонмаслик,
Фирқўларга ишонмаслик,
Бепарворлик, лоқайдлик...

Айтинг, юлдуз эмас, ҳар кеча
Учаётган — учар отларнинг руҳи!..

Йиғлайсиз-да, оға, энди,
Йиғламайсиз қандайлар?!

Гўштини-ку, еб битиргансиз,
Қанотларни нима қилгансиз?..

Марҳамати эди Худойнинг бу от,
Асраб-авайлолмадик.
Учар отни отиб еган авлодмиз, ҳайҳот!
Орзудаги халқ бўлолмадик.

Йиглаймиз-да, оға, энди,
Йиглаймиз бирга.

Мархамати кенгдир лекин Худойнинг.
Дерлар: умид ўлар охири.

Айтинг, ҳамон учар юлдузлар —
Учар отлар руҳи бизга ёр.

Бошқа авлод туғилар бир кун,
Меҳр қўйиб учар отларга.
Бошқа авлод туғилар...
Бошқа авлод...
Бутунлай бошқа.

Гўштини-ку еб битирганмиз,
Қанотларни нима қилганмиз?

2006

* * *

Нафслар жунбишга келмишлар беҳад,
Кўзлар кўр, қулоқлар том битган, фақат —
Ҳамма бир-бирига оғзини очган:
Бер, дер, бер, ейман, дер беун, бешафқат.

2006

БИР ОТ ҚИССАСИ

*Наманган вилояти, Учқўрғон туманидаги
«Учқўрғон» ширкат хўжалиги аъзоларига*

Гиротмиди, Фиркўкмиди аждоди,
Ипакмиди, уқпармиди қаноти?!.
Ёлларида эркин беҳишт еллари,
Ватан ҳаётига боғлиқ ҳаёти.
Ўша от кўзлари-ла боқар хўжалик,
Ўша от қулоқлари била эшитар.
Ўша от туёқлари берар акс-садо
Ширкат аъзолари юракларида.

Ўша ширкат аъзоси бўлдим хаёлан,
Бўлдим ўша поспон, ўша от — мен ҳам.
Йўқ,
Яхшиси,
Бир бошдан айтай.

Миллион сўмни топиш осонми —
Ҳалолдан, покдан?
Йўқ, бир сўмни, айтинг,
осонми топиш?
Нима келар миллионга бугун?
Эскироқ бўлса-да берарми мошин?
Уй солса бўларми қишлоқда — чоғроқ,
Ҳаммоми билан?
Ширкат хўжалиги учун-чи, айтинг,
Келмайдими уруғлик қанча?
Техникага эҳтиёт қисм, ёнилғи
Ё қанча оилага буғдой — бир қопдан?
Пахта ёғи...
Қайнамасми қанчалаб қозон?

Ҳаммасидан орттириб лекин
(Орттирмоқ мумкинми кўпнинг ҳақидан?
Кўпнинг иши учун мумкин орттириш!)
Сотиб олди ширкат хўжалик бир от.
Аммо улоқ чопиш учунмас,
Ё тўйга тўёна учунмас, асло,
Сўйиб, қазисини ейиш учунмас,
Ҳада қилиш учун ватан посбонларига
Ва қилди ҳада.

Бугун чегарада аскар ўғлонлар
Юрт қўриқлар ул отни миниб.
Ширкат чегарада жойлашган, тўғри,
Сарҳадлар қўриқланган отсиз ҳам, тўғри.
Лекин тўғри эмас - умумюмушдан
Ўзни четга олиб яшамоқ -кўрдай.
Пахта ёғ ҳам бўлар, қайнамай қолмас -
Қора қозон - миллионсиз ҳам.
Уй ҳам солинади
Ҳаммоми билан,
Буғдой-у, эҳтиёт қисм...топилар,
Хоҳласа Худой.

Сарҳадлар тинч бўлиши керак, аввало,
Юртда улоқ чопилсин учун,
Тўйга тўёналар қилинсин учун,
Қазисининг ейиш учун отларнинг — сўйиб.

— Ватанни қўриқлаш осонми, айтинг?
— Кўплашилса, албатта, осон!

Ҳар ким ўз улушин қўшмоғи керак
Ватан хизматига келганча қўлдан.

У, ахир, келмоқда жуда ҳам узоқ
Ва оғир йўлдан.

Асраш керак лекин Мустақилликни
Ҳайвонлару қушлару пуллар-ла ҳатто.

Ўша от кўзлари-ла боқаман мен ҳам,
Эшитаман ўша от қулоқлари-ла.
Ўша от туёқлари берар акс-садо
Юрагимда менинг ҳам.

2008

* * *

Ойлик-маош кам дейдиган замонлар ўтган,
Эси борлар қўшимча иш бошини тутган,
Эси йўқлар Худо берган давру давронни,
Замонани гийбат қилиб гуноҳга ботган.

2011

НАВРҮЗ

Тун билан тонг эрур ташбеҳда удум.

Абдулла Орипов

Кўкда парча-парча юлдуз,
Сирли-афсунли дунё.
Бир юлдуз бор жаҳонда
Тонг юлдузи-пурзиё.

Кўлларида нурдан қилич,
Тилларида нурдан сўз.
Тунга қарши жангга кирар
Осмон аро шу юлдуз.

Зулматликлар ранги ўчар,
Юзларидан қон қочиб.
Бу юлдуз юксак учар,
Қанотидан ўт сочиб.
Тўкилган қон тўкилар
Ҳув, уфқлар ортига
Ва кўёш чиқиб келар
Миниб кундуз отига.

Тун узунми? Кун узун?
Қай бири қадрлироқ?
Албатта, кун! Албатта!..
Лекин... тун қаҳрлироқ!
Машъум ялдо тунида
Лаҳзаларга солар чанг,
Онларнинг кўкрагига
Суркаб чиқар қора ранг.

Шамолларнинг кўшиги,
Дейсан, наҳот сим-сиёҳ?
Сим-сиёҳми дарахтлар?
Сим-сиёҳ майса-гиёҳ?!

Қоп-қора сой шовулла
Шундоққина ёнингда.
Ногаҳонда довулла
Уйғонади қонингда!

– Сои қорами? Қорами?
Исён жўшар қонингда.
– Йўқ, ложувард! –
Ҳайқирар
Бошингда тонг юлдузи!
Тундан узун бўлмоғи шарт
Бу дунёнинг кундузи!..

Яна жангга кирар у,
Кўлларида қилич-нур:
– Ҳей, зулмат, кунинг битди,
Минг нола чек, минг оҳ ур!..

Қон тўкилар, тўкилар –
Ҳув, уфқлар ортига,
Ва офтоб чиқиб келар
Миниб кундуз отига!..

Бора-бора эрта чиқиб,
Кеч ботади бу қуёш,
Ёруғлик фарзандларин
Уйғотади бу қуёш.

Бора-бора кўпроқ кулар
Боғлар, боғлар ҳавоси.
Бора-бора кенгаяди
Яхшилиқлар сафоси.

Бора-бора кичраяди
Ёлгоннинг бўй-басти ҳам.
Бора-бора узаяди
Ҳақиқатнинг дасти ҳам.

Наврўз, сен шу сарҳадда
Дунёга келган фарзанд.
Сен – фарзанд жамолига
Ёруғ дунё кўнгли банд.

Бугун кеча ва кундуз
Тенг келган улуғ кундир,
Дунё яхши-ёмонга
Кенг келган улуғ кундир.

Бугун узун, бугундан
Эртанги кундуз узун.
Эртанги кундуз аро
Ёнган тўғри сўз узун.

Эл-улус шу боисдан
Кўтаргай сени бошда.
Уйларини тарк этиб,
Яйрагай дала-даштда.

Юракларнинг тўрида
Бир-бир жўяк очурлар,
Қадр, меҳр-муҳаббат
Уруғларин сочурлар.

Энг анвойи ҳислардан
Гулчамбарлар тўқилар,
Муҳаббатнинг ям-яшил.
Достонлари ўқилар.

Дошқозонлар осилиб,
Ўйин-кулгу бошланар,
Буни кўриб ёмонлар
Жон-жаҳони гашланар..

Наврўз, наврўз, огоҳ бўл,
Дунёда душманинг кўп.
Душманига бепарво
Кимсанинг пушмони кўп.

Чорла гофил гулларни,
Боғларни чорла, наврўз.
Юраклар пештоқида
Туғ бўлиб порла, наврўз.

2010

* * *

Ҳар қандай ёмонга яхши жиҳат ёр,
Буни аҳли маъни этмайди инкор.
Борлиғи тикондан иборат кактус —
Гулидай чиройли гул, айт, қайда бор?

2011

РАССОМ

Майлига, бой эмас,
Майли, машхурмас,
Бу рассом бахтиёр яшар оламда.
Бу рассомни яна енголмади нафс,
Ҳатто тобга келиб турган бир дамда.
Шунчаки буюқлар эмас чапланган,
Ким деди бу гапни – бекорга деди.
Қилинган меҳнатдан кўра сарфланган
Меҳру муҳаббатнинг чўғи кўп эди.
Нафақат мато, ранг, қанча вақт кетди –
Навқирон умрнинг беш йили. Озми?
Дерлар: ҳар ким ҳар хил нарх таклиф этди
Асар савдосида – ёлғонми, ростми –
Қандай чидасинки, энг баланд нархни
Ўзимизнинг бойваччалармас,
Хорижлик бадавлат бир жаноб айтди.
Йўқ, у баъзи ношуд юртдошларидек,
Ўз элига таъна тошин отмади.
Чизган асарига кўз ташлади тек,
Ажнабий қошида тик тутиб қаддин.
Ижодкор меҳнати баридан юксак,
Пастлик қилар барча баҳолар, ҳа, оз!
Ва лекин асари қолиши керак,
Ўзининг юртида қолса, қандай соз!
Хаёлидан ўтди Беҳзод, Музаҳҳиб
Асарлари – бу кун чет элда улар,
Она халқ то ҳануз яшар бенасиб,
Она халқ то ҳануз бир кўришга зор.
Балки улардек соз чизолмаган у,
Ҳар ҳолда унутмас рассом шу кунни.
Яйратди қалбини ажиб бир туйғу –
Ажнабий жанобга сотмади уни.

ОЛДИНГИ САФДАГИЛАР

Гурас-гурас авлод келар,
Гурас-гурас авлод кетар,
Бошларидан кечган кунларни
Бошқалардан яхшироқ билар
Оллдагилар,
Олдинги сафдагилар.

Мен шуларни ўйлайман кўпроқ,
Бошқалардан кўра уларга
Ҳалокату ўлим яқинроқ,
Ундан-да яқинроқ зафар туйғуси.
Ҳайҳот! — дейман, бу ҳам тақдирнинг ҳукми,
Ҳайҳот! Бу ҳам боғлиқ эрур илоҳиятга.

Гурас-гурас,
Гурас-гурас...
Мунчалар кўп,
Мунчалар кўп-ей,
Дейман орқадагилар...
Ҳар авлодда якка-якка саф —
Олдиндагилар.
Улар жанглар аро
Жарималик лашкарлар сингари худди:
Эзиб-янчиб ўтиши шарт умумдушманни,
Ўтолмаса, ўлдирилар орқанги саф қўллари ила.
Ҳайҳот! — дейман, бу ҳам тақдирнинг ҳукми,
Ҳайҳот! Бу ҳам боғлиқ эрур илоҳиятга.

Орқадагилар-чи,
Орқадагилар?..
... Ҳей, камбағал ҳолига кулиб,
Кимхобларга ўралиб кекиргувчи «зот»,

Жиндак амалига керилган куруқ!
Ҳей! Тўғри сўз эшитиб, жон ҳовучлаган!
Ҳей, остига шеърни-да босиб ястланган!
Ҳей! Кўнгилни совуқ сув сепиб ўлдирган!
Ҳей! Ўликлар панасида биқиниб ётган,
Ҳей! Ўлдим, деб ёлғондан юмалаб қотган,
Ватанни ва дўстларни сотган!..
Кўрмайди, деб ўйлайсизми аҳволингизни
Олдиндагилар?!..

Янглишасиз!

Кифтларида ҳам кўзи бор олдагиларнинг!
Ўгирилиб қарашга арзимайсиз-ку!

...Майли, ўлар олдагилар,
Бошқалар илар
Зафар қуббасига ўша байроқни,
Майли, совринларни бошқалар олар,
Майли, қахрамондай бошқалар қолар!..
Олдинги сафдагилар олдинда борар,
Бораверар ўлиб ҳам олда!

Мен-чи, мен? Хўш?
Қайси сафдаман?
Олдаман, наҳот?
Қувлаб борар мени ҳам ҳалокат-ўлим,
Олда бирор елка-паноҳ кўринмас, ахир.
Орқамдан ҳам ўқталиб турарлар найза!
Ва...бари бир, ноқулай олдаман дейиш,
Ва... бари бир яхшидир
Ҳавас қилмоқ олдагиларга.

Гурас-гурас,
Гурас-гурас...

Бу кураш – ёмон кураш:
Яхшиларни ёмонлар енгади баъзан,
Ҳақиқатни ёлғонлар енгади баъзан,
Муҳаббатни нафратлар енгади баъзан.
Ҳайҳот! – дейман, бу ҳам тақдирнинг ҳукми,
Ҳайҳот! – Бу ҳам боғлиқ эрур илоҳиятга.

Ҳар қадамда самимият мурдаларин кўраман,
Югураман, бошларимни тошга ураман,
Гоҳ йиғлайман, гоҳида хаёл сураман,
Юрагимни шеърга ёраман...
Камайса камаярки, кўпаймайди ҳеч
Олдинги сафлар,
Кўпайса кўпаярки, камаймайди ҳеч
Орқадагилар.
Ҳайҳот! – дейман, бу ҳам тақдирнинг ҳукми,
Ҳайҳот! – Бу ҳам боғлиқ эрур илоҳиятга.

2001

* * *

Шоирлар каломи отилган ўқдир,
Нишонга тегарки, кўнгиллар тўқдир.
Ҳақиқатни айтиш нодонлик бўлса,
Нодонликдан айро шеърият йўқдир.

2010

СЎЗ ЙЎЛИ

*Маъзур тутинг, менинг йўлим сўз йўли бўлди,
Умрим ундан яхшироққа бўлмади мойил.*

Бедил

Гарчанд донғил, гарчанд сўнгсиз,
Бирга ўнғай, мингга ўнгсиз –
Йўл, сўз йўли мафтун айлади,
На-да мафтун, мажнун айлади:
Сабоқ учун гоҳ бобо Навоийни ўқийман,
Ўқиш қайда, луғат титиб, чўқийман.
Мунча калта фаҳмим менинг, мунча гўрман,
Донғил йўлда бамисоли очик кўрман.
Шу аҳволда ҳеч шеър ёзиб бўларканми,
Ёзсанг, ўқиб, биров кўнгли тўларканми?
«Қўй, яхшиси, қаламингни синдир, Шукур,
Орзуйингни бошқа йўлда тиндир, Шукур!»-
Дегим келар ўз-ўзимга бақириб,
Юрагимдан оғриқ келар лекин айқириб:
«Оламаро ҳар кимнинг ўз йўли бор,
Битта бўлар ҳар кимда бу йўл.
Ўз йўлингсиз яшамоқ – бекор!
Бошқа йўлдан кетгандан кўра,
Ҳар ўтгандан садақа сўраб,
Тиланчидай ўлтирган маъкул –
Ўз йўлингнинг йўлида буткул.

1985

**ОНАМ ҚОШИДАСАН...
ЁХУД СИНГЛИМ МУҲАББАТГА
МАКТУБЛАР**

Манзума

**Биринчи мактуб
«Биз кетган бўламиз...»**

Аччиқ тақдирингдан нолимайсан ҳеч,
Ўрнига хаёллар сурасан бедор.
Онам қошидасан, синглим, эрта-кеч,
Иссиқ-совуғидан мудом хабардор.
Биз — ака-укалар, опачанг — нари,
Бош суқиб ўтамиз ҳар-ҳар замонда.
Шадлод жиянларнинг тўпалонлари
Тор ҳовлини бошга кўтарган онда,
Яйраб жилмаясан:
— Ҳа, эси йўқлар,
Бувижон қошида ўйнаб қолинглар!
Шўх-шодон кайфият сенга ҳам юқар,
Қаёққадир сингиб йўқолар мунглар.
Сўнг яна ҳаммаёқ сув сепган каби
Тинчиб қолар,
Тинчиб қолади онам.
«Оғриб қолмасин-да, ишқилиб...» қалбинг
Сесканиб кетади ҳапқириб шу дам.
Биз кетган бўламиз, фарзандлик бурчин —
Ўтаб қўйган каби мамнун, бахтиёр.
Сен яхши биласан меҳрнинг кучин,
Бурч нелигин ўйлаб юрмайсан бекор.

Иккинчи мактубга кириш
«Каъба қадар...»

Каъба қадар Балиқчи йироқ,
Балки шодлик қадар йироқдир.
Мени сендан кўра яхшироқ
Англагувчи, билгувчи йўқдир.
Ўртадаги тоғлар тўсолмас,
Эриб битар қорайган тошлар.
Аро йўлда ордона қолмас,
Сенга сирим бўлади ошкор.
Дардинг айтиб йиғласанг агар,
Балиқчига ўт кетар, аён,
Лекин мени аяйсан, жигар,
Мум тишлайсан, бўзлаганим он.

Иккинчи мактуб
«Сингил йиғлайди...»

Ҳар ким бу оламдан саодатталаб,
«Бахтим қани?!» — деган кўнгил йиғлайди,
Бир аччиқ орзулар остонасида
Турмуши бузилган сингил йиғлайди.

Аланга рақс этар гулханлар аро,
Чечаклар рақс этар гулшанлар аро,
Бу ёруғ оламда кулганлар аро
Турмуши бузилган сингил йиғлайди.

Сунбул сочларида ўрмалаган оқ,
Интиқ юрагида куйдирги бир доғ,
Саҳарлар бўғзидан отилади «оҳ»,
Турмуши бузилган сингил йиғлайди.

Тирик етимларин бағрига босиб,
Хаёлан гоҳ ёқиб ўзин, гоҳ осиб,
Манглайига турли қисматлар ёзиб,
Турмуши бузилган сингил йиғлайди.

Худойим, тараҳхум айла сен унга,
Қайтар уни бахтга, бахт тирик кунга,
Инсон ҳаётини солма қуюнга,
Турмуши бузилган сингил йиғлайди.

**Аввалги мактублардан ёхуд
онам ҳақида қўшиқ**

Оламдаги барча йўллар бошида
Онажонлар ўлтиришар интизор.
Тоғлар юки бор улар бардошида,
Онажонлар интизорки, ҳаёт бор.
Онажонлар интизор,
Онажонлар бизга зор,
Йўлларда тўрт кўзлари,
«Келдим» деган сўзга зор...

Учинчи мактубга кириш

Кўзларидан нур кетган энди,
Хатларимни ўқий олмайди;
Мактубимда ёзилган недир
Балки билар, балки билмайди;
Кутганингдан балки ортиқроқ,
Маҳзунроқдир бу янги байтлар;
Иймонингдай сақлагил бироқ,
Баъзиларин онамга айтма.

Учинчи мактуб
«Тўғри яшаяпман...»

Хато қилган бўлсам, узр сўрадим,
Эслик бола бўлиб юрсайдим буткул.
Билмам, бу бош яна нени кўради,
Синглим, ахир, менга боғлиқ эмас ул.
Тўғри яшаяпман, ўйлайман гоҳо,
Бир паст ҳаётига ташласам назар,
Чеврилгандай бўлар бошимда само...
Ҳаром-ҳаришлардан қиламан ҳазар.
Тўғри яшаяпман, дея ўйлайман,
Бировга яхшилик соғинганим он;
Тўғри яшаяпман дея ўйлайман,
«Йўлини қилмасдан» бўлсам саргардон.
Тўғри яшаяпман, болаларимни,
Барча болаларни яхши кўраман.
Бозор қилавермам нолаларимни.
Яхшига кўксимни кесиб бераман.
Нотўғри яшашга чорлайди турмуш,
Мазаҳлаб чорлайди, чорлайди бўзлаб.
Кўнгил-қуш қафасга ураверар тўш,
Юзимга сачрайди қонлар тизиллаб.
Майли, тушунмасин мени бошқалар,
Не оға, не ини, не дўсту ёрон.
Кожлик еткурадир бир кун тош қалблар...
Онам тушунса бас мени, сингилжон.

Тўртинчи мактуб
«Ўша кун...»

Ўша кун ҳали тонг оқармаганди,
Синглим, мен кетаман, деганим чоқда,
Кўзимга қарамай, индамай яндинг,

Чой қўймоқчи бўлдинг қора ўчоққа.
Тўхтатдим: «Синглим, чой сигмас юракка.
Мен кетишим керак ҳозироқ, тезроқ.»
«Кўча тўла ит-ку, шошилманг, ака,
Мошин ҳам йўқ, ака!»
Ўлтирдик озроқ.
Мен кетиб бормасдим балким ўша кун,
Қочиб борар эдим.Кимдан? Нимадан?
Онам ҳам кечирган эди-ку бутун,
Кечиримли бўлар оналар зотан...
Мен қочиб борардим у кун ўзимдан,
Кечири олмасдим ўзимни сира.
Ўзимни йўқота олмай кўзимдан,
Нетардим? Кетардим ахтариб чора.
«Асли мени онам ортиқча суйди...
«Яхши фарзандлигим» гапириб тўйди...»
...Ҳар галги зиёрат, боргандим ахир,
Оддий бир эҳтиёж, одатий юмуш.
Узоқдаги тоғам, нетардик, тақдир,
Бевақт қазо қилиб қолди бояқиш.
Бошқалар тайсаллаб турган чоғида,
Балки мен фарзандлик бурчин бажардим.
Мунглиғни ошириб иккита тоғдан,
Олис маъракага етказиб бордим.
«Лекин мени онам ортиқча суйди...»

Гарчанд ҳар хил феъли, ҳар хил сиёғи,
Имкон ва мавқеи, мансаби, аён—
Она фарзандларин бир хил суймоғи,
Бир хил ардоқлаши лозим ҳар қачон.
Онам мени ортиқ суйди бегумон,
Худога ёқмади бу гап, сингилжон.

**Түртүнчи мактубнинг давоми
«Худога ёқмаган гап...»**

Худога ёқмаган гап ёқсин қандоқ
Ака-ука, куёв ва келинларга!
Фашлик пайдо бўлди ўртада ногоҳ,
Фашлик мени қўйди шундай кунларга.
Ортиқча фазилат кўрмай ўзимда,
Онам сўзларидан чекдим хижолат.
Ноқулайлик ҳисси ўртади зимдан,
Қутилмоқ истадим бу ҳолдан гоят.
Тақдир менга қўлин чўзган сингари,
Ўша кунга бошим урди бир замон:
Ёмон бир даврада шароб сипқориб,
Ғуноҳга ботиблар қайтдим, сингилжон.
Қолгани аёндир сенга, мунисим.
Кимнингдир бу ҳолдан кўнгли ҳам тўлган,
Онам мақтай олмай қолди мени, жим,
Қавмлар олдида юз шувут бўлган.
...Онам мени ортиқ суйди, сингилжон,
Худога ёқмади бу гап бегумон.

1985

ҚИЗҒАЛДОҚНИНГ СУВИГА...*И. Пайдога*

Бири дўппи кийган, ялангбош бири,
Акасининг тўнини елкага илган.
Бири жамалаксоч, қизарган бурни,
Лабларида нонуштанинг шираси қолган.
Орасида юзини юлмаганлар бор,
Борар тушларида боргандай худди.
Ярқираб кўринар юксакдаги қор,
Уфурар тубанда майсалар ҳиди.
Атрофдан ҳали қиш захри кетмаган,
Нафақат атрофдан, юраклардан ҳам.
Кўнгилларга офтоб нури етмаган...

- Бу оналар борар қаёққа,
Болаларин етаклаб, илдам?
- Қизғалдонинг сувиға, тоққа!

Бу сувни ичган сор-бургутга боқинг,
Олар ўлжасини қандай бехато.
Қизғалдоқ сувидан хўплаган оҳу —
Ҳуснига ҳеч қачон тўймайди дунё.
Бу ирмоқ бўйида ўсган навниҳол.
Илдизи тошни-да ўсади ёриб.
Бу ирмоқ пойида туғилган шамол
Тарқатади дала-даштлар ғуборин.
Тошдан-тошга сакраб оққан бу ирмоқ
Суви бунча совуқ бўлмаса, сабил.
Увишиб кетади ногаҳон юрак,
Солиб кўрсанг зирқирайди қўл.

Қадим бу халқимда удум бор шундоқ,
Эшитмас оҳ-войу нолаларини:
Чўмилтирар ҳар йил оналар бунда
Жондан азиз жажжи болаларини.
Чиниқиши керак улар, пишмоғи керак,
Ки, хасталик нима-ўссин билмайин.
Бу ишда осмоннинг ҳукми бор, бешак.
Бу ишда илоҳий ҳикмат бор тайин.
Бу тоғни, тоғдаги қизғалдоқларни,
Одам Ато, Момо Ҳавволар кўрган.
Балки шундай эрта баҳор чоғлари
Қобил, Ҳобилларни ҳам чўмилтирган.
Қизғалдоқ суви, оҳ, кўҳна тоғ суви,
Эшит оналарнинг нолаларини:
Барча ожизлигин юборгил қувиб,
Сизиб кир ичига бу болаларнинг.
Ва синг юрагига, туйғуларига,
Майда ҳаяжонлар тарк этсин буткул.
Дарди эш бўлсин юрт қайғуларига,
Улғайганда бир кун,
Севганда бир кун.
Журъат эт ва кўрқма, ичсин, ичиргил,
Қопласин борлигин муздайин бир тафт.
Қобилу Ҳобиллар бошдан кечирган
Изтироблар кўнглин айламасин забт.
Ва Аллоҳ меҳрини ўйғот қалбида,
Йймон-эйтиқоднинг шерлари бўлсин.
Ййгласа ййғлатсин, кулса, лабида —
Бир ширин титраниб қизғалдоқ кулсин.

2003

АҚЛ ВА ЮРАК

Ақл билан юрак ўртасида баҳс
Давом этар, мана, минг йилдан бери.
Бу баҳс, балки, яна минг йилда битмас,
Ҳамма ҳайрон билмай устун қай бири...
Бу чигални мен ҳам ечолмам, бошқа —
Бир сўзим бор, шунга тегишли, керак:
Ақли боис ёстиқ кўйилар бошга,
Дарди боис захга берилар кўкрак.

1986

БИР ТҶДА БОЛА

Беш-ўнта ҳовли жой,
Қолгани дала,
Дала ўртасида бир тўда бола.
Бир тўда боланинг орзулари мўл,
Дала ўртасида биттагина йўл.
Шу йўлдан юришар — юрмоқчи бўлса,
Шу йўлдан боришар — бормоқчи бўлса.
Дала адоғида лекин йўл битар,
Орзулар бирма-бир сўнгига етар.

Беш-ўнта ҳовли жой,
Қолгани дала,
Ортга қайтмасайди бир тўда бола.

1992

* * *

Яна келдим бағрингга эй тоғ,
Эй покиза, эй юксак паноҳ!
Ифлослигу тубанликлардан
Қочиб келдим, келдим баногоҳ!..
Яна келдим бағрингга, эй тоғ!

Нафасингдан симирсам, түйсам,
Қўшиқ айтсам, тошлар тингласа!..
Чўққилардан йиқилиб ўлсам,
Ўлганимни ҳеч ким билмаса!..
Қўшиқ айтсам, тошлар тингласа!..

Яна келдим бағрингга, эй тоғ!..

1986

ҚАРОВСИЗ БОҒ

Ёмон йўлга кириб кетган бир хотин.
 Кўзи, кеч бўлса-да, очилган эркак.
 Барбод бўлган оила ҳамда болалар.
 Боғ бор ўртада бироқ.
 Тўғри, соясида ором топса жон — савоб,
 Тўғри, мевасидан қушлар еса ҳам — савоб,
 Қурт-қумурсқа еса ҳам,
 Ўғри еса ҳам...

Тўғри, тош отадилар мевали дарахтларга,
 Ерга тушганини қидириб ерлар,
 Шохларини синдириб-синдириб ерлар...
 Бир боғки, ҳар йил
 Мева қилар бошини ўраб,
 Кўзларига ёшини ўраб:
 Нега келмас эгаси —
 Кеч бўлса-да, кўзи очилган эркак.
 Мисоли кўк кўланка
 Босиб ётар остини ёввойи ўт-ўланлар.
 Ўсимта янглиғ
 Чиқиб кетган танасидан ортиқча шохлар...

Боғда,
 Болаликка ўхшаган боғ хаёлларида
 Ёввойи ўт-ўланлар ичра
 Ўрмалар совуқ
 Илон бўлиб заҳарли
 Ёмон йўлга кириб кетган бир хотин,
 Қадалади унга тош бўлиб,
 Эркакнинг, кеч бўлса-да, очилган кўзи.,

ЎТИШ ДАВРИ

Ўтиш даври бошдан кечирмоқдамиз,
Юз йиллик тўлғоқ бор жонларимизда.
Бир армонни дилдан ўчирмоқдамиз,
Орзуни ҳаётга кўчирмоқдамиз,
Ҳиссиёт ранглари қонларимизда,
Ўйлар олатасир онгларимизда.

Ёлгонлардан безган халққа кўп қийин,
Ростни ҳам ўтрукдай этадир қабул.
Дейди: «Бу — сиёсат, сиёсат — ўйин»,
Ҳоялар ютадир ўйинда сабил,
Мудом заҳирада қоларкан тайин,
Хурмодай эзилмай не қилсин қалби.

Не тонг! Бу ўйинмас, заҳира ҳам йўқ,
Томошабин ҳам йўқ, бўлса ҳам у — ёт!
Ҳоялар юракка кирган илдиз — ўқ,
Яшашга чорлайди ҳаммани ҳаёт.
Бугун юрт душманин холос кўнгли тўқ,
Эси йўқлар холос бепарводир бот.

Нажот йўқ-ку, ахир, ғамда, йиғида,
Тушкунликка кўнгил берганлар хордир.
Шодумонлик ва мунг оралиғида
Ҳаётбахш бир ҳолат, кайфият бордир.
Энг ёруғ ўйларнинг олмос тиғида
Шак-шубҳани ўша тўғрашга қодир.

Биз — бугунги авлод — жоҳилиятнинг
Ўлигин кўрганлар ношудмиз анча.
Лекин эшитганмиз мағрур ниятнинг

Йўлида жон берган ботирлар қанча.
Энг улуғ руҳларнинг қулоқлари динг,
Учар теграмизда қанот қоққанча.

Ҳаромдан ҳалолга ўтиш — муҳимоқ,
Қаҳрдан меҳрга ўтиш — муҳимроқ,
Гумондан иймонга ўтиш — муҳимроқ.
Гарчи иқтисоддан сўз очилар кўп,
Ош-овқат биринчи масала эмас,
Биринчи масала юракдаги оҳ!

Ахир, ён-атрофда душман туюқар,
Қирғин чиқармоққа излаб баҳона.
Бурчак-бурчакларда эса, пинҳона,
Куллик тўқликларин олқаб гирёна,
Сўзланиб юрган кўп...
Кўксимда доғлар:
Йўқми улар аро ўзбек ўртоқлар!..

Ҳар нечук, уйларда жоҳилиятнинг
Ўлигин кўрмаган авлод ўсмоқда.
Унинг томирида қадим миллатнинг
Қадим шон-шухрати балки жўшмоқда.
Балки фикрдаги кўплаб иллатни
Улардан шу ўтиш даври тўсмоқда.

Ўтиш даври ўтар. Ҳаммани эмас,
Дунёдан ўтказар ўткинчиларни.
Дод-войига ортиқ қулоқ ҳам бермас,
Эшитмас илтимос ва ўтинчларни.
Сақлайди ёдида элас ва элас
Ҳаққоний пушмонлар ва ўкинчларни.

Ватан қолур бироқ ўтиш давридан,
Ўзбекистон қолур шундоқ мустақил.
Янада гўзалроқ, янада оқил,
Яшариб борар у ҳайрат-ҳовурдан.
Эй кўнгил, ҳарорат олгил сабрдан,
Шу Ватан севгиси ўтида ёқил!

Биз билмаган сирни боболар билган,
Орзу-умид мудом устувор келган,
Жажжи бойчечаклар енгади қишни!
«Замонни койимоқ — мушриклар иши,
Чунки у Аллоҳга эрур тегишли» —
Ҳадиси шарифда шундай дейилган.

1993

* * *

Хадрада
Параллел йўналишларда
Қатнаётган трамвайлар
Орасида қолиб кетдик
Икки киши,
Мен ва бегона аёл.

Ҳаммаси кўз очиб-юмгунча ўтди;
Елкамга бегона аёл қўллари
Қўнди қушчадек
Ва учди зум ўтмай,
Трамвайлар ўтишиб кетгач —
Тортиб олди қўлларини у.

“Кечирасиз”, — деди у қимтиниб аста,
Аёл сўзин эшитдим зўрга.
“Раҳмат”, — дедим негадир
Жавобан унга.

Бунгача эса,
Тубандаги бир гап кечди кўнглимдан:
“Аёл нетар эди шу фурсат
Ёнида мен бўлмаганимда?
Кимнинг елкасига қўярди қўлин —
Қайга қўнар эди тўфон-ваҳима
Узра чарх урган қушча?”
Ишонмай қўйдим
Ёлғизликни олқаб яшовчи
Аёлларнинг такаллумига.
Эркак кераклигин туйдим аёлга
Қийин дамларда,
Эркакнинг елкаси кераклигин туйдим.

Күп бұлди бунга.
Лекин то ҳануз
Елкамни тарк этмайди сира
Жонсарак нафаси ўша қушчанинг.

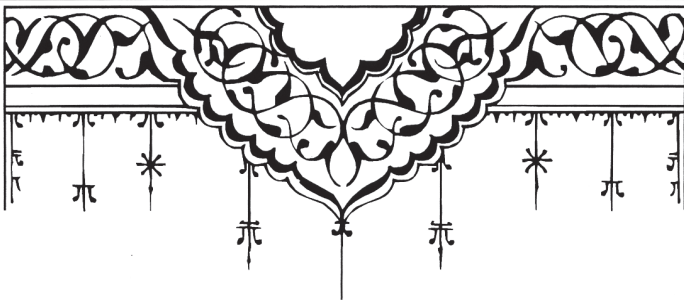
1989

ОДАМ-ДА...

Одам-да...
Бир куни қошингга келиб,
“Мен буюкман!” — деса ҳайқириб, жўшиб.
“Мен билан фахрлан, азизим!” — деса,
Илтимос, кенглик қил, тасдиқла, қўлла,
Қанотин қайирма учар қушнинг ҳеч!..

Одам-да...
Бир куни қошингга келиб,
“Мен — бир пулга қиммат кимсаман, дўстим,
Юз ўгир, нафратлан мендан!” — деса гар,
Илтимос, сен яна кенглик қил фақат,
Сўзларин рад айла, кўнглини кўтар,
Малҳам бос қайрилган қанотларига!..

1990

МУҲАББАТИНГ ТУФАЙЛИ

*Керагидан ортинг, севдин,
Ўизладик -
Бир нафи пайкарнинг васлига ташна.
Муҳаббат боғига бизлар сизладик,
Сиз сизинг, илойим,
Сиз бахтли жанг.*

НАВОИЙ ВА ИНТЕРНЕТ

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхона-си жамоасининг Алишер Навоий мукамал асарлар тўпламини интернетга киритгани муносабати билан

Мустабид даврдан дилда чандиқ, из,
Сиздай улуғ зотни қилмоқ бўлган хор:
Наътсиз, саловатсиз дostonларингиз
«Бошсиз чавандоз»дек нашр этдик ночор.

Сизни ўтаётган аср бошида
Сирли бир сандиққа жо этдик, ҳазрат.
У шундай сандиққи, туяр нашида
Сиздан завққа ташна бор инсоният.

У сандиқ – компьютер, асарларингиз
Тўлқин бўлиб унда сузар бемалол.
Жўш урар денгиздай, жўшган сари сиз,
Тин олар тинсангиз, бамисли хаёл.

Қутилди қоғоздан, қутилди жилддан,
Китоб дўконидан ахтармай қўйди –
Арабми, ҳабаш, рус... тилимиз билган
Дунё аҳли энди сизни ўқийди.

Осмон-фалакларда сунъий йўлдошлар
Қуйма байтларингиз ташиб овора.
Биз ҳам ўқисак деб қотирар бошлар
Ўзбекчани билмай қанча сайёра.

Интернет, оҳ, усиз бугунги авлод
Яшолмас, яшамас сизсиз ҳам, демак.
Сизни ўқимаган энди бизга ёт,
Сизни англамаган бизданмас, бешак.

Дерлар: интернетдан нелар олмас жой?
Йўқми олди-қочди, ёлғон-яшиқ ё?
Қочар соялардек энди пайдар-пай-
Улар сиз тарафдан таралгач зиё.

Дерлар: вирус мавжуд — аср вабоси,
Дейман: тариқ экмас чумчуқдан кўрққан.
Вирусдан баттарроқ хасад балоси
Қаршингизда, ахир, қанча тиз чўккан.

Лекин бир ўй мени қийнар сарсари,
Ноқулайроқ уни этмоқ ошкор:
Ёқармикан сизга бу айтганларим,
Демайсизми ногоҳ: «Қилибсиз бекор».

Э воҳ, ўзимга ҳам ёқади сизни
Китобдан ўқимоқ — интернетданмас.
Туйгандек бўламан ҳидларингизни
Бугун чексизликлар қучоғидан, бас:

Замон талабидан, демак, орқада —
Қолиб бўлмас, ортда қолдирмаслар ҳам.
Энди хонадонлар аро балқади
Ёзган-чизганингиз нурланиб хуррам.

Қай шаклда бўлсин, гувоҳдир тарих,
Мудом даҳоларга интилар инсон.
«Компьютер, интернет, сайт, файл...» бари
Сизга боғланмоққа холос бир имкон.

Энди ижодингиз фильмлар каби
Мумкинدير айламоқ ҳатто томоша
Ва унда муаллиф бир шоир қалби,
Режиссёр, воқеа, актёр ҳам ўша.

Йигирма биринчи аср шу таҳлит
Олиб чиқди, ҳазрат, сизни юксакка.
Бизни – авлодларни қувнатди бу бахт,
Ифтихор ёғдусин сочди юракка.

6.02.2011 йил

ЧОРЛАШ

Эгри-бугри, қинғир-қийшиқ ҳарфлар ила
Сен илк бора ёздинг, ўғлим, «Ватан» сўзини.
Қўлингдаги қалам очди илк бор кўзини,
Қоғоз очди... Сен ҳам, етар, кўзларингни оч,
Юрагинга кўчир уни ростлаб, авайлаб,
Юракдаги ватан сўзи – умрий эҳтиёж.

1982

ТУНГИ НАВБАТЧИЛИК

Бу бир шифохона,
Бу йигит – талаба, шифохонада
Навбатчилик қилар дарсдан сўнг, тунда.
Эртасига эса, кун бўйи
Яшайди у ҳасратда, мунгда.

Ўртасида қолган у икки ўтнинг:
Ёш бўла туриб,
Соғ бўла туриб,
Севган қизи бўла туриб – дилрабо,
Уйлангиси келмас йигитнинг.

Кўзнинг хотираси бўлмаса қани,
Унутарди кўрганларини.
Қулоқнинг ҳам хотираси бор,
Эшитганин чиқармас ёддан.

Наҳот, шунча тубанликка боради одам,
Сотар нафсга номусу орин.
Сўнг алдайди
Бўлажак ёрин?

Завқларини булғаб кўмирга,
Қандай яшар кейин у билан бирга?
Алдаб бўлмас, ахир, бир умр,
Бир кун ошкор бўлади-ку сир?

Қинғир ишнинг қийиғи... деган гап бор-ку!
Қинғир ишни қилганлар охирда хор-ку!

Қимматбаҳо мошинларида
Бойваччалар олиб келишар —

Бунда мўмай пул эвазига
Шифокорлар жувонларни қабул қилишар
Ва жарроҳлик йўли ила
Бокирага айлантиришар,
Келинликка шайлантиришар...
Маҳбубаларин...

Ойни этак билан ёпмоқ бўлишар,
Бадбўй уфуради бу ерда риё.
Керакли, кераксиз кулишар.
Булажак куёвларни мазаҳ қилишар.

Худонинг-да қаҳридан кўрқмас,
Жаҳаннамнинг қаъридан кўрқмас —
Шифокор ҳам,
Бойваччалар ҳам...

Ҳаммасидан талаба бўлади огоҳ
Ҳамда руҳан сўлади шу чоқ.

* * *

Битта сиз эмассиз мени алдаган,
Фириблар намойиш этиб яйраган.
Гумондан қочаман, мени иймонни —
Асрамоқ ташвиши машғул айлаган.

2003

**«ТИТАНИК»
ФИЛЬМИДАН СЎНГ**

Эй! Осмондан тушган бир кема – «Титаник».
Бундай гўзал, маҳобатли кема қаердан ерда?

Жек ва Роус – фожеа сабабчилари
Пайдо бўлмамишдир кемада бежиз.

Қад-қомат ҳам улардаги
Жозиба, хусн,
Ёшлик ва ишқ –
Кема ичра бир кема янглиф
Бетакрор туйғу.

Аммо шайтон,
Шайтони лаин
Мавжуд эди кемада тайин.
Кирдикори кўпдир унинг,
Кирдикордан иборат буткул.
Қўчасига бошлади катта гуноҳнинг,
Икки ёшни нафсга этиб кул.

Ана шундан кейин бошланди, ахир,
Ул икки ёш кўз ўнгида бошланди бари:
Музтоғ бўлиб чиқди оёқ остидан
Қаҳри яратган эгам-Парвардигорнинг.

Улки икки ёш кўзи ўнгида,
Улар касрига,

Бўлди қирғин-қиёмат,
Чўкди сув қаърига минглаб одамзод

Ва қирғин-қиёматдан
Аллоҳнинг иродаси,
Тирик чиқди Роус-зинокор,
Бергали хабар
Келажак авлодга бу фожеадан.

Ва осмондан тушган кема — «Титаник»
Яна чиқиб кетди фалакка изсиз.
Сув остида ётган қолдиқлар эса,
Холос соясидир кеманинг — аянч.

2002

* * *

Шайтон, мени қачон тинч қўясан, шайтон?
Мени азоблаб қачон тўясан, шайтон?
Ёнимдан ҳеч кетмас, хоҳламасам ҳам,
Хиёнаткор бир дўстсан гўё сен, шайтон.

2008

СОҒИНЧ ДАРВОЗАСИ

1

Ўғлим, сен борсан-у, нега йўқдайсан?
Ўғлим, кул остида қолган чўғдайсан.
Бу кул нима, ўғлим, сени топмишдир,
Гул умринг бамисли хазон ёпмишдир?..
Гул умр авали, ахир, ғунчалик,
Ғунчанинг қисмати, наҳот, шунчалик?
Сен сари боргали барча йўллар берк,
Дамлар берк, кунлар берк, ою йиллар берк.
Фақат йўлларида тиконлар сочиқ
Соғинч дарвозаси менга ланг очиқ.
Тақдирдан қайга ҳам борардинг қочиб,
Ҳайҳот, бу дарвоза сенга ҳам очиқ!
Униб-ўсмай туриб, кулмай бир шўх-шан,
Сенинг ҳам кўксингга санчилар тикан.
Етимча дейишса сени ўйлайман,
Сени қизғонаман, сени куйлайман.

2

Лайлак келди, ёз бўлди,
Қаноти қоғоз бўлди.
Болалик қувончлари,
Ўғлим, сенга оз бўлди.
Даданг туриб, дадасиз
Қолганлигинг рост бўлди.

Сен билмайсан, гўдаксан,
Унутасан дадангни.
Даданг, деб кўрсатарлар
Сенга бошқа одамни.

Етти ёт бегонага
Эргашасан «дада»лаб.
Даданг бунда юрадир
Күксига ғам қадалиб.

Күксимга ғам қадалса,
Сени эслайман, ўғлим.
Бор эканинг ҳам — давлат,
Қаддим ростлайман, ўғлим.
Лаънатлайман ўзимни,
Лаънатлайман онангни
Ва сенга дада бўлган
Етти ёт бегонангни.

Севги бизни шу қаттиқ
Савдога қўйди, ўғлим.
Бошимизни эл аро
Ғавгога қўйди ўғлим.
Бу оламда кўзлар бор,
Аҳволимиз кўрарлар.
Бу оламда сўзлар бор,
Масхаралаб куларлар.

Кулги бўлиб ҳар кимга
Бу жаҳондан ўтармиз.
Йўл бўйига чиқармиз,
Йўлларга кўз тутармиз.
Кўзларимиз тўрт бўлиб,
Бир-бировни кутармиз.
Бу жаҳондан ўтгунча
Қоп-қора қон ютармиз.

Лайлак келди, ёз бўлди,
Қаноти қоғоз бўлди,

Бу дунёнинг роҳати,
Ўғлим, менга оз бўлди.
Ўғлим туриб, ўғилсиз
Қолганлигим рост бўлди.

3

Майлига, сеники бўлсин шу ёмғир,
Бошингдан инжудай сочилсин, ўғлим.
Ёмғирдай эзилди сенсиз бу бағир,
Бу бағир осмондай очилсин, ўғлим.

Кўз қорам сен эдинг, ҳамон ўзингсан,
Ўксиб улғаярсан хаёлларимда.
Тик қарай олмасман балки кўзингга,
Юрак ҳовучларман саволларингдан.

Балки савол бўлиб сингарман фақат
Маҳзун табассумли қорачиғингга.
Балки икки жаҳон қилолмас тоқат
Мени кўргинг келиб қилган йиғингга.

Ўшанда ўзингни юпатгин ўзинг,
Ола қол, сеники бўлсин шу ёмғир.
Оталар ҳамиша жумбоқдир, кўзим,
Кўзим, фарзандларга ҳамиша оғир.

1977

ҚОРОНҒУЛИК

Ташқарининг қоронғулиги,
Кўрққанлар кўп ундан бағоят,
Чироқларни ёқиб қўйишар,
Кўзларини юмиб олишар,
Кўрқмаслик-чун ухлаб қолишар.
...Ажиналар юрармиш,
Алвастилар, ўғрилар...

Кўрқмайдилар ичларининг,
Қалбларининг зулматларидан:
Шаъмларини ёқмаслар меҳр ва оқибатнинг,
Мурувватнинг машғалаларин,
Муҳаббатнинг гулханларин ёқмаслар асло.
Иймон оташдонига ташламаслар бирор чўғ...

Ажинадан баттарроқ ўйлар-хаёллар,
Алвастидан баттарроқ фикрлар юрар,
Ҳасад юрар, гийбат, фисқ-фасод...

Ташқарининг нурлари нима?
Бешиқдан то қабргача
Чекилган ташвиш.
Ичкарини кўриш учун берилган бари.

Умр-ғубор қолиб кетар пойгакда шундоқ,
Қолиб кетар ташқари ҳам, бас,
Ташқарининг зулматлари ҳам.
Борилади охиратга ичкари билан юриб...

Мен-чи? Мен? Кўрқаманми?
Қайси қоронғуликдан?

Мен Худодан қўрқаман аввал,
Сўнг, албатта, мўъминлар каби
Ичкаримнинг зулумотидан,
Ва қўрқаман яна
Ўзимнинг эмас,
Ўзгаларнинг ичидаги зулматлардан ҳам.

Ёруғликлар олиб кирмоқ истайман
Ўзгаларнинг қалбларига ҳам,

Лекин борми менда ўша куч-қудрат, дейман,
Ўша журъат,
Ўша нур, дейман,
Бер менга ўшани, Худойим, дейман,
Бенасиб этма мени дейман бу бахтдан...

Кўплар эса,
Қўрқишар ҳамон
Ташқарининг зулматларидан.

2000

...ГА

Қайтсайдингиз ёнимга бир кун,
Қайтсайдингиз бешарпа, беун
Кўкрагимга қўйсангизу бош,
Аччиқ-аччиқ тўксангиз кўз ёш...
Мен ҳам бир сўз демасдан тайин,
Титраётган елкангиз қучиб, —
Енгиллашиб қушдай дам сайин,
Қайларгадир кетардим учиб.
Мен учардим дунёдан баланд,
Тубан қолиб дарёю баҳор.
Тубан қолиб ҳажрингиз билан
Чекканларим фиғон, ситам, зор.
Биров кўрмас ул парвозимни,
Эртақлар ҳам бўлмас у ҳақда
Чексизликда кўриб ўзимни,
Чарх урардим юксак-юксакда.
Чарх урардим қуюнларсимон,
Нурсизликлар чокини сўкиб.
Шиддатимдан етти қат осмон
Қаро ерга борарди чўкиб...
Кузатаркан бу лавҳани тунд,
Нусхалардим сизни очунда —
Кўкрагимга бош қўйиб беун
Кўз ёш қилиб турасиз унда.
Ногаҳоний тўзғирдим у шахт,
Пастликларга шўнғирдим босим,
Давра қуриб боқингизда нақд,
Пойингизга қўйилардим жим...
Кўролмайсиз бу йўсинни ҳеч
Мубҳам эрур бари сиз учун —
Туоровраман қошингизда тинч,
Титраётган елкангиз қучиб.

Шундан солиб юрагимга гам,
Яшаяпсиз сиз мендан йироқ...
Аммо ишқи тан олинмаган
Маъшуқ ҳолин билсайдингиз, оҳ,
Қайтсайдингиз ёнимга бир кун.

1975

МЕТАМОРФОЗА

Қоронғу жойдан кўрингай неки бор ёруғликда,
Ёруғ жойдан кўрмоқ қийин не бор қоронғуликда.

1975

* * *

Ҳаммаси Худодан —
Парвардигордан,
Унинг ҳукми ила дунёда борман.
Яхшиман, ёмонман, сенга дўст-ёрман,
Ошиқман,
Ожизман,
Меҳрингга зорман.

2008

ОРТИҚЧА ОДАМ

Орангиздан ўтиб кетайлик шундоқ,
Қайтмаймиз,
Безовта қилмаймиз бошқа.
Куйладик —
Кўнглимиз тўлиб кетган чоқ,
Инградик — бошимиз текканда тошга.
Изимиздан ғийбат қилингиз, биз — шод,
Тўкилар орттирган гуноҳларимиз.
Керагидан ортиқ сийлади ҳаёт,
Керагидан ортиқ қалб доғларимиз.
Керагидан ортиқ севдик,
Йиғладик —
Бир пари пайкарнинг васлига ташна.
Муҳаббат боғига бизлар сиғмадик,
Сиз сиғинг, илойим,
Сиз бахтли яшанг.
Сизни тарк этмасин иқбол ва омад,
Толе қаршиласин сизни ҳар саҳар.
Бизсиз бемалолроқ қозонинг шуҳрат,
Бизсиз бемалолроқ уринг қаҳқаҳа.

Кечирасиз,
Ўтиб кетайлик шундоқ.

1990

ТУЙҒУЛАР ШАЖАРАСИ

1

Бўғиқ шовуллайди нега дарахтзор?
Нега чувиллашиб қушлар қочади?
Нега гувиллайди бу тун безовта?
Нега юрагимга ғашлик чанг солган?
Наҳот, барчасига сабабчи – шамол?!

2

Парчалаб кўрсатар бу қора барглар
Менга тўкис-тугал ва гўзал ойни.
Гўё мен шунақа соддаман, гўлман!
Гўё мен ишонгум: ой – қуроқ-қуроқ,
Қаровсиз ва аянч – синиқ кўзгудек!..

3

Сил қиз каби саргайиб,
Унсиз, хомуш ва танҳо
Фалакларда кезди ой,
Бир ҳамдард топа олмай
Бўшатмоққа кўнглини...

4

Шунча изтиробни ичинга ютиб,
Тагин ҳам ёрилиб кетмайсан, юрак!..
Сенга пича енгил бўлармикан, деб,
Мана, очиб юбораяпман
Хонам деразаларин.

5

Мунгайма, мажнунтол, бошингни кўтар;
Сени тушунганда қушлар йиғларди,
Сени тушунганда сувлар йиғларди...
Бировнинг гўрига тушмас, деб биров
Ўргатишмаганми сенга «донолар»?!

6

Сўйлаб бердинг бошдан-оёқ
Аянч таржимаи ҳолинг,
Сўрамасам ҳам...
Жавоб учун қотмадим бир сўз.
Ана шундай танишдик икков.

7

Бизни кўпроқ куз тушунади;
Яйдоқ боғларида яшнагувчи гул —
Ёлғиз гул — ишқимиз очилсин учун,
Бизни бир-бировга етиштирар ул,
Юлиб олиб турмуш ташвишларидан.

8

Ёри жоним, дарахтлар бу куз —
Тўкмаяпти хазон япроқларини.
Соч юляпти улар бизнинг —
Поймол бўлган ишқимиз ҳақи!..
Соч юляпти дарахтлар бу куз.

9

Сенга боқмоқ гуноҳ бўлса,
Ҳамма қўрқса гуноҳдан.
Битта менга насиб қилса
Дўзах азобин тортмоқ —
Муҳаббатинг туфайли.

10

Қоп-қора тун бўлса,
Иккимиз бўлсак,
Қора сочларингни юборсанг ёйиб.
Мен сени ҳеч кимга бермайман, десам,
Кўксимга бош қўйсанг, шодликдан йиғлаб.

1985

КЕКСАЙИШ

Туш кўрдим. Тушимда бир телба аёл
Изҳор қилар эмиш менга муҳаббат.
«Кет бундан, — дермишман, безовта, беҳол, —
Ортгирма кулфатим устига кулфат.

Тўйганман, — дермишман, изҳори дилдан,
Менга керак эмас мурувват, меҳр.
Заҳар анқиганин кўрганман гулдан,
Кўрганман — севгининг туққанин қаҳр.

Энди мен каттароқ очдим кўзимни,
Юрагим кўзимга кўринмоқда жим,
Энди мен ўзганинг эмас, ўзимнинг
Оҳларимни кўпроқ келар эшитгим...».

Мажнуна англади мени... ва кетди,
Лекин тарқамади кўнгилда гашлик.
Асрдай чўзилган уйқу ҳам битди,
Уйғондим... негадир... кўзларим ёшлик.

2000

ДУСТ

Манзума

Эй кўнгил, душманлар онча макр ила фан қилдилар.

Алишер Навоий

Биринчи машқ

Рухий-асаб хасталиклари
Шифохонаси,
Нимқоронғи ва сокин бўлма.
Кескин-салобатли янграйди овоз.
Профессор машқ ўтказар
Беморлар билан:
«Кўзингизни юминг!..
Такрорланг сўзларимни,
Чиқармай товуш.
Фикран буйруқ беринг ўз-ўзингизга:
— Мен бутунлай хотири жамман!
— Ҳар қандай ўй, ҳар қандай хаёл
Тарк этган мени!
Қаёқдадир-олис-олида
Қолиб кетган ташвишлар-ғамлар!
— Ҳордиқ олмоқчиман мен.
— Аъзойи баданим,
Аъзойи баданимнинг ҳар бир нуқтаси
Аллақандай фароғатдан маст.
— Бўшашиб бормоқда бутун вужудим,
Оёқ-қўлим, елкаларим...»
Чиндан ҳам бўшашиб боради бемор,
Вужудининг ҳар нуқтасидан
Бодроқдай бодирлаб уйғонар ҳислар

Ва ҳис оғушида беихтиёр, жим
Қайларгадир сузиб кета бошлайди.
Талабалар шаҳарчаси кўринар унга,
Кўринади саксон бешинчи ётоқ.
Иккинчи қаватнинг чоғроқ хонаси,
Дўст ўлтирар олифталарча,
Чалиштириб оёқларини.
— Биласизми, Фалончихон!..
Нимагадир бошқага эмас,
Гап бошлар у даврадаги
Энг суқсур,
Кўзга яқин қизчага қараб,

Гўё дўстдан ақлли зот йўқ,
Гўё ҳеч ким варақламаган
У ўқиган зўр китобларни.
Дорилфунун, унинг фикрича,
Қодир эмас билим беришга!
Ўқишимиз керак кўпроқ мустақил,
Қолиб бўлса ҳамки дарслардан.
Гўё — «ҳаммаси бир гўр,
Жин урсин ҳаммасини!»
Ана шунда кўришди илк бор
Бемор дўст билан.
Намойишкорона узатилган қўл
Туюлди беморга чангакдай совуқ.
Сесканиб олди.
Ясама жилмайган дўст
Йўталди, бош силкиди,
Тараб қўйди орқага
Бармоқлари билан сочини,
Ясама чиқди бу ҳам.
Фалсафа сўқишда давом этди у:

– Ернинг тортиш қонунини кашф этганида
(Албатта, биласизлар,
Аршимидус уни
Кашф этган ваннада чўмилаётиб,
Узилиб тушганда бошига олма),
Унутиб ҳаттоки кийинишни ҳам,
Чиқиб кетган кўчага чошиб,
«Эврика! Эврика!» – деб ҳайқирганча.
«Эврика», бу – «топдим» дегани.
«Эврика»сўзини жаҳон халқлари
Шундоқлигича
Қабул этган таржима қилмай,
Сизлар қарши бўлмасаларинг,
Клубимиз номини ҳам «Эврика» деймиз!..

Кечагина ўнни битириб,
Кишлоқдан келган,
Ҳаётининг ярмидан мўли
Пахтазорда ўтган йигит-қизларга
Фалати туюлар эди бу гаплар.
Масалан, мана бундай:
Аршимидус ва олма!
Нега уйда эмас ваннаси?
Ҳовлида?
Уйда бўлса, олма ўсмас-ку, уйда?
Ҳовлида яланғоч чўмилган одам –
Улкан файласуф –
Йўқми эди Аршимидус ҳаммоми?
Бўлса...
Ҳаммомининг йўқмиди томи?
Томи бўлса, тушади қандоқ
Аршимидус бошига олма?
Ернинг тортиш кучин кашф этган бўлса,
Кўчага яланғоч чиқмоқлик шартми?

Бўлмасмиди кийиниб чиқса?
...Лекин улар бугуннинг талабасидек
Пулнинг кучи биланмас,
Топган-тутган билими билан
Кирган эди дорилфунунга.
Билардилар оламнинг тортишиш қонунини
Аршимидус эмас,
Ньютон кашф айлаганини,
Сув қилиб ичганди Аршимидусни ҳам.
Шундай, дўстни изза қилмаслик учун
Қизларнинг орасида,
Мийиғида кулиб тингларди улар
Барча гапларни.
Мана, шоир айтсин фикрини аввал
(Бемор шеър машқ қилиб турарди) –
Ишора айлади кимдир беморга.
Бемор сўзга оғиз жуфтлаганди ҳам,
Янгради яна
Ўша сунъий-дўрилдоқ овоз:
– Дарвоқе, сиз ҳақда кўп гапиришди,
Яхши сўзлар эшитганим бор
Шеърларингиз хусусида ҳам.
Фалсафага қизиқсангиз ёмон бўлмасди,
Ўйлайманки, аъзо бўласиз
Клубимизга.

– Кечирасиз, тушунолмадим,
Нима қилинади клубда ўзи?
Нима билан шуғулланади
Аъзолар бу клубда?..

Ўша сохта овоз янгради яна:
– Жин урсин, майли,
Сиз келмай туриб,

Бу ҳақда бафуржа гаплашиб эдик.
Хуллас, гап бундоқ:
Файласуфлар клуби – «Эврика»мизда...

Қулоғига бошқа гап кирмади унинг.
Кузатди жим
Дўстнинг хатти-ҳаракатларин.
Олифталарча,
Ҳамманинг кўзига тикилиб бир-бир,
Кўзин олиб қочиб синчилганлардан,
Сўзлар эди у –
Аллақандай фикрлар жанги,
Оқимлар тўғрисида.

Ортиқча даҳмаза нимага керак? –
Ўй сурди бемор, –
Вақт қаҳат ўзи шундоқ ҳам,
«Эврика»си етмай турганди энди.
Ким ўзи бу
Чиллашир?
Қайдан келиб қолди бу ерга?
Бошини қотириб юрибди нега –
Шунча одамнинг?
Ўчроқ экан қизлар билан суҳбатлашишга,
Клуб-плуб ташкил қилмай ҳам,
Қаймоқлашса бўлаверар-ку,
Овлоқ жой топиб!

Маълум бўлди-қолди эртасигаёқ:
Дўст ҳам оддий талаба экан,
Чой ичаркан у ҳам қотган нон билан-
Кўшлар қатори.
Холос – ўчроқ экан ном қозонишга.
Хонасида даҳоларнинг тўлиқ жилдлари:

Очиб кўйилганди ҳар жой-ҳар жойга
Аллақандай қалин-қалин китоблар.
Деворларга —
Оврупо рассомларига
Тақлидан чизилган турли чизгилар;
Тўқ сиёҳли қалам-фломастердан
Фойдаланар эди у,
Бир нима ёзса...
Ҳаммаси бир бўлиб, аллақандай руҳ
Бағишларди хонага
Ва соҳибига.
Гўё у хонада талаба эмас,
Истиқомат қиларди даҳо.
Дўстнинг айтишича,
Беш-ўн кун бурун,
Ўқиб, ёзиб, чизиб ўлтириб
(Унинг таъбирича ишлаб ўлтириб),
Оёқ-қўли увишиб, туролмай қолган
Ўрнидан ҳатто.
Тасодифан кириб қолган бир ўртоқ
Уқалаб-уқалаб ҳаммаёғини,
Зўрғалатдан тиклаган қаддин.
Устига-уштак,
Ҳаёти ўхшармиш буюклар ҳаётига,
Уни тушунувчи дўст йўқмиш бирор...

Сокин-салобатли товши янграр
профессорнинг:
— Кўзингизни очинг,
Аввалига секин-секин,
Кейин тезроқ
Муштингизни очиб-юминг,
Қон юришади.
Ана, қайта бошладингиз ўз асл ҳолингизга.

Иккинчи машқ

Ўша шифохона, ўша бўлмада
Профессор даволаш машқин ўтказар
Беморлар билан.
Сокин-салобатли янграйди товуш:
— Оёқ-қўлим, бармоқларим,
Учи — бармоқларимнинг
Бармоқда қизиб.
Ерга ботиб бораётгандай,
Оғирлашар ҳар икки товон!..
Фикран такрорлар бу сўзларни бемор.
Вужудининг ҳар нуқтасида
Бодроқдай бодирлаб уйғонар бир ҳис
Ва ҳис оғушида беихтиёр, жим
Қаёққадир кета бошлайди сузиб.
Қўшиқ эшитила бошлайди унга —
Секин-секин, олис олисдан:

«Ёр, кўкдаги юлдузмидинг, ета олмадим.
Умид узиб сендан йироқ кета олмадим.
Баҳор чоғи бир ёндингу яшин мисол,
Ғафлат босиб, меҳрим изҳор эта олмадим...»

И-е, Маҳмуджон-ку, куйлаётган бу, —
Ўйлади бемор,
Гўринг нурга тўлгур — Маҳмуд Тожибой!
Қандай тоза эди кўнгли,
Қандай куйларди!..
Талабалар шаҳарчаси деярли тўрт йил
Унинг юксак хонишидан яшади сархуш.

Баландлашиб боради тобора қўшиқ
Бемор тасавурида:

«Яна баҳор қайтармикан,
Сен қайтмасанг?
Қушлар қўшиқ айтармикан,
Сен айтмасанг?»

Суйган одамгина шундай куйлайди,
Куйган одамгина куйлайди шундай!..

Маҳмуджон соз чаларди,
Куйлар эди қиз.
Қиз сулув эди хўп,
Йигит оқсарди.
Саҳнада қиз чиройин
Кўз-кўз айласа қанча,
Маҳмуджон оқсашларин
Яширар эди шунча.
Аксига олиб,
Қўшиқ авжида,
Ўзини тутолмай завқнинг зўридан,
Оғирлигин солар эди у оёғидан
Беихтиёр бу оёғига.
Сезиларди оқсаши — ёмон,
«Бекор қилдим» — дея ўйларди.
Ҳеч ким сезмас эди,
Оҳангига сел бўлиб куйнинг.
Хафсиламбрини айтганда эса,
Қўникиб қолганди
Барча мухлислар
Унинг оқсашларига.
Лекин қиз сезар эди.
Сурилиб олар эди Маҳмуджондан
Нарироққа сал,
Сезар эди буни бегона кўзлар.

Кўшиқ давом этар эди бемор тасавурида:
«Бошқа ёрга, айт, ё кўнгил берганмидинг?
Мендан ортиқ ундан вафо кўрганмидинг?
Баҳор чоғи сочинг тараб кўз ёшимга-ей,
Дил риштасин сочга кўшиб ўрганмидинг?...»

«Ўзимни осаман!.. — деб юборди у, —
Рад этса гар менинг кўнглимни».
Қадрдонлар эшитди буни,
Энг ёмони ва даҳшатлиси
Эшитганди бу гапни дўст ҳам.

Кўшиқ давом этарди бемор тасавурида:
«Яна баҳор қайтармикан,
Сен қайтмасанг?
Қушлар кўшиқ айтармикан,
Сен айтмасанг?..»

Бу пайтга келиб дўст
«Шоир» орқали
Ижодкорлар даврасига кўшилиб олган,
Клуб ташкил қилишга ҳожат қолмаган.
Файласуф сифатида юрар эди у
Ҳар зум, ҳар қайда.
Кимнинг сергаплигидан,
Таъсирчанлигидан яна кимнингдир
Кулар эди у.
Ҳаммасининг тагида бир ният бўлиб,
Исботлашни истар эди дўст
Ўзининг ҳаммадан устунлигини.
Ўзингизга аён,
Унча-мунча гап

Ичга ютиб кетилаверар
Ўзбекчиликда.
Чидардилар баъзан ҳаддан ташқари
Аччиқ-тизиқ гапларига ҳам
Файласуф — дўстнинг.

Маҳмуджонни йўлдан қайтармоқ бўлиб
Уринди қадрдонлар.
Қароридан қайтар эди балки Маҳмуджон,
Бўлмаганда дўст,
Тинчлик бермади дўст унга сира ҳам.

У ҳақда гап сотди орқаваротдан:
«Ожиз», деди уни, «Севмай ўл!» — деди,
«Йигит ҳам шунақа бўларми?» деди.
«Авваламбор ўзингни осаман, дема,
Дедингни, ос энди, номардлик қилмай!»

Етиб борди бу гаплар қиз қулоғига,
Қиз орқали Маҳмуджонга ҳам.
Энди у ўзини-ўзи эмас, йўқ.
Совуқ гаплар ўлдирмоқчидай,
Ҳам қилди бошин:
«Хотиржам ўлишга ҳам ҳақинг йўқ бунда!..»
Кечалари, кундузлари ўй-хаёлида
Дўст тиржайиб кўринаверди,
Уни ўлдирмоққа гўё уринаверди.
Қолмади ўлмаслик чораси энди,
Ҳамма билан уришиб чиқди,
Қувиб солди қадрдонларин.
Ҳамма кетди ҳайрон,
Бироқ дўст қолди.
Икки бора ўзин осиб-оса олмаган
Маҳмуд, дўстдан нажот тилади.

Дўст маслаҳат берди унга —
Бешафқат, совуқ:
«Оёқ-қўлингизни боғланг яхшилаб,
Сўнг сиртмоқни совунланг,
Тамом-вассалом!»
Ва кўшиб кўйди:
«Муҳими — ҳеч нимани ўйламаслик,
Ўйлаш керак,
Агар ўйлаш зарур бўлса, ҳаммаси-
Яхши бўлар, деб»

Кўшиқ давом этарди бемор тасаввурида:
«Маҳмуд, сени эслаб ҳар тун ёд этади,
Эслаб сени, ҳазин кўнглин шод этади.
Севсанг уни, деразангдан боқ ҳар саҳар,
Қалби унинг қушча бўлиб фарёд этади».

Балки ҳеч ким билмасди
Дўст берган маслаҳатни,
Ўзи кўпга мақтаниб
Гапириб юрмаганда.
Қадрдонлар янди, ёзғириб қаттиқ,
Бўш келмади дўст:
«Қийналмасин, дедим,
Илмда бор гап —
Ўз жонига қасд қилган одам
Ўлмасдан қолмас,
Ортиқ яшолмас!».

Кўшиқ давом этарди бемор тасаввурида:
«Яна баҳор қайтармикан,
Сен қайтмасанг?»

Кушлар кўшиқ айтармикан,
Сен айтмасанг!»

Сокин салобатли товши янграр профессорнинг:
«— Кўзингизни очинг!..»

Учинчи машқ

Ўша шифохона ва ўша бўлма,
Ўша професор эттирар давом
Даволаш машқин:
«— Юрагим бир текис урмоқда, миям
Аллақандай фароғатдан маст,
Хамирга айланган бутун вужудим...»
Бемор бу гал қулоқ солмади гапга,
Фикран такрорламади
Профессор буйруқларини.
Ҳолатга кирмади, бошқача айтсак,
«Даволаниш ҳолати»га кирмади бемор.
Ўйлаб қолди: — «Нега ҳар икки машқда,
Бошқа одам эмас,
Айнан дўст —
Кўзига кўринди, ўйламовди-ку
У ҳақда сира.
Даволовчи машқлар натижасими
Ёки аллақандай хаёлий ҳолат —
Соғайгандай бўлди бемор ногаҳон;
«Келиб қолдим, деди, бу ерга қандоқ?
Руҳий-асаб хасталиклари шифохонаси?!
Жинниманми мен?!
Нега айнан ўша одам келди ёнимга
Оғир паллада?!..
Бошқа қадрдонлар қолди қаёқда?
Хотин қайда қолди?»

Фарзандлар қани?
Наҳот, ҳаммасини совутдим ўздан?
Нега дўст совимади?
Шифокор ҳузурига дўст кириб чиқди – нега?
Нега врач бир сўз демади,
Қабул қилди уни индамай?
Нималар деган дўст, бемор ҳақида?
«Яхши касалхона, – деди. – Бу ерда
Толиққанлар даволанади.
Пул бериб ҳам баъзи бировлар
Ётолмас бу шифохонага!»
Нега унда панжаралар – деразаларда?
Нега унда руҳсат берилмас
Кўчага чиқишга бирон-бир қадам?

«Номи ёмон холос!» – эмиш...
Нима бўлади энди?
Кўргани келишса, не деб ўйлашар?
Нега бирор марта келмади ҳеч ким?
Жиннини кўргани келишмасми ё?
Нега бирор марта келмади дўст ҳам?!

Шунча китоб кўрган файласуф
Ўқимаганми –
Бунда одамзодга қилинадиган
Муолажа тўғрисида, хўш?
Ўша санчқи муолажа
Боис бутун дунёда
Шўроларнинг табобат иши
Файриинсоний деб баҳоланганин
Билмасмиди дўст?
– Жавоб бер, эй дўст?!
Неча йиллар тузимни ичдинг;
Эримнинг дўсти, деб, қийналиб-нетиб,

Тансиқ таом пиширар эди
Сен учун келин.
Бу – тузликқа тупурганингми?!
Ўғлим – ширинтойим қоларди йиғлаб
Ҳар гал кетарингда
Эргашиб сенга,
Амакилик қилганингми бу?!..
Гап чиқмасми энди орқаваротдан?
Шеър-пеър ёзиб юраман, ахир,
Ҳар қандай нашриёт эшигин қоқсам,
Қўрқмайдиларми
Жиннидан қўрққандай ҳуркиб – шоирдан?
Наҳот, сен шуларни ўйлаган бўлсанг,
Мени бунда қолдираётиб?!

Айтарларким,
Қирқ кунсиз рухсат бермасмиш
Беморга бунда,
Қирқ кун ҳам ўтар,
Лекин бунда бир бор ётиб чиққанлар
Мунтазам кузатувда бўлар бир умр,
Таҳқирли кузатувда.
Яширинча текширармишлар
Ҳаёт тарзимни –
Ким-бировлардан,
Наҳот, билар эдинг ҳаммасини, дўст?
Била туриб, мени бунда қолдирдингми, дўст?!
Ҳалақит берардим сенга ҳар жойда,
Фош этардим сохталигу
Худбинликларинг!..
Ҳаммаси самимий юз берганидан,
Эътирозга жуфтлай олмасдинг оғиз,
Тўғри ва ҳаққоний эди у гаплар –
Бошқалар наздида ҳам.

Мени четга суриб чиқармоқ бўлдинг
Донғил бир йўлдан, наҳот?!
Кимсан, эй дўст?

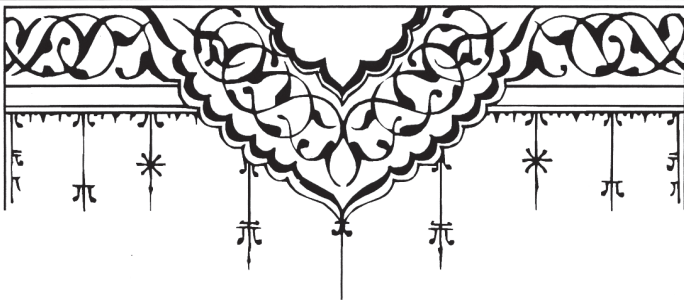
Нега сени ҳамма ёмон кўради,
Бироқ сенга қараб талпинар фақат.
Сендан қочарлару сенга сўзларлар
Юрак сирларин.

Янграр сокин-салобатли
Товши профессорнинг:

« –Кўзингизни очинг!..»

Аянчли жилмайиб кўяди бемор,
Каттароқ очар у очиқ кўзларин,
Аянчли жилмаяр профессорга.
Профессор бепарво қарар:
«Менга нима, даволангинг келмаса», –
Деган сингари.

Бемор эса соппа-соғ эди,
Толиққанди холос асаби бир оз...

БАҒИШЛОВЛАР

*Сахна тор, жахон тор эхтиросга-ю,
Узтирод забт этар санъаткор кўнсин
Ва ханжар тиги-ла дарга очар - у,
Шуйгулар кўйнига отади ўзин.*

МУНАЖЖИМ

*Темурхон наслидин Мирзо Улуғбек,
Ки олам кўрмади султон анингдек,
Анинг обнойи жинси бўлди барбод,
Ки давр аҳли биридин айламас ёд,
Ва лек ул илм сари топти чун даст,
Кўзи оллинда бўлди осмон наст.*

Алишер Навоий

«Овчининг ўлими овдандир азал,
Жангчининг заволи жангларда абад.
Шоирнинг жонини олар шеър, газал,
Мунажжимни осмон ўлдирар фақат...»

Итлар талаганмиш уни тушида,
Гирёна турармиш, уст-боши қон.
Юлдузлар титрармиш йиғлаб қошида,
Букилиб, бошини силармиш осмон.
Ёш тўла кўз билан боқди фалакка,
Эҳтимол, сўнги бор боқарди шундоқ.
Бир ғашлик кўлкаси тушди юракка,
Ойнинг ўроғини кўрмади бироқ.
Тонгга қадар бағрин тилкалади жим
«Етти қароқчи»нинг нигоҳи совуқ.
«...Ойнинг ўроғини чархлаётир ким?!..
Наҳот, сўнгим ёвуқ, заволим ёвуқ?!..»

Замон сени англамаса,
Англамагай яхши, ёмон.
Яхши, ёмон айтган гаплар
Хаёлинга ташлар каманд.

Ишлари йўқ қай буюк сўз,
Қай дард кўнглинг этмишдир банд.
Сендан осон бурарлар юз,
Куларлар ҳам беписанд.
Чидаш мумкин. Яшаш мумкин —
Парво қилмай узоқ, шод,
Кўлингда гар осмон мулки,
Кўнгил дардинг барҳаёт.
Чидаб бўлмас. Яшаб бўлмас,
Умр қийнар беомон —
Ўз пуштингдан бўлган фарзанд
Падаркуш гар беимон...

Ариқ тўлиб сув оқарди — «шилдир-шилдир»,
Ариқ тўлиб сув оқарди неча йилдир.
Ариқ тўлиб энди, дўстлар, қон оқади,
Одам қони, замонанинг ҳукми шулдир.

Замонанинг ҳукми қурсин,
Қаттол бўлса шунчалар.
Сув ўрнига қон ичади
Энди гулу гунчалар.

Ҳай ариқ, ранги сариқ,
Рангинг сенинг мангу сариқ.
Улуғбекни қатл этдилар
Кўз ўнгингда сарсари.

Осмон кимга қолди энди?
Кимга қолди юлдузлар?!
Осмоннинг ер таянчин
Поймол этди юзсизлар...

Каҳқашонни чангитиб,
Ой кезар оёқ яланг,
Ортидан борар кетиб,
Гўзал Зухро ютиб чанг.

Бутун фалак безовта,
Уйқусиз то тонг қадар.
Бутун фалак тентираб,
Улуғбекни ахтарар.

Гувлар қалдироқлар басма-басига,
Чақмоқлар чақади ўтлиғ оҳлардай.
Яшинлар тушади қаторасига...
Ерда фалакнинг қасди бордай!..

Ҳаммаси табиий ва дилга яқин.
Боболарнинг билгани билган:
Мунажжимни осмон ўлдирди тагин,
Ўлдирди падаркуш қўллари билан

1980

НАВОЙНИ АНГЛАШ

Шеър қошида не-не қалблар йиғлаган,
Шеър унинг қошида нола чекиб шод.
Асрлар қаърида нурдай туғилган
Биз исм-шарифин эъзозлаган зот.

Унгача нима бор? Ким бор? Бу сирни —
Шарҳ айламак балки шарт эмас ҳозир.
Минг йилда бир келган улуғ шоирни
Минг йил давомида ўргансак арзир.

Тарих, дегани бу жанг-жадал эмас,
Сўздир у, сўзларда акс этган маъно.
Балки туркийни ҳам биров тил демас,
Навоий назмидан туймаса наво.

Қаранг, шоир ва шоҳ баҳс этар мудом,
Юраклар тубига чўқади оҳлар.
Улар шарафига кўтарилар жом,
Ҳар икки жомга ҳам қуюлган заҳар.

Эл гамин ўйлаган бари бир ўлмас,
Уни кутар доим тақдир аломат.
Бу юксак нолалар ҳеч қачон сўлмас,
Кўнгилни авайлаб-асрар саломат.

Фикри бад касларни таҳқир айламак —
Васф этишдек савоб илоҳий ишқни.
Ахир, ор эмасдир очиқ сўйламак:
Жуда кеч англадик бу шан қўшиқни.

Наҳотки, беш аср орқада қолдик
Навоий бободан, азиз даҳодан.
Ифтихор ҳиссимиз елкамизда юк,
Бағримиздан армон аримас, зотан —

Сизни мураккаб, дер бунда баъзилар,
Бепарда яралган гўзаллик қачон?
Ўша тулки ҳамда ўша узумлар
Эсимга тушади шунда ноғаҳон.

Авлод-авлодларга ҳамиша ёр у,
Турфа халқлар аро расо қаддимиз.
«Сўзимни эшит» — деб бизларга зор у,
«Биз ҳам — зор» — дейишга борми ҳаддимиз?

«Эй Навоий» — дея чорлар ўзини
Меҳр ва муҳаббат, жиҳод йўлига.
«Эй Навоий!... — жаҳон очар кўзини,
Тилла тушган каби гадой кўлига.

«Эй Навоий!...» — қуёш тушар самодан,
Кетар пой-пиёда уфқлар оралаб.
Юрак энтикади тоза ҳаводан,
Метин дардларини тилка-поралаб.

Уйғоқ шуур билан хаёлга толсак,
Навоий ва иймон — уйғун тушунча.
Шоирга биз қанча яқин боролсак,
Худога яқинлаб борурмиз шунча.

1986

ШОҲМАШРАБНИ ОСМОҚДАЛАР

XVIII аср, Балх шаҳри

Манзара

Бу бир дор — кўққайган.
Мунғайган,
Ўксик.
Бу шоир —
Шоҳмашраб
Мағрур,
Қадди
Тик.
Ер — ҳайрат,
Кўк — ҳайрат,
Ҳаммаёқ — ҳайрат,
Ҳаммаёқ — ҳайратга айланган ҳасрат,
Шоҳмашрабни осмоқдалар...

Осмон турар очилиб,
Офтоби қўйнида...
Осмонга осмаслар,
Офтобга осмаслар,
Осмоқдалар буюк шоирни
Кўққайган,
Мунғайган
Ўксик бир дорга...

Бу жаҳонда эрк деган —
Зотга йўллар берк экан.
Ёр васлига етмаган
Дор васлига етаркан...
Шоҳмашрабни осмоқдалар.

Шоирларнинг юраги
Бўғзида бўлар эмиш.
Бўғзида юраги борлар
Бўғилиб ўлар эмиш...
Шоҳмашрабни осмоқдалар.

Мақсад агар ўлдирмоқ,
Қатл этсалар бўлмасми?
Босиб, ерга ётқизиб,
Ерларни бўкиртирмасми
Қизил қонин оқизиб?..
Шоҳмашрабни осмоқдалар.

Она-ерга боғланган,
Шоҳмашрабнинг оёғи.
Шоҳмашраб ташрифидан
Очилди юрт сиёғи.
Шоҳмашрабнинг оёғин
Узмоқчилар шу ердан.
Айроликда қўймоқчилар
Она-юртни шоирдан.

Шоҳмашрабнинг кўзлари
Ютади чор-атрофни.
Ўқдай учган сўзлари
Тузлар аҳли саробни:
«Йўқ Худони топдилар,
Топиндилар, қондилар.
Бор Худодан тондилар,
Гулханларда ёндилар.

Ҳароми бу овсарлар
Мен — Худосин осарлар.

Мен — Худосин осар-да,
Кир кўнглини ёзарлар.
Покдомоним элим-чи,
Нега қараб турар жим?!
Мен — Худосин осарлар,
Ул томоша кўрар жим.

Шоир агар жаҳд этса,
Қудратин йўқ поёни:
Балолардан, офатдан
Асрай олар жаҳонни!
Шундоқ! Аммо ҳеч маҳал,
Ҳатто ёлғиз шоирин,
Кўзига кўз шоирин,
Сўзига сўз шоирин
Дордан олиб қололмас
Бутун бошли она-халқ!..»
Шоҳмашрабни осмоқдалар.

1977

ШОИР УМРИ ДАРЁМИДИР...

Устоз Миртемир хотирасига

Шеър йўли, бу – қайтмас йўл,
Устоз, қайтмай кетдингиз.
«Битта ўзингиз билганни»
Менга айтмай кетдингиз.
Тушган эди кўзга кўз,
Сабоғингиз олгандим.
Ул ажиб сирни бироқ
Мен ҳеч уқа олмадим...

Шоир умри дарёמידир, сувמידир,
Қучоғидан чиқармаса қўш қирғоқ.
Қўш қирғоқда унган гул сунбулמידир,
Бўйларидан яшнаб ётар сўлу соғ?
Тўрқовоқда беданалар чах-чахлар,
Булбулжонлар жўр бўлади уларга.
Ўзбекистон солланади бахтиёр,
Бурканиб шан куйларга...

Бунда эса... мажнунтоллар овора,
Шоир қабрин чорлаб кўланкасига.
Қабр эса, гувлар сокин, бечора,
Жазирага қочар қасдма-қасдига.

«Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Нафасимни ростлай кўланкасида.
Мажнунтол тагига ўтқазинг мени...»
...Устоз сатрларин эслайман ногоҳ.

«Ўтқазинг», бўтам... «дафн этинг» эмас-да!..»

Хаёлимни қирқар шу оғир нидо,
Музлар жону жаҳоним.
Уюм тупроқ шунда жонланиб гўё
Ҳайрат-ҳаяжонли тўлғонади жим.

Кўзлари нам эди мажнунтолларнинг,
Шоир учун энди йиғларди улар.
«Тўйдан сўнг хинога бало борми, ҳей?!
Қайтмас энди шоир, қайтмас – туйғулар!..»

Бўғзимга тиқилиб йиғи дамба-дам,
Нураб битар эди ҳайратлар шу чоқ.
«Битга ўзингиз билганингиз ҳам
Кўмилган экан-ку қабрга шундоқ».

Фикрим тиниқлашиб, қорайди тоқат,
Қақшатгич ҳикматни англадим бирдан:
Наҳот, бир мен эмас, бор инсоният
Беҳабардир сиз билган сирдан...

Шоир умри дарёмидир, сувмидир?..

1980

ВАТАНГАДО

Шукур Бурҳонга

*«Учрашувлар ва хўшлашувлар»
фильмига ёзув*

Одамзодга кўп нарса керак:
Уй-жой, бола-чақа, кийим ва бошқа...
Бир куй керак аммо яна,
Ўйнаб бўлсин унинг оҳанглирида,
Куйлаб бўлсин унинг оҳанглирида.
Ўйна, ватангадо,
Ўйна, бенаво!

Ўйна, сен учун
Фаришталар осмондан гул ёғдирмоқда,
Ўйна, ватангадо,
Ўйна, бенаво,
Эл-юрт — оёқ етмас,
Ватан — йироқда!

Умринг шарт иккига бўлиниб кетган:
Ярмиси — оқ,
Ярмиси — қора.
Оқи, бу — ватанга пайванд йилларинг;
Қораси — ватандан айро йилларинг,
Ширин-ширин йиғлатади сени хотирот,
Аччиқ-аччиқ йиғлатади сени хотирот,
Ингратади, сингратади хотирот,
Сиқтатади хотирот...
Ўйнатади хотирот!

Ёш тўлади кўзларинг косасига шаробдек,
Ютиб бўлмас,
Зардобга айланмишдир ул.

Юзларингда ариқчалар ўйиблар оқар,
Кўкрагингга оловлар қўйиблар оқар,
Тўйиблар оқар!..
Ўйна, ватангадо,
Ўйна, бенаво!

Сен у ерда ҳеч кимникимас,
Ҳеч ким сенга қайишмас, куймас –
Бошингни урсанг ҳам оёқларига,
Ёрсанг ҳам бошинг уриб оёқларига,
Оқизсанг ҳам қонларингни оёқларига –
Ҳеч кимса куймас;
Меникисан сен,
Ўзбекникисан!..
Ўйна, ватангадо,
Ўйна, жигарим!

Мен сенга таъналар қилурман, зотан,
Нега кетдинг, дея ватанни ташлаб?
Нуроний ёшингда дилингни гашлаб,
Кўзингни ёшлаб,
Тушаяпсан ватан рақсига, армон рақсига,
Ўйна, ватангадо,
Ўйна, жигарим!

Биламанки, ҳаёт мураккаб,
Биламанки, оддий кимсаман,
Адашсам мумкин;
«Сен каби адашмай, адашсам фақат!» –
Тилак қилурман...

Ўйна, ватангадо,
Ўйна, жигарим.
Йиғла, ватангадо,
Йиғла, жигарим!..

ФАХРИЯ

*Айтишларича, рассом Кайдалов Алишер Навоийнинг маш-
хур портретини Ҳамид Олимжоннинг юзига қараб чизган экан.*

Йўқдан бор бўлмагай, бордан йўқ бўлмас.
Ким билар бу нақлни, ким-кимлар билмас.
Келди-кетди замонлар, даҳолар қанча,
Тахайюл дунёсининг кучоғи тўлмас...
Беш юз йил —
Беш юз куз ва беш юз баҳор;
Дапқир-дапқир қонли босқинлар ўтди;
Тож-тахтлар қулади, ёнди саройлар;
Баланд тоғлар чўкди, тенг бўлди ерга;
Дарёлар қуриди, оқди қайта бор;
Дунёда энг разил инқилоб бўлди;
Табиатнинг «Қизил китоби»дан жой
Олдилар беҳисоб қушлар, ҳайвонлар;
Либослар ўзгарди, ўзгарди онг ҳам,
Ҳавонинг таркиби ўзгарди ҳатто,
Бироқ тоза қолди она халқимнинг
Бамисоли Аму, Сирдай айқириб
Оққан қони ипак томирларида!
Боқ, мана, Навоий суврати турар,
Ҳамид Олимжондан андоза бўлиб.
Ажиб бу ҳикматни бор жаҳон кўрар,
Эътироз демакка тугикдир тили.
Боқ, олдда келажак нурли, фараҳли,
Фақат порлоқ кунлар этмакда ваъда.
Авлодлар ҳаёти яна-да бахтли.
Яна-да тўлқинли, дилбар, зиёда.
Шеърят ўлмагай, ўлмагай қўшиқ,
Шоирлар туғилар қатор ва қатор.

Асрлар кечади уммондай жўшиб,
Тарих битилади жилд-жилдлаб такрор.
Мудом тоза қолар она халқимнинг
Бамисоли Аму, Сирдай айқириб
Оққан қони ипак томирларида!
Ва бир кун қадалиб қия курсига
Олис келажакнинг зўр мусаввири
Чизар замондоши юзига қараб
Йигирманчи аср ўзбек шоирин.

1987

* * *

Мустабид даврда асаб тобланди,
Айтилган ҳар сўз, ҳар оҳ ҳисобланди.
Кўп шоирлар кўриб-билиб ҳақ сўзни
Айтмагани учун мукофотланди.

2005

АБРОР ҲИДОЯТ БУ...

Аброр Ҳидоят бу – Отелло эмас,
Уст-бошига ортиқ қилманг эътибор.
Эътибор қилмангиз саҳнада балққан
Ола-тасир замон ва ёт маконга.
Шекспир асари баҳона холос
Юракнинг изҳори учун одамга.
Санъаткорнинг оёқ остида, қаранг,
Бўғизланган ишонч мурдаси ётар –
На кафан, на тобут, на йиғи-йўқлов...
Ваҳйга ўхшаган сирли бир жаранг
Муҳаббат кўксини тилкалаб ўтар.
Саҳна тор, жаҳон тор эҳтиросга-ю,
Изтироб забт этар санъаткор кўксин
Ва ханжар тиғи-ла дарча очар-у,
Туйгулар қўйнига отади ўзин
Ва кўнгил куйларин бўзлатиб борар,
Борар бир-бир ўйиб шодликлар кўзин.
Ёруғ олам аро йўқ унга тўзим:
Қадимдир, сўнгсиздир бундай манзара!
Ягосиз ватан йўқ, эл йўқ, замон йўқ,
То абад Отелло маҳкум азобга!
Кимнингки юртида Яголар ортиқ,
Ортиқ дуч келар у алдам, саробга.
Шубҳа эговлари қаттол, беомон,
Ер бўлар кўкўпар чидам тоғлари.
Отелло ҳолига тушар шу замон
Виждоннинг, имоннинг кўз қароғлари.
Соддадиллик, поклик – осмондай кучли;
Санъат юксалади ёруғ тилақдан.
Аброр Ҳидоятни англамоқ учун
Халқимни тушунмоқ керак юракдан.

1987

УСТОЗ

Озод Шарафиддиновга

Бирни ўргатгунча шогирдга устоз,
Ақл чигиригидан ўтказар мингни.
Шогирд қобил чиқса, куйдирмаса — соз,
Англаса соз — чеккан заҳматларингни.
Бу дунё ишларин тушунолмасдан,
Хонақоҳга борган далли дарвишдай,
Ўр бир машқлару зўр орзу билан,
Дарвозангиз қоқдим сўрамай-нетмай.
Кўзимда титрарди минг битта савол,
Билиб туриб буни билганингиз йўқ.
Баъзи «насиҳатгўй донолар» мисол,
Ястаниб, «ваъзхонлик» қилганингиз йўқ.
Ўрнига мен билан суҳбат қурдингиз,
Шеър ҳақида суҳбат қурдингиз дилдан.
Балки юрагимда бир чўғ кўрдингиз,
Тозаламоқ бўлдингиз кулдан.
Ҳар гал қошингизга бордим энтикиб,
Дилга тугиб гўзал орзу-ниятни,
Хомликни камгаплик ичра беркитиб,
Дастак қилиб жиндай самимиятни.
Аввало, сиз сабаб англай бошладим,
Ул-бул мазмунини кириб шу ёшга.
«Шоирлик... дарвишлик... бошқа-бошқадир,
Шеър бошқа, кўпирган ҳамд-сано бошқа!..
Қандай тушунибман сизни — билмадим,
Устоз, ҳукмингизга ҳаволадир бу.
Ёлчиб ёзолмасам, ёлчиб қийналдим...
Шогирдлар ношудлиги — беҳудуд қайғу!..
Шеърят ўлкасин сўқмоқларида
То шу кун умид-ла кезаман толмай.

Лекин ўқувчилар синоқларидан
Ёруғ юз-ла ўтсам дейман, ҳар қалай.
Аён, ҳали-ҳозир шеърларим гўра,
Камтарликка йўйманг, устоз, бу сўзни.
Катта шоир бўлмай қолишдан кўра,
Мен доғда қўйишдан қўрқаман сизни...

1976

* * *

Устозлар дунёни тарк этди бир-бир,
Қолдик қанча шогирд мисли кўр, сўқир.
Олди бўғзимиздан ҳар зум, ҳар қадам
Улар ечмай кетган қанча жумбоқ, сир.

2005

АБДУЛЛА ОРИПОВ ТЎҒРИСИДА СЎЗ*Нутқ*

Устоз тўғрисида, унинг қошида
Сўз айтмоқ, эҳтимол, бир оз ноқулай
Ва лекин Абдулла Орифнинг шеъри
Турфа сийловлардан устун ҳар қалай.

Зеро самимият деган машъала
Аср-асрларнинг ёритар қаърин.
Халқ дардининг шунча залвори, захри
Ўйиб юбормасми бир шоир бағрин?

У ёлғиз яшайди, гарчанд ёнида
Ҳамроҳлари бордир, ҳамрози бордир.
Ҳар қандай даврда руҳий оламни
Бир ўзи қайтадан қуришга қодир.

Тавбага бош урган мусулмон мисол,
Уни йиғлаб-йиғлаб ўқимоқ мумкин.
Фақат шеър гашликдан айлайди фориг
Севган ва севилган кўнгиллар мулкин.

Буюк чўққиларнинг елкаларида
Қуёшга юз тутиб порлагандек қор,
Бу назм қўйнида иймон шаклида
Минг рангда товланиб ёнар ифтихор.

Уни шоир ёки арбоб, деб эмас,
Бир оғадай яқин кўрмоқлик керак.
Унинг ҳузурига шошилмоқ лозим,
Ёмонлар дастидан куйганда юрак.

Ё тавба! Улуснинг бир шоирига
Қайдан пайдо бўлди шунча кўп ганим?!
Укасидай суйиб юрганлари ҳам
Чоғландилар унга човут солгани.

Юзгаси бир бўлиб бу «шоирчалар»
У қилган юмушни бажара олмас.
Майда ўй-хаёлга унда фурсат йўқ,
Кимнинг ким эканин вақт кўрсатар, бас!

Ҳаммамиздек инсон, ҳолбуки, у ҳам,
Бола-чақаси бор, оиласи бор.
У ҳам ишга қатнаб олади маош,
Қозонини шуҳрат қайнатмас зинҳор.

У ҳам кечалари ўлтирар ҳорғин,
Дунё ишларидан юраги зада.
Беайб Парвардигор, балки шеър эмас,
Шароб сипқоргиси келар баъзида.

Баъзан ўйлаб кетар душманларининг
Разил қилмишларин, бош букиб, пурғам,
Ўзи қолиб, гоҳо темир қанотли
Шогирдларга қилган хужумларин ҳам.

У азоб чекканда валийдек азиз,
Кўз ёшлари кавсар сувидек тоза.
Булбулдек кўкси чок-чок бўлганда ҳам,
Яшар бу дунёда тақдирдан рози.

Гоҳо сал мундайроқ шеъри ёзилса,
Демак, яратмадик биз унга имкон.
Шоир тақдирига бепарво давр
Бу ёруғ жаҳонда хордир ҳар қачон.

Шеърга муносабат белгилар, аён,
То абад инсоний қиёфамизни.
Абдулла Орифнинг сатрларида
Минг йил оша балким кўрармиз ўзни.

Устоз, ноқобилроқ шогирдман балки,
Балки чорласангиз кетганман нари.
Кетсам-да, сиз сари кетганман фақат,
Сизга зор кетганман — маҳзун ва гариб.

Теран туйғуларга ташна бўлиб, жим,
Қайтдим, балки яна минг бор қайтурман.
Абдулла Орифнинг зўр шоирлигин
Бераҳм йилларга бўзлаб айтурман.

Дарвоқеъ, бунинг ҳеч ҳожати йўқдир,
Ана, шеърларингиз янграр устувор.
Сиз каби устозим борлиги учун,
Холос, фахрлангим келди қайта бор.

1973–2008 й.й.

БОТИР ЗОКИР КУЙЛАГАНДА

Ботир Зокир куйлаганда, қуш ҳам тинарди,
Ботир Зокир қўшиқларин тош ҳам тингларди,
Армон билан кетди аммо буюк бу ҳофиз,
Ярасини туз сепгандай бир ғам тиларди:
«Навоийни куйлолмадим эстрадада».

Янрагани чоқда юксак арабий танго,
Оқ кийган эл хаёлида кўкарди сахро.
Фаранглар ҳам тан олдилар Фарангистонда,
Гармселлар уфурди бу қақраган жонга:
«Навоийни куйлолмадим эстрадада».

Янада тез ўлар эди, ўлолмади у,
Шошма, ажал, — деди бир дард, ёнди бир туйғу.
«Омонати Худо жоним оласан, ахир,
Мен тайёрман, бир орзуим ушалмади-ку:
Навоийни куйлолмадим эстрадада».

Шарқу Фарб, бу икки-қутб, олам икки хил,
Бир қозонда пишмайди ҳеч, қайнатма минг йил.
Бир-бирига ранги уриб кетиши мумкин,
Лекин мазмун ўша қолур, қолур ўша дил:
«Навоийни куйлолмадим эстрадада».

Гап нимада? Нақлдами? Моҳиятдами?
Оҳанг гўзал, ижро гўзал, қаерда ками?
Балки ватан? Қўшиқнинг ҳам ватани бордир?
Кўҳна чинор дарахтлари кўчириларми?
«Навоийни куйлолмадим эстрадада».

1994

ҲАҚИҚАТНИ КЎРСАТДИ УСТОЗ

Академик Матёқуб Қўшжонов хотирасига

I Алломанинг кўзлари

Матёқуб аканинг болалигида
Ўткир бўлган экан кўзлари бирам,
Осмонларга боқиб, ўнлаб юлдузни
Кўролган эканлар кундузлари ҳам.
Йигитлик чоғида дунё бошига
Уруш шарпалари келиб, жўш урган.
Устоз шу кўзлар-ла фашистнинг ўнта
Қирағай мерганин уриб туширган.
Икки бор ўқ ейиш осонми, ахир,
Оллоҳга беадад бўлсин шукурлар,
Ёритиб бордилар улардан учган,
Йўлларида «чарс-чарс» бодраган нурлар.
Кундуз юлдузларни кўрган кўзлар-ла
Боқди сўнг китобга устоз бир умр.
Қирағай мерганни урган кўзлар-ла
Назар солди илму ижодга у хур.
Қалбларининг кўри, юрак сурури
Кўшилди учинчи кўз бўлиб шу он.
Эллигинчи йиллар қатағонида
Йиғлади бу кўзлар беун, беомон.
Бу кўзлар уйқуни кўрганмикан ҳеч,
Чарчаганми, ҳолдан тойганми бироз?
Нафақат кўрдилар, кўрсатдилар ҳам,
Ҳақиқатни бизга кўрсатди устоз.
Осмону ойларга ҳавас-ла боқиб,
Устозга ҳайрат-ла кўзларимда нам,

Бу юксак кўзлардан баҳраманд қанча
Шогирдлар қатори бахтлиман мен ҳам.
Бари бир йиллар ўз ишини қилган,
Изи бор чекилган аламларнинг-да,
Шакли кўринади энди уларга
Нафақат нарсалар, одамларнинг-да.
Кексалар кўзидан нолисалар гоҳ,
Дегайлар: ёшулли эркалиги бу.
Ўчган юлдузларнинг нурлари ҳатто
Халққа неча йиллаб бағишлар ёғду.

II Ўтиш

Ҳазил

Академик устоз Матёқуб Қўшжон
Ижод оламига кўп ҳисса қўшган,
Шоир-ёзувчининг ютуғи қайда,
Нуқсони қаерда – кўрсатиб жўшган.
Қалам аҳли асли сал анақароқ,
Жаҳлингиз чиқмасин: «Хўш, қанақароқ?»
Танқидни унчалик жини суймайди,
Қолмас билганидан, бўлса-да ноҳақ.
Қараса, фойдасиз, чиқмайди бир гап,
Эсизгина умр, чарчатишди зап.
Ўтиб кетди шартга ёзувчиликка
Ва беш-тўрт романни ташлади тахлаб.
Энди уни танқид қилувчи мард йўқ,
Чунки ёзганида губор йўқ, гард йўқ.
Қолаверса, ҳамма танқидчида ҳам
Устоз қалбидаги сингари дард йўқ.

III Боғ

Дўст-ёр — уламога кўчат сайлатган,
Олиб келган бориб ўсган жойидан —
Матёкуб Қўшжонов бир боғ яратган
Бўстонликда, юксак Чимён пойида.
Изгирин, совуқдан ётмаган чўчиб,
Қуёшга бўй чўзиб, ёзган гул-япроқ —
Чўққидаги қорлар сувидан ичиб,
Тоғ ҳавосин эмиб кўкарган бу боғ.
Мева қилар букиб бошини, мана,
Фарзандлар, невара-чеваралар мўл
Ва лекин уларда вақт, имкон қани?
Устига-устак, сал узоқроқдир йўл.
Демак, керагидан боришар камроқ,
Қанча ейишарди, боришганда ҳам...
Аксига, шундоқ йўл ёқасида боғ,
Аксига, деворлар эмас мустаҳкам.
Ўғридан ташқари, қушлар, ҳайвонлар,
Қурт-қумурсқа қанча — боғ қушандаси.
Гоҳида кўриниб қолар илонлар
Шохлар орасида, чиқармай сасин,
Устоз ҳаммасига боқар хотиржам,
Тоғ ичида тоғдай ўй сурар яккаш:
«...Боққа ўхшар экан адабиёт ҳам,
Ёзувчи бир боғбон экан заҳматкаш».
Хўш, унга не керак? Савоб, аввало,
Дунёнинг бир бурчин яшнатса бўлди.
У ерми, юракми, фарқи йўқ асло,
Меҳр берса бўлди, яйратса бўлди.

IV Қўшжоновнинг кўз ёшлари

Эҳтимол бошқача яшаса устоз,
Бошқача кечарди ҳаёти буткул.
Топиш-тутиши ҳам бўлар эди соз,
Қаёққа узатса, етар эди қўл.
Шу ҳақда сўйларкан, билар эди у,
Бошқача йўл — йўли эмаслигин, оҳ.
Унда, қайдан кекса дилда бу қайғу?
Унда, нега кўзи ёшланар бундоқ?
Қолаверса, бундоқ демоқ шайтондан
Эканини устоз ҳис қилган, албат.
Оилани ўйлаб куймоқ — иймондан
Ва ҳар қандай эркак учун фазилат.
Шунинг учун чиқди келинойи ҳам
Саҳнага — қўлида дастрўмол бесас.
Матёқуб Қўшжонов кўзидаги нам
Сингган рўмолча ҳам бўлди муқаддас.
Бу ҳолатни масрур олқишлади зал,
Сўз эмас, натижа муҳим-ку, ахир.
Дўсту ёр биларди — устоз ҳеч маҳал
Бошқача яшамас эди бари бир.

2006

БЎЗ БОЛАСИ БЎЛИБ...

(Муҳаммад Юсуф хотираси)

Қара, кўларимда кўринмайди нам,
Гарчи кўнгил тўла оҳ ила фарёд.
Шоирларнинг эрта кетишига ҳам,
Наҳот, кўниктирди бизларни ҳаёт?
Шу сўзларни мендан кутганмидинг, айт,
Эй юксак ғазалга ярашиқли байт?

Бир шоир оламга келиши учун,
Ким билар, неча бор тўлганар замин?
Шоирлар бемаҳал ўтса оламдан,
Айт, кимлар тўлдирар унинг бир камин?
Сенинг ўрнингни-чи, ким босади, айт,
Эй юксак ғазалга ярашиқли байт?

Водий шевасига пайваста гарчанд
Андижон лафзининг ўз оҳанги бор.
Бобурий каломнинг оддийлигидан
Теранлик барқ урар асрлар бедор.
Сен ҳам шу ҳикмат, деб ёнганмидинг, айт,
Эй юксак ғазалга ярашиқли байт?

Тақводор ҳамкентинг Дукчи эшоннинг
Руҳи қўллагандир сени эҳтимол.
Назмий бир ишора ила эл-юртни
Ойдин орзуларга бошладинг алҳол.
Бошлаб қўйиб, ўзинг қайга кетдинг, айт,
Эй юксак ғазалга ярашиқли байт?

Бўз боласи бўлиб ўзбаки сўзнинг,
Биқиқ давралардан кетдингми бадар?
Китоб ўқимасдан қўйган улуснинг
Қалбини қўшиқ-ла этмоқ мунаввар —
Мақсадинг эдими шеър ёзишдан, айт,
Эй юксак ғазалга ярашиқли байт?

Лекин хонандалар... баъзилари паст,
Шеъринг ундиргунча ялтоқланди хўп.
Танилгач дедилар: «Буюртмамиз-ла
Ёзиб шоир бўлди Муҳаммад Юсуф».
Билганмидинг буни, кулганмидинг, айт,
Эй юксак ғазалга ярашиқли байт?

Улар ҳам ўтишар, гийбат гап-сўз ҳам,
Аммо қўшиқларинг янграйди абад.
Мустақиллик даври тароналари
Сенинг куйларингсиз кемтиқдир, албат.
Боқий бу толени ўйлабмидинг, айт,
Эй юксак ғазалга ярашиқли байт?

2004

ЖАРАЁН

Шукур Холмирзаев

Шукур ака боғ қилди
Мўъжаз дала ҳовлисин.
Бутун Дўрмонни тутди
Жамбилу райҳон иси.

Ёзувчининг бўйини
Кўмди дарахт, гул-япроқ,
Ёзувчининг пойини
Кўкатлар ўпди бироқ.

Кўк денгизда чайқалган
Елканли қайиқсимон,
Шукур ака боғ аро
Кезарди ёлғиз ҳамон.

Ақли кўзлаган сирни
Ахтарарди қийналиб,
Илоҳият ҳақинда
Ҳайратлари сайланиб.

Ҳамроҳи ҳар банданинг,
Ахир, яратган Эгам,
Жамолидан бир зарра
Туширганми боққа ҳам?!..

Ногаҳоний бир насим
Эси қибла тарафдан,
Оллоҳга саловатлар
Ёғилди ҳар дарахтдан.

Ҳар бутанинг тагида
Бутадай ўй сурди у,
Ҳар гулнинг ўз рангида
Капалагин кўрди у.

Ёзувчининг қалбида
Уйғонди бир дард йиғлаб,
Қушлар тасбеҳ айтарди
Яратганни улуғлаб.

«Бунча юксак, мукамал,
Бунча гўзал ва сирли,
Кичик бир шитирлаш ҳам
Алланечук таъсирли!...»

Ўзи ҳам яратувчи —
Ёзувчи...сўз — кимники?
Ўзи-чи? Саркаш, қайсар,
Қани, бу ўз — кимники?

Энди Шукур акани
Забтига олди туйғу,
Ўзи ҳам шу боғнинг бир
Қисми экан, билди у.

Беихтиёр, кўнглидан
Балқди беун бир нола,
Ҳаммасига сабабкор,
Демак, Ҳаллоқи олам.

Бир тўхтама келгандай
Ҳаяжон-ҳисси, энди,
Пойидаги кўк-майса
Жойнамоздай кўринди.

«Ҳа, дарвоқе, шукрона
Айтиш керак, етган бор,
Етмаган бор бу кунга»...
Гудранди у бахтиёр.

Эй, сира эгилмаган
Қад Оллоҳга эгилар,
Ҳеч оёққа тегмаган
Манглай тупроққа тегар.

Шу аснода масжиддан
Учди муаззин товши.
Ва аҳли боғ йиғилиб,
Жамоа бўлди юксак,

Жамоага ҳамоҳанг
Гурсиллаб кетди юрак.
Сажда учун эгилди
Яна бир инсон боши.

Шайтон-чи, хўш, қани ул?
Наҳот, гофил-шайтон ҳам?!
Қандай қилиб йўл берди
Мўъминликка ушбу дам?

1997

РАУФ ПАРФИ

Йилма-йил, ойма ой, кун, лаҳза сайин
Узоқлашиб борар шоир бизлардан.
Бир кун буткул ташлаб кетиши тайин,
Маъни тополмагач бизнинг ҳислардан.
Йилма-йил, ойма-ой... азалий тақдир,
Яқинлашиб борар келажак сари.
Одамни яхшироқ англайди, ахир,
Фарзандлардан кўра набиралари.

СОНЕТ

Муаллимни кириш имтиҳонлари
Қаритар ҳар йили бир неча ёшга.
Ҳолбуки, у ҳаром-ҳаришдан нари,
Ҳолбуки, у устоз бутунлай бошқа.
Ва лекин устозни тарк этмас ҳануз
Ажиб бир ожизлик, ажиб бир қийноқ.
Ё Раббий, мунчалар совуқ, бу – ҳақ сўз,
Ё Раббий, ҳақ сўз, бу – мунчалар қайноқ!
Йўқ, йўқ, ундай эмас. Илмга ташна
Минглаб ёш орзиқар умид-ла бунда.
Муаллимга, ахир, увол шу ёшлар,
Қолдиргиси келмас ҳеч бирин мунгда.
Билганларим улар билмасин, дер у,
Менингдек тириклай ўлмасин, дер у.

* * *

Шавкат Раҳмонга

Дўстим, деб кўз ёши қилишиб чандон,
Сен ҳақда хотира сўйлаб тўйдилар,
Сен гўрда, мен ерда волаю ҳайрон,
Мана, бизни энди ҳоли қўйдилар.

Сиз йўқ ўртамизда, сукут бор чексиз,
Қарайсан мунғайиб дунёлар оша.
Узр сўрашсак ҳам бўларди, шаксиз,
Фурурлар бунга йўл қўймади, ошна.

Ҳа, беклар сингари яшадинг, яъни
Сокин виқор билан ёнди буд-шудринг.
Ва, охир, қалбига озор берганинг —
Четлаб юрган дўстинг — мени ҳам кутдинг.

Буни кеч айтдилар, ахир, жуда кеч,
Вафотингдан бир йил кейин, ногаҳон.
У бир йил жумбоғин энди ўзинг еч,
Ҳасратин менга қўй, тортай беомон.

Қандай севар эдим, қандай истардим
Сен бор давраларда бўлишни, ё Раб!
Симобдай тарқалиб кетарди дардим,
Қаторда нордай бўй-бастингга қараб.

Шеъринг-чи, шеърингнинг кескир сўзлари,
Оҳанги, оҳангга нақшланган ғам.
Ўзига у ажиб ҳамдард изларди
Замондан, замондан ташқарида ҳам.

Фақат амал-тақал сохта дўстларни
Қалаштирган эди қошингда у кун.
Яхши кўрсатиш-чун улар ўзларин,
Мендайлардан кўнглинг қолдирди бутун.

Билмам, дўстни дўстдан айирганларни
Қандай азоб-озор, жазо кутади.
Мен каби қаноти қайрилганларни
Шўртумшуқ зотки бор, чўқиб ўтади.

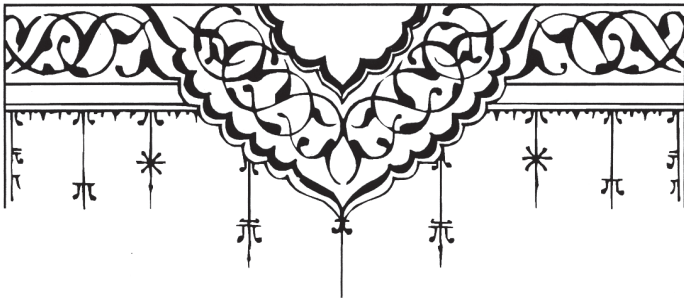
Яхшиям, Худо бор, туради кўриб
Бу ёлғон дунёда кечмоқда нелар.
Ўлими олдидан тузатар кўрни,
Кўрсатар дунёни ёғдуга белаб.

Шукр қил, сени ҳам сийлади қисмат,
Шукр қил, қалбингдан бир зиё сизган.
Сен-ку ўша сохта дўстлардан беҳад
Сўнги кунларида чарчаган, безган.

Сен-ку, қувиб сол, деб яқинларингга
Айтган ҳам уларни, эзилиб, эй воҳ!
Ким таскин беролган ўшанда сенга,
Ким сени тушунган менсиз, ўша чоқ.

Номим тилга олиб, ўша кунларда
Қийналган ҳам ўзинг, куйган ҳам ўзинг.
Қоврилиб юрибман сўнгсиз мунгларда,
Мени пушаймонга қўйган ҳам ўзинг.

Лекин кеч айтдилар, ахир, жуда кеч,
Вафотингдан бир йил кейин, ногаҳон.
У бир йил жумбоғин энди ўзинг еч,
Ҳасратин менга қўй, тортай беармон.

ОЗОРИНГНИ СОҒИНДИМ

Китобидан

*Кузатиб қолмаса уйда бир киминг,
Ўйлинг кўнаймайди, юрсанг ҳам қанча.
Дениннга чангақдай чип ёпишганча,
Вужудинг гизимлаб берав кийиминг.*

ВАТАН

Ватан, сенсиз нетардим мен?
Девонадай кетардим мен.
Гулзоридан айро булбул
Каби фарёд этардим мен.

Онам, дедим, боланг бўлдим,
Кўксингда оҳ, ноланг бўлдим.
Муҳаббатинг туйиб жондан,
Бу дунёда одам бўлдим.

Кўз очиб кўрганим сенсан,
Қизғониб юрганим сенсан.
Вужудим йўқ бўлиб кетар,
Жоним сенсан, жоним сенсан.

Ўзбекистон, Ўзбекистон,
Бахтимга бўл доим омон.
Доим озод, доим обод
Кўрсин сени жумла жаҳон.

Ватан, сенсиз нетардим мен?
Девонадай кетардим мен.
Гулзоридан айро булбул
Каби фарёд этардим мен.

2000

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР

Йироқларда бўзлаб бир подшоҳ ўтди,
Қўмсаб гадолигин ота юртининг;
Йироқларда бўзлаб бир шоир ўтди,
Қўмсаб дарвишлигин ота юртининг;
Йироқларда бўзлаб бир инсон ўтди,
Бир ўзбек ўтди...

Ҳой, гадолар сизган юртингдан, халқим,
Наҳот, бир подшоҳга топилмади жой?
Ҳой, дарвишлар сизган юртингдан, халқим,
Наҳот, бир шоирга топилмади жой?
Ҳой, чилчутлар сизган юртингдан, халқим,
Наҳот, бир ўзбекка топилмади жой?
Ҳой, ҳайвонлар сизган юртингдан, халқим,
Наҳот, бир инсонга топилмади жой?
Наҳот, бир даҳога топилмади жой?..

Кундузлар фалакда ёнувчи қуёш —
Бобур ота юртдан олиб кетган бош;
Кечалар фалакда тош қотувчи ой—
Бобур ота юртдан олиб кетган бош.

1989

ОНА-ТИЛИМ

Қасида

Юрагимнинг қошида
Сайраб турган булбулим,
Сенсиз очилмас гулим
Руҳият бўстонида,
Она-тилим, жон-тилим.

Қадим ажод қонида
Сени таниди дунё,
Инсоният тонгида
Бердинг қалбдан акс-садо.

Суврат бўлиб чекилдинг
Форлар ичра бирма-бир:
«Она + бола», севмоқ бу,
«Юрак + ёй ўқи» — сабр.

Ашшурий, бобил, оккад
Тараққиёти бир ён,
Бир ён бўлди қуёшли —
Ўлка қучган шараф-шон.

Маънавият уфқида
Номинг мангу айланди.
Шумерлар миҳхатига
Оҳангларинг жойланди.

Тош, деганни ким-кимлар
Тегиб ўтмаган бефарқ,
Лекин сен боис уни
Бошга кўтарди башар.

Мисли онг денгизда
Заррин мавж бўлиб қалқдинг.
Буюк «Ўрхун-Энасой
Ёзувлари»да балқдинг.

Шакл мисли либосдир,
Ўзгарар ўтиб замон.
Айниқса, босқинчи ёв
Бўлса бошда ҳукмрон.

Айниқса, у бор ерда
Сўзлашсанг ўз тилингда,
Билмай хуноб бўлса у
Не борлигин дилингда.

Зўрлаб-да ўз ёзугин
Пешонангга ўяр у,
Ёт тилда чулдиратиб
Томошангни кўрар у.

Бироқ мазмун-моҳият
Ҳоким эрур шаклга.
Араб имлоси бўйин
Эгди туркий ақлга.

Навоийдай фарзандинг
Дунёга келди шу кез.
Сени деб сарғарди у,
Қон тупурди эрта-кеч.

Парвоз этиб назм аро,
Осмонларга урдинг бош,
Лекин тупроқни қўмсаб,
Пинҳона тўкардинг ёш.

Таъзимда буй-бастинга
Етмиш олам бош эгди.
Гўзал «Бобурнома»да
Оёгинг ерга тегди.

Ер дардлари шу ондан
Сеники бўлди буткул,
Фалакдан бахт сўради
Машраб — исёнкор ўгил.

Яна шоир зарур бўлди
Сенинг сўз минбарингга,
Она-тилим, чиқди шоир
Турди, яраб корингга.

Муқимликни кўрдинг йиллаб,
Йиғлаб юрдинг фурқатда.
Кўплар сени унутди
Давомли бу кулфатда.

Тумтароқ хонликлардан
Турфа жаҳолат қолди.
Ким неча йиллар янглиш
Халқим оми саналди.

Ким айтар: «Бу ғалвирдан
Осон ўтди ватаним».
Мен айтарман: «Не бахтки,
Омон ўтди ватаним».

Боис — ҳар сўзинг уни
Келажакка чорларди.
Шеърият осмонингда
Чўлпонларинг порларди.

Янгрардинг авж пардада
Яна-да хур, яна шан.
Лекин, одат, боқдилар
Сенга ҳам ҳасад билан:

Бир бурчакда тўпланиб
Тил билмас уч-тўрт ғалча,
Фарзандларинг бошига
Мушибат солди қанча.

Китоб кўтарган кимса
Таҳликали кўринди,
Нондай азиз битиклар
Ерга пинҳон кўмилди.

Асил шоирларингни
Халқ душмани дедилар,
Қарғадилар, сўқдилар,
Бир-бир бошин едилар.

Шоирни ўлдирарлар,
Ўлдириб бўлмас сўзни.
Сен тирик қолдинг яна,
Халқимнинг кўрар кўзи.

Не тонг, Мустақилликнинг
Шамоллари эсиб шан,
Олдинг давлат мақомин
Қанча тил аро расман.

Пешонангга тақдирнинг
Саодати ёзилган.
Бугун сенда Қуръони
Карим, ҳадис босилган.

Мен ҳам — улуғлигинга
Орқа қилган қаламкаш.
Сенда қандай куйладим,
Элга ҳавола яккаш.

Тасодиф кўп дунёда,
Шоир бўлсам-да бир кун —
Ҳикматинг мен учун бу,
Мурувватинг мен учун.

Бўлолмасам, айб менда,
Севолмабман сени, оҳ...
Ҳар икки ҳолатда ҳам
Сенга содиқман бироқ,
Она-тилим, жон-тилим.

Зеро мен сеникиман,
Сен туйган завқникиман,
Сен куйган қайғуники,
Она-тилим, жон-тилим.

Сен мангусан, бақосан,
Мен эсам — ўткинчи зот.
Сен ҳамиша баҳорсан,
Мен — лаҳзалик хотирот,
Она-тилим, жон-тилим.

Сенсиз мен сўладирман,
Девона бўладирман.
Туққанамга етти ёт
Бегона бўладирман,
Она-тилим, жон-тилим —
Юрагимнинг қошида
Сайраб турган булбулим.

1981 — 1991 й.й.

«ЎЗБЕК ИШИ»

(Қатағон муносабати билан)

Беҳосият ойнанинг тўлиши,
Юлдузларнинг совуқ қулиши.
Ким сабабкор? Кимнинг қилмиши?
«Ўзбек иши, ўзбеклар иши».

Неча йилдир хароба замон,
Ёлғон омон, жоҳиллар омон,
Хукмрондир яхшига ёмон,
«Ўзбек иши, ўзбеклар иши».

Оқибат йўқ одамлар аро,
Бўзлайди қалб, юраклар яро.
Аҳли маъни хор, мотамсаро,
«Ўзбек иши, ўзбеклар иши».

Қандайлигинг билмайди ҳар ким,
Мевали бир дарахтсан балким.
Тош отсалар, қулиб қўй, халқим:
«Ўзбек иши, ўзбеклар иши».

1986

БАЛИҚЧИДА ЖАНГ БҮЛГАН

Йиллар ҳар турли кечган,
Замон ранг-баранг бўлган,
Хоинларнинг аҳволи
Ҳар даврда танг бўлган.
Тарихчи бобом ёзар
Аждодлар тўғрисида:
«Юртни ёв босганида
Балиқчида жанг бўлган».

Балки қулоққа ёқмас
Бу сўз, бу хабар унча.
Лекин ўтган қуликнинг
Заҳри дилда тугунча.
Тик туриб ўлган афзал,
Эгилиб яшагунча.
«Юртни ёв босганида
Балиқчида жанг бўлган».

Эгилганлар ҳолига
Маймунлар йиғлаганди,
Кожирлар уй тўрида,
Мўъминлар сифмаганди.
Эркаклар ҳам эрк, дея
Майдонга чиқмаганди.
«Юртни ёв босганида
Балиқчида жанг бўлган».

Ботирларнинг номлари
Ҳеч ерда битилмаган.
Балки Турсун, Мадамин,
Раҳмонжону Тўлаган...

Улар ном қолдиришни,
Эҳтимол, ўйламаган.
«Юртни ёв босганида
Балиқчида жанг бўлган».

Зуваласи ҳам оддий —
Шу бўз тупроқ, шу лойдан.
Болажон бўлган улар,
Йўқса, сизу биз қайдан?
Жони ширин бўлмаган
Балки туғилган жойдан...
«Юртни ёв босганида
Балиқчида жанг бўлган».

Иншооллоҳ, халқим ҳам
Сулар бир кун нашида,
Мустақиллик ҳам охир
Гувлар авж пардасида.
Аждодларнинг шаънига
Битилган-ку қасида:
«Юртни ёв босганида
Балиқчида жанг бўлган».

1993

МАККАИ МАДИНАМ

Менга бутун умрин бахш этиб шундоқ,
Беш кунлигим қолди, дейдиган онам,
Сизни қандоқ рози қиламан, қандоқ?
Наҳот, беш кунликдир энди имконим?

Маккаи Мадинам, энди куйсангиз,
Ўзингизга куйинг, менга эмас, йўқ.
Менга — қанча узоқ умр кўрсангиз,
Сиздан шунча карам, шунча кўнгил тўқ.

Балиқчи, дегани бир чарчашлик жой,
Йўлкира ҳақи ҳам бўларди қанча.
Соғинч ёшларимни тўкдим неча ой,
Неча ой ўртандим фурсат топгунча.

Сиз учун бир муддат яшамай туриб,
Болам учун яшай бошладим, наҳот?
Иссиқ бағрингиздан юлиб-суғуриб,
Олиб кетди мени безовта ҳаёт.

Тиним бермас энди ўлгунимча то,
Совураб ёшлигим, саломатлигим.
Ўйлаб ҳам кўрмабман оламда ҳатто,
Ҳатто оналар ҳам омонатлигин.

Мен сиздан қарздор кетурман абад,
Фарзандлик-қиймат қарздорлик-ку бу.
Беш кунлик имконни сарф этмоқ — ният,
Беш кунлик имконни яшамоқ — орзу.

1977

ОТАЖОН

Қани энди сиз, отажон, ҳаёт бўлсангиз,
Кўз ўнгимда саломат-соғ, ўйнаб-қулсангиз.

Сузар бўлсам дарёларда, баҳри нажотим,
Учар бўлсам фазоларда, қанот бўлсангиз.

Ҳовли тўла фарзандларим — набиралар шўҳ,
Эркалатиб уларни сиз, бир ўргилсангиз.

Ўткинчи бу дунё экан, англадим охир,
Орқага ким қайтибдики, қайтарилсангиз.

Дўстларингиз зиёратин унутмадим, оҳ,
Яшамоқ не ҳожат менга, унутилсангиз?

У дунё деб бу дунёни яратди Аллоҳ,
Бу дунё бир синов экан, кўзга илсангиз.

Маҳфират қил отамни, деб қилурман нидо,
Тилагим — сиз охирати обод бўлсангиз.

2003

АВВАЛГИ ДҮСТЛАРИМ

Аввалги дўстларим, мени эслабсиз,
Мени согинибсиз, мени излабсиз.
Дебдилар: у бошқа ҳолатда бу кун,
Бундай давраларга чорламоқ нафсиз.

Тўғри, эсланмаган дўст, бу — дўст эмас,
Сиз-да хаёлимга ҳамиша пайваст.
Телвагезак ўтган ажиб у йиллар
Менинг ҳам қисматим йўлига пайваст.

Ҳаёти дунёда турфадири сабоқ,
Танлаш гали келди, кутдирмай узоқ.
Сизга у дунёнинг саодатидан
Бу дунё роҳати туюлди хўброқ.

Кетдингиз бирингиз қувиб амал, шаън,
Бирингизни мол-мулк чалғитди йўлдан.
Оқибат қабрнинг остонасида
Тушай, деб турибди ҳассамиз қўлдан.

Аллоҳ меҳрибондир, Аллоҳ раҳмдил,
Билар адашмоққа бандалар мойил.
То тирик экансиз, айтинг истиғфор,
Ажабмас, кечирса сизни ҳам буткул.

Яхши ният билан кутаман сизни,
Шоядки бир иймон жамласа бизни
Ва шояд, раҳматлар айтса Аллоҳдан
Фаришталар ўраб атрофимизни.

2005

ТАДБИРКОР*Нурмирза Турсуновга*

Ўзларининг аҳволини ўйлаш ўрнига,
Тавба қилиб, иймонларин ўнглаш ўрнига,
Топган-тутган савобларин Қодири Аллоҳ
Унга олиб беришидан беҳабар мутлоқ,
Бу қишлоқда бир инсонни гапирмаган кам,
Ёшлиқдаги хатосидан лоф урмаган кам.

У-чи? Парво қилмайди ҳеч — Худони билган,
Гуноҳлари учун, демак, тавба ҳам қилган.
Намоз ўқир ҳар кун беш вақт, саждада боши,
Яратгандан нажот тилар, кўзида ёши.

Ва элу юрт хизматида яшар бахтиёр,
Фарзандлару набиралар ёнида дастёр.
Эҳсон этар қийналганга, беради закот,
Йилдан-йилга турмушида ортар баракот.
Йилдан-йилга баҳри дили унинг очилган,
Балки уни ёрлақан Аллоҳ, кечирган.
Балки уни охиратда саодат кутар,
Пулсиротдан — қил кўприкдан от миниб ўтар.
Уни гийбат қилганлар-чи? Пушаймонда лол —
Гуноҳлари кўплигидан инграр, эҳтимол:
Мурда гўштин ебдики ким — ёқмас Аллоҳга,
Ёқмас Аллоҳ элчисига — Расулуллоҳга.
Қулар бир-бир жаҳаннамга ул аҳли гийбат,
Ул аҳли фисқ, аҳли ҳасад, аҳли касофат.
Қулаётиб тавба қилар, балки кўзда мунг?..
Эй воҳ! Тавба қабул бўлмас гарғарадан сўнг.

2005

ЎН САККИЗДАН ЎТГАН ҚИЗЛАРГА

«Ўн саккиз минг олам ошуби»
Ҳақидаги дилрабо кўшиқ
Сенга атаб куйланмас энди,
Ёлғондан аталар аталганда ҳам.
Биласан буни,
Биласанки, ўртанасан жим,
Биласанки, сурасан хаёл — узун-узун, маҳзун-маҳзун...

Муҳаббатинг...
Фурур ва ҳаё...
Эшигинга мағрур бош суқиб,
Маъюс чиқиб кетган совчилар...
Совчи қўймай қўйган сени севганлар,
Сен севганлар эса, кетган уйланиб...
Ишлайсан,
Рўзгорнинг бир ками сен туфайли бут,
Обрўйинг ҳам дуруст жамоа аро,
Бироқ...
Палаҳмоннинг отилмаган тошисан уйда,
Онажонинг сенга билдирмай,
Пинҳон-пинҳон тўккан кўз ёшисан уйда,
Дадажонинг бардошисан уйда, сингилжон...
Сингилжонлар,
Ёшлари ўн саккиздан ўтиб бўлган сингилжонларим,
Мен сизларни ширин-ширин тушга ўхшатдим,
Ўз овчисин кутган дилгир қушга ўхшатдим:
Сайрамайсиз,
Яйрамайсиз очилиб бундоқ;
Ҳар нигоҳдан хавотирда,
Ҳар нигоҳдан илинж кутиб яшайсиз ҳар чоқ.
Кундузлари иш билан ўзини овутиб,
Тун-кечалар қонлар ютиб яшайсиз уйда.

Гоҳо-гоҳо куйиб кетасиз,
Ёшлик қийнар —
Сарфланмаган эҳтирос қийнар...
Яккаликнинг азобидан тўйиб кетасиз:
«Чидардим шунга,
Хотин қўйган бўлса ҳам, майли,
Чиқардим шунга!...» —
Деб ҳам юборасиз бўғриқиб унсиз
Ва чўчиб кетасиз ўз фикрингиздан.
Ёшлари ўн саккиздан ўтган қизларни
Ҳар хил ном-ла аташганлар кўп,
Ўн саккизга кириб-кирмай адашганлардан,
Ўн саккиздан ўтиб бўлиб адашганлар кўп.
Сизни қизғонаман, сизни аяйман,
Ҳаракат қиламан тушунмоқликка.
Сиз севгансиз, дейман, қаттиқ ва қизгин
Ва кутгансиз, талаб қилгансиз —
Йигитингиздан
Шундоқ қаттиқ, қизгин бир севги!...
Сиз буюк бир бахтга эгасиз бу кун
Ҳижрон азобини кўриш бахтига!..
Ўн саккизга кириб-кирмай турмуш қурганлар
Сизга ҳасад билан боқурлар бу кун —
Сиз севган йигитларга турмушга чиққан улар.
Сиздек талаб қила олмаган улар
Муҳаббатни — қайлиқларидан!..
Сизни қизғонаман:
Сингилжони бахти тезроқ очилишини
Тилак қилган меҳрибон оға янглиғ,
Сингилжони ор-номусин ўз ғуруридек
Тушунгучи оға янглиғ,
Хавотирланаман тақдирингиздан...
Ато қилсин, дейман, яхши жойлардан.

1987

СОҒИНДИМ

Кел, эй ёрим, парирүйим, кел энди,
Кел, эй, чашми хуморингни соғиндим.
Фироқ жондан ўтди, қадринг билинди,
Висолингни, рухсорингни соғиндим.

Хаёлимда кокилларинг тутами,
Бир сўз учун шунча зулм, ситамми?
Ишқ йўлида гуноҳкор мен биттами?
Суманбўй, гулузорингни соғиндим.

Сени кўрмоқ бўлдим, неча чоғландим,
Ўз ёғимга ўзим неча доғландим.
Билмам сенга, нега сенга боғландим,
Боғлиқ қулдай озорингни соғиндим.

Кел, эй, чашми хуморингни соғиндим,
Висолингни, рухсорингни соғиндим.
Суманбўй, гулузорингни соғиндим,
Боғлиқ қулдай озорингни соғиндим.

1988

СИЗНИ ХУДО ЕТКАЗДИ

Сизни менга Худо етказди,
Худойимга минг қатла шукур.
Қанча ялаб-юлқасам оздир,
Қанча бошга кўтарсам — хузур.

Соғинчимдан йиллар сарғайди
Юрагимнинг йўлида бедор.
Мунгларимни елларга ёйдим,
Хазонларга нақш этдим қатор.

Сизни кутдим интизор, илҳақ,
Ўлолмасдан ётган жон каби.
Барибир бу кўнгил бўлди ҳақ,
Барибир ишқ қолмади сабил.

Бандалардан балога қолдим,
Сизнинг гўзал исмингиз айтиб.
Мен ёмғирдай хаёлга толдим,
Мен Худога ишондим қайтиб.

Сизни менга Худо етказди.

1980

ХАЙР...

Хайр, сенга айтдим шу совуқ сўзни,
Хайр, деб йиғлатдим сен-қорақўзни.
Қолдинг хотирамда умрбод мунглиғ,
Сени йиғлатмадим, йиғлатдим ўзни.

Айтилган сўз, ахир, отилган ўқдир,
Севгимиз кўксига санчилди бу ўқ.
Бу ёруғ оламда сенга бахт йўқдир,
Менга ҳам дунёнинг дунёлиги йўқ.

Нетай, одамзодга ақл битмаса,
Тошга бориб бир кун тегмагунча бош?
Ишқ учун юракнинг ўзи етмаса,
Вақт керак бўлса ва яна бардош?

Вақт ҳам топилар, балки бардош ҳам,
Ҳузуринга бир кун балки қайтурман.
Салом, деган сўзни қай юз-ла у дам,
Хайрдан сўнг қандай сенга айтурман?

Хайр, сенга айтдим шу совуқ сўзни,
Хайр, деб йиғлатдим сен-қорақўзни.
Сўз бошқа, юракда ёнган дард бошқа,
Сени йиғлатмадим, йиғлатдим ўзни.

1977

* * *

(«Шайтанат» видеофильмида айтилган қўшиқ)

Ҳаёт — гулзор дея кездим, тиконлари чиқди йўлдан.
На-да тиконлари, турфа илонлари чиқди йўлдан.

Тилинди қалб, шилинди тил, балойи нафс бўлди ғолиб,
Қиморга бой берилди ор, пушмонлари чиқди йўлдан.

Кўнгил бердим ёра ногоҳ, ахтариб мен тасаллолар,
Заҳарханда қилди ағёр, ёмонлари чиқди йўлдан.

Замон Ҳаққа тегишли деб, неча фурсат қилдим сабр,
Чектириб оҳ, неча соҳибзамонлари чиқди йўлдан,

Бу бир қисмат, дедим, балки пешонамга ёзилгани,
Худо урган шайтанатнинг шайтонлари чиқди йўлдан.

Борми бирор хайрихоҳим ва ё ҳамдард?
Муҳаббатнинг

Тоҳир Малик, Шукурдайн қурбонлари чиқди йўлдан.

2004

КУЗГИ ЁМҒИР

Эзиб ёққан кузги ёмғирдан
Шўмтирашиб қолди дарахтлар,
Тилла барғлар ерга чапланди,
Чироқ ёғдусида ярақлаб.

Кузги ёмғир, бу кузги ёмғир
Дунёйимга ёққандай бўлди.
Кузги ёмғир — севгининг сўнгги
Видолари бўлиб туюлди.

Сирқиратиб ўтди баданни
Эсган узуқ-юлуқ изғирин.
Ёр кетган йўл бошида қотдим,
Ўз-ўзимдан қаттиқ ёзғириб.

Кузги ёмғир, ай, кузги ёмғир,
Тўлиб кетган эдингми шунча?!
Кўнглингни бир бўшатиш учун
Мени абгор этдингми шунча?

1977

ЎЗИМ БОРДИМ, ЎЗИМ КҮРДИМ

*Ҳар бутага ўт тушса,
Ўзи ёнар, ўзи куяр, ўзи ўчар.*

Мақол

(Қадимги оҳангларда)

Бир маскан бу, Қўқон хони салтанатин адоғи,
Ҳар борганнинг оёғида ботмон-ботмон қадоғи.
Ботмон-ботмон қадоғининг сабаби бор, ёронлар,
Ул диёрда бир қиз яшар, билинмас йўл чарчоғи.
Ўзим бордим, ўзим кўрдим, ўзим суйдим,
Бир сулувнинг ҳасратида кундай куйдим.

Сулувликда сулувдир-ай, бамисли оққувдир-ай,
Қош-қанотлар қоқилганда ер-кўк жодудир-ай.
Кўзларидан нур оларди етмиш олам хуршиди
Вале етмиш олам элин гадо қилган қувдир-ай.

Ҳасратимни ичга ютдим, билмасин, деб ўзгалар,
Ногаҳонда ичқоралик қилмасин, деб ўзгалар.
Майлига, қон йиғлай ўзим, оқиб тушсин кўрар кўзим,
Кўз ёшимни ва лек зинҳор силмасин, деб ўзгалар.

Билмам, токай сарсон этар бу олис йўллар мени,
Балким айнан шу сарсонлик ёр васлига йўллар мени.
Йўл азоби — гўр азоби, ҳайтовур, бошимдадир,
Шул сабабми, ёр азоби эрта-кеч қўллар мени.

1976

КЕЛАВЕР

Тоқатим тоқ бўлди,
Чоғ бўлмади дил.
Номинг ёд айладим,
Куйдим мутгасил.
Куйсам-да, куйсам-да,
Суйдим мутгасил.

Борай, деб ёзибсан, юрак ютиб, оҳ,
Ҳарна жавобимга мунтазир, муштоқ.
Келавер, дейман-да, бошқа не дейман,
Келавер, жонингдан жоним айлансин.

Ўзим ҳам чорловдим,
Унсиз чорловдим.
Ўзгага билгисиз,
Мунгсиз чорловдим.
Ўзимдан борсам-да,
Излаб бормовдим.

Мендан садоқату
Сендан марҳамат,
Бир оғиз сўзингга
Маҳтал неча қат,
Гоҳ гурур қўймасдан,
Гоҳ йигитлик,
Ҳажринг-ла қасдлашиб
Қилдим ҳам итлик.

1976

ЯХШИМИ ШУ?

Айрилиқни қоғозга битсанг,
Қоғознинг ҳам сарғаяр юзи.
Айрилиқни темирга битсанг,
Темир чириб, соб бўлар шу зум.

Битсанг баланд-баланд тоғларга,
Ер бўлишар тўкилиб дув-дув.
Уни пешонамга битдинг-а сен,
Яхшими шу?..

Яхшими шу?..

1985

* * *

Хотин чизган чизиқдан узундан-узун,
Ундан чиқолмаган эркалар маҳзун.
Йиғласа, ҳеч кимнинг келмайди раҳми,
Кулса, ҳамма олиб қочади кўзин.

2010

ЧҰЛИ ИРОҚ АФСОНАСИ

Муҳаббатсиз дилдай қақраган сахро,
Унда, дўппайишган барханлар аро
Оғир тўлқинланиб боради карвон.
Карвон узра бир тахтиравон;
Тахтиравон гўзал ҳамда шоҳона,
Гўзал ҳамда шоҳона, бироқ ғамхона;
Тобутдай лопиллаб боради ёмон.
Тахтиравон ичра бир сулув —
Палахмоннинг тоши бўлган жон
Ув тортади: «ув-ув...»

Э воҳ! Келинпошша йиғисимас бу,
Э воҳ! Бу чўзилган тўйда «ёр-ёр» йўқ.
Соя-салқин жойни кўйинг, тотинмоққа сув —
Топилмайди бирор қатра, танда мадор йўқ.
Фақат эсар чарх уриб гармсел: «ғув-ғув...»

Маъшуқ эса, судралади сояма-соя
Ва карвонга тирғилади қадам-бақадам.
Маҳзун бардошлари билмас ниҳоя,
Сўнги висол орзусида саргардон одам,
Кўз ёшлари «дув-дув...»

Подшоликнинг одамлари ҳайвон эмаслар,
Аммо зарра инсонийлик йўқдир уларда.
Маъшуқ ҳолин кўра-билиб раҳм этмаслар,
Қамчилашар ҳар гал ўлардай,
Қамчилашар: «зув-зув...»

Тўкилади кум бўлиб кумликка маъшуқ,
Исён қилар қалбида хўрланган туйғу.
Тагин сахро узра у қад тиклайди: «Йўқ,
Йўқ, йўқсиллик севгига тўсқин эмас бу.
Тиллаю зар золимликка ҳақ-ҳуқуқ эмас.
Тахтиравон ичра ёрим чорламоқда, бас,
Ув тортганча: «ув-ув...»

Қамчиланаверар ўғлон шу кўй: «зув-зув...»
Юзин шилар кўз ёшлари: «дув-дув...»
Чорлайверар севганини маъшуқа-сулув
Тахтиравон ичра ув тортганча: «ув-ув...»
Эсаверар гармсел ҳам чарх уриб
Тўрт томондан: «ғув-ғув...»

1976

* * *

Қариган чоғда бир бандаи нодон
Тоблабди танасин қуёшда чунон
Ва дебди: чиримоқ ёт менга, ўлсам,
Эмас қурт, чақолмас илону чаён.

2005

СЕВМАГАН ЁР БИЛАН

Севмаган ёр билан ҳаёт кечирмоқ —
Минг дўзах азобин кўргандан ёмон.
Ҳаммани ухлатиб, чекажаксан оҳ,
Оҳ чекиб қарайсан дераза томон.

Ташқарида шамол, ташқарида тун,
На ой кўринади, на бирор юлдуз.
Бир қуш нола қилар олисда дилхун,
Деразанг томонга маъюс қадаб кўз.

Сен буни билмайсан, билмасанг ҳамки,
Ички бир туйғудан тортасан сергак.
Ўйлайсан: «Севганим келгандир балки»,
«Келгандир» — акс-садо қайтарар юрак.

Ва уйқу аралаш биров гудранар,
Ҳаёлинг бўлиниб, тортасан хомуш.
Бир қултум сув сўраб боланг уйғонар,
Нола чекмай кўяр олисдаги қуш.

1990

КУЗАТИБ ҚОЛМАСА...

Кузатиб қолмаса уйда бир киминг,
Йўлинг кўпаймайди, юрсанг ҳам қанча.
Эгнингга чангақдай чип ёпишганча,
Вужудинг гижимлаб борар кийиминг.

Вужуд озор чекса, кўнгилда ситам,
Ҳар кимга сўник руҳ билан қарайсан.
Ҳар кимдан гарчи ҳол-аҳвол сўрайсан,
Сен ўз ҳол-аҳволинг сўрайсан шу дам.

Турли давраларга бош суқасан жим,
Далда ахтарасан ҳаётни кезиб.
Оламда гоҳ ўзни ортиқча сезиб,
Бурчак-бурчакларда ёш тўкасан жим.

Кузатиб қолмаса уйда бир киминг,
Қутиб олгувчинг ҳам бўлмайди, аён.
Судралиб қайтасан уйингга томон,
Вужудинг гижимлаб борар кийиминг.

1977

ХИЁНАТ

Сезар бир нимани, айтолмас фақат,
Эзар елкасидан гуноҳлар юки.
Бари бир фош бўлар экан хиёнат,
Бари бир садоқат енгаркан бир кун.

Дўл аралаш ёмғир ёғар бу кеча,
Шамол қуритади тинка-мадорни.
Юрак уст-устига пушаймон ичар,
Босарманми, дея ўша хуморни.

Лекин бари бекор, бари беҳуда,
Кетиб боради файз оиласидан.
Хотиржам турмушни қўмсар у жуда,
Безган ҳалол-пок эр дағдағасидан.

Гўлдай яшайверса бўлмасми, деяр.
Кўрдай яшайверса бўлмасми, деяр.
Валадизиноси тақдирин ўйлаб,
Кечикиб у энди ич этин еяр.

1992

КУЗГИ БОҒДА

Сен-қизга нима бор бу кузги боғда?
Шўх ва шодондирсан — нимага? Қандоқ?
Хазонларга тўлиб кетган тупроқда,
Қара, қанча озор, қанчалар титроқ.

Қара, қовжирашиб ётибди гуллар,
Мижиғланган қалбдай улар, огоҳ бўл.
Қаргалар куйидан безор кўнгиллар,
Жодугар қасрига элтар барча йўл.

Сен-қиз сўзларимни тингламайсан ҳам,
Ахир, сиз борсиз-ку ёнимда, дейсан.
Гўзал орзуларим топталиб бу дам
Адашиб юрганим бунда билмайсан.

Ошуфта дилларни кутиб яшайди
Бунда, кузги боғда сарғайган йиллар.
Бошга гўр азобин сола бошлайди
Жодугар қасрига элтувчи йўллар.

Сен-қизга нима бор бу кузги боғда?
Адашиб юрганим бунда билмайсан.
Хазонларга тўлиб кетган тупроқда,
Ахир, сиз борсиз-ку ёнимда, дейсан.

1986

* * *

Ҳаммаси тугади, бошланмай туриб,
Сен нола чекарсан, кўзларинг ёшлаб.
Мен армон ютарман, томоғим қуриб...
Бизлар бир-бировни кетурмиз ташлаб.

Йиллар учиб ўтар кўтариб тўзон,
Хотирот кўзгуси хира тортар жим.
Буюк бир фожеа рўй берар шу он:
Сўниб борар унда қуёшдай исм.

Қолган умр кечар ғамли, синоқли,
Бироқ умидворман: синмайди кўзгу.
Ёдгор буюм каби яшар ардоқли
Юрак-юракларнинг ич-ичида у.

Ва бир кун муҳаббат ёдга тушган чоқ,
Қўлга олиб уни тинч, беихтиёр.
Ҳеч кимга билдирмай, йиғлаймиз узоқ,
Ювиб-тозалаймиз кўз ёш-ла бекор.

Хира тортган ҳислар яшнарми қайтиб?
Ўчиб кетган бўлар улар кўзгудан.
Исмлар қуёшдай порлаган пайтни,
Қанча ахтармайлик, топмаймиз ундан.

1984

ЁЛФИЗ АЁЛ

Меҳрнинг таъмини эсдан чиқариб,
Дилгир ўйлар аро кездингми йиллаб?
Дунёнинг аёллик бахтидан нари,
Кетдингми ғойибдан қаноат тилаб?

Қайси манзилларда кутдилар қандоқ?
Ким сени ноҳақдан-ноҳақ ранжитди?
Даф этдими сенга ташланиб ногоҳ
Хушомад ва ҳирснинг минг битта ити?

Ҳаёт эса ўзга, ҳаётинг ўзга,
Сойларга айтдингми кўрганинг тушинг?
Сабаб қолдирмай, деб ғийбат гап-сўзга,
Рангпар сайладингми туриш-турмушинг?

Гарчи юрагингда тирикдир умид,
Гарчи қалб ҳар нафас туғади ҳавас,
Қирар тушларингга ўша минг бир ит,
Ўша занжирларин узиб басма-бас.

1995

САМАРҚАНД САФАРИ

Ернинг остидами, устидамисан,
Афсоналар сўйла менга, Самарқанд?
Нураб бораяпсан, шахд-шиддат билан,
Дув этиб тўкилмоқ қасдидамисан?

Боболар шуҳратин сўйлаб дам-бадам,
Обрў орттиргандан ёмони борми!
Бугунин кўз-кўзлай олмаган хорми?
«Самарқанд сайқали...» деган гапнинг ҳам
Ярми тарихдадир, қаерда ярми?

Кезаман мақбара, masjidлар аро,
Мадрасалар бўм-бўш, бозорлар гавжум.
Ерга кўз тикканча халқ ўтиб борар,
Турмуш дардларидан эзилиб беун;
Пештоқларда ёнар не-не битиклар —
Мағиз-маънолари элга ноъмалум...

Ногаҳон қаршимда бир зот кўринди —
Энгил-боши юпун ва ялангоёқ.
«Ҳақ-дўст, ё Олло»син куйларди янгроқ,
Акс-садо қайтариб, жаранглаб шундоқ,
Самарқанд ёшарди қайтадан энди,
Асрий бир эътиқод бор эди унда.

Ернинг ост-устини бирлаштирди у,
Қарсиллаб очилди кўҳна қабрлар.
Хаёлимга келди турғунликларда

Эътиқодсизликдан етган жабрлар.
«Менинг ҳам бир боқий кўшигим борми?
Қани ким тилайди менга сабрлар?»

Қалам билан ёзмоқ — ноқулай ҳолат:
Мен ўшал зот — дарвиш замонасида
Адашиб юргандай бўлдим хижолат.

1991

* * *

Создир узоқ умр кўрмоқ,
Ёруғ дунёда, бироқ
Мард зотига қирон келса,
Сен ҳам ўлсанг яхшироқ.
Янги-янги авлод келур,
Ўтган гап-сўзни билур,
«Сен қандоқ тириксан?» деб,
Албатта, айлар сўроқ.

1984

НАВРЎЗИМ

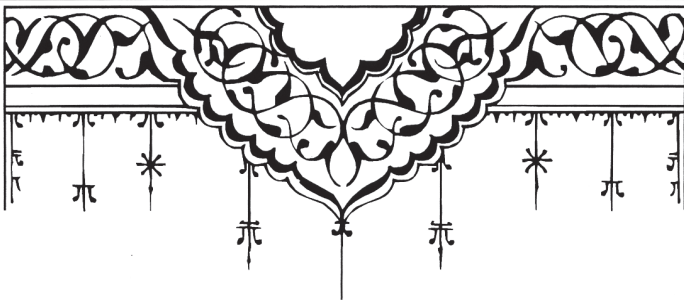
(Болаларга)

Боғлар — дарахтларники,
Тоғлар — лолаларники,
Ким нима деса-десин,
Байрам- болаларники,
Байрам — болаларники.

Отам айтган бу сўзни,
Онам айтган бу сўзни,
Ота-онам назарда
Тутган бунда наврўзни.

Боғ баҳорсиз қолмасин,
Тўкмасин тоғ лоласин.
Ўзбекистон бағрида
Наврўзлар омон бўлсин,
Наврўзлар омон бўлсин.

Наврўз, наврўз, наврўзим,
Сен менинг кўрар кўзим,
Сен менинг айтар сўзим,
Сен менинг ёруғ юзим,
Сен менинг худди ўзим.

ЭЛЛИКҚАЛЪА ДАФТАРИ

Китобидан

*Ватан бошлан.мамми ох-нолалардан,
Уйи-кулгулардан, шўх яллалардан,
Бошлан.миш мана шу кўхна маскандан,
Минглаб йилми, қадди тин қалъалардан.*

СОНЕТ

Олис аждодлардан табаррук мерос
Бу кўҳна қалбалар ибрат мактаби.
Ватанни асрамоқ эр йигитга хос
Аҳли аёлини асрамоқ каби.

Тупроққалъа, Қирққиз, Ұй қалъа, Елли,
Гулдурсун... икки юз элликта. Нега?
Ким у парчалаган бус-бутун элни?
Парчаланган юртга ёв чиқар эга.

Йўқ. Тарих айтади, бундай бўлмаган:
Бошқаси қурилган, бузилса бири.
Душман осонликча кириб келмаган,
Қалбалар қаҳрига дуч келган бари.

Кўрмаган бунча кўп босқинни олам,
Бунчалик мустаҳкам истехқомни ҳам.

2008

* * *

Бу қалъалар ердан ўсиб чиққан каби,
Бу қалъалар эл-юрт дардин уққан каби,
Қўрғонлару шаҳарларни, уй-жойларни —
Бор ватанни она бўлиб туққан каби.

* * *

Шаҳарлар, қишлоқлар туш кўрар ҳар тун,
Тушларида йўлга тушишар беун.
Келишар энг катта момоларини —
Қалъаларни зиёрат қилмоқлик учун.

* * *

Ватан бошланмамиш оҳ-нолалардан,
Ўйин-кулгулардан, шўх яллалардан,
Бошланмиш мана шу кўҳна маскандан,
Минглаб йиллик, қадди тик қалъалардан.

2008

ТУПРОҚҚАЛЪАДАН ТОПИЛГАН ХОРАЗМ ЁЗУВЛАРИГА

Жабрдийда тилим, она тилим, оҳ,
Кўзларингга тупроқ тўлганми эди?
Созлигинг кўролмай, қаздиларми чоҳ?
Оёқлар остида кўмилганмидинг?
Қайси тангаларнинг қайси бетида
Оддий халқ кўзидан қолдингми четда?

Зулматлар қаърида бўлдингми хароб?
Кўрсатиб турибди ҳаммасин ҳаёт:
Осмонга ёзишга арзирлик сўзлар
Ҳўкиз терисига битилди, наҳот?
Муқаддас бўлдими, айтинг, ҳўкизлар?
Ҳарфларинг битилган ёғоч-чи? Лой-чи?
Ёзганлар ўтдилар, ёзувлар қолди.
Инсон тафаккурин шаън эҳтиёжи —
Бу битиклар жаҳон ақлини олди.
Ёруғ олам аро юксакмиз, деган
Қадим Юнон ва Рим маданияти
Тилин тишлаганча қаради менга,
Юзи шувут бўлиб, букилиб қадди.
Юпатдим уларни сиздамас, деб, айб,
Айб ўтган жоҳил ул замонлардадир.
Барчасига сабаб илоҳият, ғайб,
Юксалиш энди биз томонлардадир.

2008

САЛОМЛАШИШ

«Аёзқалъа ёдгорлиги» зиёратида

Келиб тоғлар оша, денгизлар оша,
Ёниб қалбларида ҳаяжон ва ҳис,
Бунда доллар тўлаб қилар томоша
Чет эллик сайёҳлар қалъаларимиз.

Сувратга тушишар туриб ҳар ерда,
Ҳар гишт, ҳар тешикка боқар синчиклаб.
Нималардир дея ўз тилларида,
Нураган лойларни қўйишар силаб.

Ногаҳонда менга тушиб кўзлари,
«Ассалом-алайкум» – беришди салом.
Алигим олишгач, кўрдим: ўзларин
Бахтиёр сезишди. Ўзбекча калом
Нечоғлик самимий янгради шу чоқ,
Янгради кўнглимни босиб бағрига.
Минглаб йиллик қалъа тортди узун оқ,
Эриб она тилим оҳангларига:
Нафақат мендан, ёт-бегонадан ҳам
Эшитгани уни тўлқинлантирди.
Шавкатли онларин эслади шу дам,
Энгил-бошин қоқиб ўрнидан турди.

2008

АЁЗҚАЛҒА ПОЙИДАГИ ТОШБАҚА

Аёзқалға пойида тошбақа кўрдим,
Имилаб юксалар эди беозор.
Тепасига бориб хаёллар сурдим,
Нимадир демоқчи бўлди жонивор.
Балки мени, балки бутун халқимни
Ушбу тошбақага ўхшатди Оллоҳ.
«Мунча кеч танидинг дея ҳақингни,
Ҳуқуқингни» – дея ёндими шу чоқ?
Агар шундай бўлса, мутлақо тўғри,
Қачон хато бўлган даккиси Унинг!
Бошқаларга бериб қўлдаги нурни,
Қолмадикми, халқим, қаърида туннинг?!
Мустабид замоннинг қалъаларига
Эртароқ бостириб бормадик тикка?!
Буруннинг тагидан боқмай нарига,
Мунча кеч эришдик Мустақилликка?!
Тошбақа тушунмас мени, биламан,
Лекин баҳоналар излайман талай.
Қалъалар пойида унсиз йиғлайман,
Кўз ёшларим биров кўрмас, ҳар қалай.
Атрофда ёстанган кўм-кўк даланинг
Шамоллари тегар юзимга юмшоқ.
Ҳамдардлик қилгандай, Аёзқалъанинг
Гардлари тўкилар бошимга шу чоқ.

2008

ТАДБИРКОР АЁЛ

Аёзқалъа Аёзқалъами, айтинг,
Ўтов кўринмаса ён-атрофида?
Туя ўтламаса беш-ўнта, бу кенг
Воҳа, ахир, аянч кўринар жуда.
Қолаверса, қалъа ўксимайдими
Ташлаб қўйган каби эл-юрт қаровсиз?
Тадбиркор аёл шу ҳисни туйдими
«Аёзқалъа — тур»да иш бошлаган кез?
Келиб-кетгувчи чет эллик сайёҳлар
Таассуроти муҳим эмасми, айтинг?
Аср-асрларни бир ип-ла боғлар,
Мустаҳкам бир ип-ла фирма хизмати.
Қолаверса, қалъа қўнгли ҳам ўсар,
Соҳиби борлигин кўрган мисоли.
Керак эканман-ку ҳамон, деб жўшар,
Эсидан чиқади ғариб аҳволи.
Нега «ғариб»? Қалъа хизматин қилиб,
Қариб ва қартайган. Ҳордиқ олар у.
Боқмаса бас энди бировлар кулиб,
Босмаса бас уни абадий уйку.
Тадбиркор аёлни ким қандай эслар,
Ўзининг хоҳиши, лекин у ҳуррам.
Топадиган беш-тўрт долларни эса,
Топа оларди у бошқа ердан ҳам.
Аёзқалъа уни ёқтирар, ёқлар,
Боқар юқоридан чиқармай сасин.
Ёқтиришади тил билмас сайёҳлар
Туялар, ўтовлар — ҳамма-ҳаммасин.

2008

ҚИЗИЛҚАЛҒА

Нақл қилишларича, археологик қазиш ишларида оддий ишчи бўлиб қатнашган Ражапбой бобо Абдишукуров қуйидаги воқеани гапириб берган: «1950 йилнинг бошида С.П. Толстов бошчилигидаги археологлар, ишчилар кечга яқин Қизилқалъа ёнида чодир қуриб, эртага иш бошлаймиз деб ётадилар. Эрталаб турсалар, чодирлари, кўч-кўрони қандай қўйилган бўлса, шундайлигича (бир неча чақирим наридаги) Султон Увайс тоғи этакларида эканлигини кўрадилар. Кейин улар Тупроққалъа ёнига жойлашиб, Қизилқалъани қисман ўрганганлар холос. С.П. Толстов Қизилқалъа остидаги тилсимланган хонага кириш учун «Курьони Каримни ва бир неча дуони ёд олган, бироқ киролмай қайтиб чиққан. У йўлакка кириши билан лампочка ўчиб қолган (ташқарида эса, движок ўчмаган), қандайдир даҳшатли махлуқлар уни киришга қўймаганини айтиб, бу тилсимни фан-техника ривожланишининг энг юқори чўққисига чиққанда очиш мумкин» деган.

1

Аждодлар ҳаётин ўрганмоқ — шараф,
Бохабар бўлмоқ шарт ўтмишдан, ахир.
Текширилган баъзи қалъаларга қараб,
Юракларда санчиқ турар бари бир.
Мени кечеришсин, келмаса гар хуш,
Айтмай дейман, лекин сўзга келар лаб.
Кавлагандай гўё минглаб каламуш,
Эрта-кеч тин олмай неча минг йиллаб.
Топган бойликларин қанчасин айтиб,
Қанчасин, майлига, айтмасдан кетган.
Улоқтирган четга гишларин, қайтиб
На ўрнига қўйган, на таъмир этган.

Қизилқалъа шунда бошқа йўл тутди,
Тўнини тескари кийди барига:
Сиру синоатин ичига ютди,
Йўл бермади кирмоқ учун бағрига.
Деди:
– Бир кун эркка эга чиқар эл,
Ўзимиздан чиқар олимлар қанча.
Мени ўрганмоққа боғлар улар бел,
Тилсимланиб ётгум ўша кунгача.
Аслида-ку, менда ҳеч қандай сир йўқ,
Бор – яратган халққа садоқат ва аҳд.
Келажак айёмдан эса, кўнглим тўқ,
У келар ва қайтмас орқага ҳеч вақт.

2

Қизилқалъа, сенга қиламан ҳавас,
Ўхшагим келади сенга мен ҳарчанд.
Ҳаётимга кириб келар басма-бас
Ўзгалар, ҳаттоки ғанимлар қанча.
Мени имконсизлик қийнайди ҳар дам,
Шоирлигим ҳалал беради кўпроқ.
Шунинг-чун баъзида кўзларимда нам,
Шунинг-чун баъзида юрак тўла оҳ.
Қолаверса, билмам, келадир қачон
Мени тушунгувчи ҳамдам, дўсту ёр.
Қолаверса, мен ҳам фоний бир инсон,
Қалъамасман сендек – асрлар пойдор.

2008

КҰМИЛҒАН ЗИЁ

Айтишларича, Мустақиллик арафасида чет эллик археологлар кўхна қалъалардан топилган бир эшелон экспонатни ўз юртларига ўғирлаб олиб кетишнинг имкони бўлмагач, халқимиздан яшириб, қумга кўмиб кетишган экан.

I

Дўстлар, Қизилқумдан ўтганингизда
Унинг ҳар қаричин авайлаб босинг:
У кун қаттол замон, ҳайдалган кездан,
Боболардан қолган буюк меросни
Кўмиб кетган. Қайғалиги номаълум.
Балки бир кун қайтиб келгум, деган ҳам.
Шу ҳақда бўзлайди оёғимда қум,
Шу ҳақда увиллар юрагимда гам.

II

Дунё тарихида шу кунга қадар
Аён бир ҳақиқат — рад этиб бўлмас:
Далилий ашёлар, фактлар, ҳужжатлар
Эл-юрт қадди-бастин юксалтирган, бас.
Биз кимга ишондик уларни? Нега?
Қўриқлаб бошида нега турмадик?
Биз ворис эдик-ку уларга, эга,
Шу замин соҳиби, неданди ҳадик?
Шунчалар бўш-баёв эдикми биз, ҳай?
Борми бундан ортиқ ҳақорат, таҳқир:
Ташмалаб кетгани етмаганидай,
Яшириб кетгани нимаси, ахир?
Йўқ, йўқ, ундай эмас, бизлар гўл эмас,
Мўьмин эдик, мўьмин алданар доим —

Чунки яхши ният кўнглига пайваст,
Чунки у хокисор, чунки фидойи.
Алдашар мўъминни сурбетлар фақат,
Ниятлари ёмон бўлгани боис.
Бу ўша Термизий қилган ривоят —
То абад табаррук ҳужжат бу ҳадис.

III

Ё Оллоҳ, ҳар нени кўргувчи Ўзинг,
Аҳволин билгувчи, кўллагувчи сен,
Нафақат бергувчи, банда ризқ-рўзин,
Эзгу юмушларга йўллагувчи сен.

Бир шамол юборгил — буюк бир шамол,
Ки қуюн кўтарсин Қизилқум аро.
Очилсин ашёлар, тўзғисин алҳол,
Қайтсин халқимизга кўмилган зиё.

Бир шамол юборгил, Оллоҳим, шамол...

2008

ГУЛДУРСИН ҚАЛЪАСИ

Ривоятдан сўнг

Қадим-қадимларда бўлган ҳодиса
Ҳамон уни гамга солар бешафқат.
Ҳамон тамға — қалъа пешонасида
Ўша бир хоинлик, ўша хиёнат.

— Гулдурсин, эй Гулдурсин,
Онанг ўлсинг сени туғмай, онанг ўлсин!
Эрсирабми эдинг шунча, мочағар,
Севдинг босқинчи, юрт душманини сен!
Босқинчи ёв ажаб қилди, хўп қилди, билдинг,
Хато қилдинг, ҳеч тузалмас хато қилдинг:
Ёввойи-салт айғирларнинг думларига
Боғлаб судратдилар сени, тилка-пора бўлдинг!
«Сочи узун, ақли қисқа» — деган талх сўз
Шундан бери тилдан тушмай келаётир.
Шундан бери оилада туғилса қиз,
Оталар жиғибийрон бўлаётир.

Гулдирсин, эй Гулдурсин,
Онанг ўлсин сени туғмай, онанг ўлсин!..

2008

ВОРИСЛИК*Самандар Исмоиловга*

Лойимиз қорилган шу азиз тупроқ
Биз-ла тиллашмоққа излар имконлар.
Сизни тушунади қалъалар кўпроқ
Ҳамда қалъалардай азиз инсонлар.
Шунинг-чун кетмайсиз улар қошидан,
Шунинг-чун уларга очасиз кўнгил.
Жону жаҳонингиз этиб бахшида,
Халқ гурури сари ахтарасиз йўл.
Минглаб йиллик тарих чангини ютиб,
Ҳайрат-ҳаяжондан сархушу сармаст,
Не-не олимлар-ла фикран баҳс этиб,
Ёнасиз, куясиз ҳар зум басма-бас.
Негаки исботу далилдан бўлак.
Уларга ворислик ҳақингиз ҳам ёр.
Чет эллик олимлар, ахир, чет эллик,
Шухратпарастликдай ожизлиги бор.
Мустабид даврда кўрилган хорлик,
Таҳқир-ҳақоратни ўйлаб яшайсиз.
Сизда фидойилик, сизда хоксорлик,
Ватан тарихини бутласам, дейсиз
Ва ташиб кетилган экспонатлар
Тушар ёдингизга қайта ва қайта.
«Олим қароқчилар, олим палидлар»
Қалъаларни хароб этишди баттар.
Ҳа, илм бир четда қолди бир замон,
Бойлик ахтардилар улар бу ердан.
Элу юрт билмади, билса ҳам кўп он
Кўз юмишга мажбур бўлди бу сирдан.
Безатиб ёт музей ва ёт уйларни,
Ётларга дарс берар бизларнинг мерос.

Мустақиллик бұлди, энди уларни
Қайтариб олмоқ шарт, деясиз холос.
Ахир, тан олди-ку бор жаҳон, бизда
Маданият гуллаб-яшнаган азал.
Аниқ йўллар билан, аниқ бир кезде
Ёйилган у жумла оламга тугал.
Шуни таъкидлайди Эллиққалъанинг
Ҳар қисим тупроғи, ҳар бир гўшаси.
Алломага эса, холос, қолади
Илмда асослаш ана ўшани.

2008

ЭЛЛИКҚАЛҒА КЕЛИНИ

Манзума

Муқаддима

Элликқалға, сенинг эллик қалғанг бордир,
Менинг эса, кўксимда оҳ-нолам бордир.
Келин қилиб олиб кетган бир йигитинг —
Севганимни, қилмай-нетмай ҳеч юз-хотир
Мен — водийлик, ор-номусли йигит, бил сен,
Эллик эмас, юзта бўлсин, мингта бўлсин,
Қалбаларинг бузиб, олиб қайтар эдим...
Боролмайман, бузолмайман, кўнглинг тўлсин:
Севмас экан у ёр мени, севмас экан,
Сени деркан, сенда топган ёрин деркан.
Қалбалар-ла эмас, энди ул гўзал-ла ҳам
Фахрланмоқ бахтин сенга Худо берган.

Элликқалға, сенинг эллик қалғанг бордир,
Менинг эса кўксида минг-нолам бордир.

Биринчи қисм

1

- Собиқ курсдош?..
 - «Севган қизим» эмиш?..
 - Қорақалпоғистондан?
- Шу ерда, Тошкентда эканми ҳозир?
Вафот этган дейишган эди-ку уни?

2

«Курсдошлар келибди, кўришиш керак»...
Бошқа нима дердинг уйдагиларга.
Сўраб-суриштирар: «Ким? «Қачон?»... Демак,
Малол келар жуфти ҳалолга беҳад.

На имон ва на ёш... баҳона кетмас.
Илк севгинг тарихин эшитган, албат,
Хотин зоти йўқки, буни эшитмас.
Ўзни оқлолмайсан - уринма ҳарчанд,
Хафа ҳам бўласан ҳатто зотингдан.
Бўла олмасанг-да Отабек гарчанд,
Беклик жўш уради табиатингда.
Азоби ортадир яна бу қалбнинг,
Айтсанг очигини, мушкуллашар иш.
Янграб хотирада сўзи Зайнабнинг:
«Суйган хотинингиз келаётганмиш...»

* * *

Ким мени биледи, кимдир билмайди,
Ким менинг ҳақимда хато ўйлайди.
Лекин болалар бор, оила, турмуш...
Хотинни алдамай яшаб бўлмайди.

3

Бу хабарни қандай интиқ кутганим
Фақат Оллоҳ билар, фақат мен билдим.
Кута-кута қонлар ютганим
Фақат Оллоҳ билди, фақат мен билдим.
Ёшлик ўтиб кетган — аҳамиятсиз,
Бошга тушган қайғу-ғам — аҳамиятсиз,
Бўлса ҳамки дунё бир кам, аҳамиятсиз,
Фақат Оллоҳ билди, фақат мен билдим.

4

Келганинг ҳар кимга юрдим гапириб,
Мен учун кимлигинг яйраблар айтдим.
Эшик безор бўлди мен чиқиб-кириб,
Чорлар эди мени илк муҳаббатим.
Ғамни ҳазм қилиш менга кўп осон,
Шодликка кўникиш кўп қийин бўлди
Наҳот, сен йўлимга бу кун нигорон,
Қурқшаган кўзимга нимадир тўлди.

5

Ағёрлар қалбимга пичоқ санчганлар,
Қоврилсин, деганлар қайғуда, мунгда.
Сени билиб-билмай «ўлган» деганлар,
Ўлган бўлсанг, қандоқ тирикман бунда?
Ириб кетмасмиди бўғизда дардим,
Чиқиб кетмасмиди оҳларим тишга?
Қандоқ ўй сурардим, қандоқ ёзардим,
Қандоқ ухлаб, қандоқ борардим ишга?
Кўришим шарт эди ёруғ оламда
Ёруғ юзларингни охир-оқибат.
Йўқ, узринг керакмас эди у дамда,
Йўқ, кутмас ҳам эдим сендан мурувват.
Холос, бу оламда қолгандим ёлғиз,
Қалбимда меҳрга интиқ сас эди.
Мени соғинишинг этсам дердим ҳис,
Мени севганингни билсам бас эди.

Аввалги бағишловлардан

1

Худойим, сен менга нени кўрсатдинг?
Хуснда парига тенгни кўрсатдинг.

Бүзлатдинг, балою ғамнинг кўзига
Унга мубталони — мени кўрсатдинг.

2

Йўқ, жавоб кутмадим, ёниб-куйганим
Сен билмадинг, ахир, бошқалар билди.
Қоғоз- қалам билди қандай суйганим...
Юрак қоним ичиб шеърлар тўкилди.

3

Ёри жоним, ўртамизда бегоналик бор,
Қалбимизда аммо ажиб девоналик бор.
Бас, эй, энди чек қўяйлик бегоналикка,
Чек қўяйлик. Эрк берайлик девоналикка.
Бегоналик — умри қисқа, шунчаки гап баёни,
Девоналик тан олгайдир на тўсиқ, на поённи.
Балли, унга қасд қилганлар доимо паст бўлади,
Сену мендай суйишганлар, ахир, ҳамдаст бўлади.
Севишганлар унингсиз ҳеч тўймай ўтар висолга,
Гул ҳисларин, туйғуларин совурганча шамолга.
... Ёри жоним, ўртамизда бегоналик бор.

4

Ёри жоним, аён: энди сен бошқа,
Мен бошқа, бошқадир ўйларимиз ҳам.
Ишқимиз қадаҳи отилган тошга,
Тўкилган аргувон бода бемаҳал.

Сенми отдинг уни, менми? Билмайман.
Насибамиз эмас экан, демак, ул.
Фақат гоҳо-гоҳо унсиз йиғлайман:
«Аргувон бодани ер ютди буткул».
Энди йўлларимиз кетмас қовушиб.

Бу ҳақда ўйлаш ҳам азоб беомон.
Тошга тегиб синган қадаҳ товуши
Иккимизни таъқиб айлайди ҳамон.

5

Ойлар ўтар, йиллар ўтар, балким асрлар,
Қачонлардир қайтажаксан мен сари, албат.
Бу ишққа гард юқтирмасман, авайлаб-асраб,
Фанолардан олиб қолгум соғлом-саломат.
Фанолардан олиб қолгум.. Кечаю кундуз
Қайта-қайта тиклагайман ёдда висолинг.
Ҳар гал ажиб чиройингга қўшилар нуфуз,
Ҳар гал гамим юксалтирар қадри хаёлинг.
Ишқ, деганга вақт, замоннинг дахли йўқ сира,
Собит бўлса бас юракда сабру қаноат,
Ойлар ўтар, йиллар ўтар, балки асрлар —
Қачонлардир қайтажаксан мен сари, албат.
Қайтажаксан...

Мен қўрқаман ва лекин ҳамон,
Ҳамон ўзни босолмайман ҳаяжонимдан.
Сен ушбу кун орзуимда фаришта бир жон.
Сен ушбу кун пўртанасан қизил қонимда.
Нетаркинман...
Нетаркинман ўтган шу айём,
Оҳ, сен унда —
Ўзга бир ёр кучоғида шод,
Дилгинангдан менга меҳринг қуритсанг тамом,
Ҳузуримга кириб келсанг бамисоли ёт!

Увол бўлса бир умрлик зол изтиробим,
Шан қувончим — муҳаббатим ногаҳон шундоқ.
Увол бўлса эҳтиромим, тавба-тавобим,
Завқим тиниб, тўниб қолсам, бўлиб қолсам қоқ...

Не тонг, кимки олдинларга боқса ишончсиз,
Кечмиши ҳам омонатдир бу ҳаёт аро.
Қоп-қоронғу хаёллардан таскин-юпанчсиз,
Ёрқин ўйлар қучоғига талпинмоқ раво.

Бу ишққа гард юқтирмасман,
Авайлаб-асраб,
Фанолардан олиб қолғум соғлом-саломат,
Ойлар ўтар, йиллар ўтар, балким асрлар...
Қачонлардир қайтажаксан мен сари, албат.
Қайтажаксан бир муносиб ёр бўлиб менга,
Дилдор бўлиб, хумор бўлиб... зор бўлиб менга.

6

Бир куни учрашиб қолсак ҳам мумкин,
Бир-бировга назар солсак ҳам мумкин.
Қандай севишганмиз, қандай ёнганмиз, —
Дея йиғлай-йиғлай толсак ҳам мумкин.

Иккинчи қисм

Тараддудланиш

* * *

Нега бунча сустлик?
Менга не бўлди?
Остона ҳам шунча бўлурми баланд?
Сен томон боқдим, кўз ўнгим тўсилди,
Ўттиз йил нарини кўрдим хаёлан:

1

Қийналаман, нечун? Ёнимдасан-ку?!
Оҳ чекаман, нега? Биргамиз, ахир?!

Тилка-пора қилар кўксимни қайгу,
Ўртар юрагимни бу шароб — тахир.

Нега атрофингдан аримас ҳамон
Ошиқу шайдолар тўдаси танти?
Бири таклиф этса сайилгоҳ томон,
Бири томошага олиб кетади.

Бирин «тоғам» дейсан,
Бирини «акам»,
«Ҳамқишлогим» дейсан яна бирини.
Мени таништирмай ҳеч бири билан,
Ерпарчин қиласан номус-оримни.
Отелло эмасман, шукур қил, эй ёр,
Бор-йўғи ёш шоир —
Девона-дарвиш.
Сувратингни ўпиб туну кун бедор,
Бахтиёрман, қилиб қўйгандай зўр иш.

* * *

Узоқ-узоқлардан сирли кулардинг
Яқин борсам, ҳуркиб, қочиб қолардинг.

Сени севган битта мен эмаслигим —
Курсдошлардан — жуда яхши билардинг.

2

Биринчи босқичда ўқирдик ҳали,
Бошида турардик узун бир йўлнинг.
Ўша лола сайли,
Ўша муаллим,
Ўша муаллимнинг султ кетган кўнгли.
Ички бир туйғу бор ва лекин гўзал,
Инсонни устувор айлар ногаҳон:

«Меники» эканинг айтганим маҳал,
Кўплар мени «нодон» санашди, аён.
На бир қўллагувчим,
На суйанч тоғим,
Омад-ла ўқишга кирган талаба,

Камбағал бир ошиқ эдим бор-йўғи,
Фақат сенинг васлинг эди талабим.
Муаллим қасд этса,
Пуф, деса учиб –
Кетадиган нарса эдим-ку ўзи.
Миқ ҳам этмади-ку бошқа дўст, чўчиб,
Муаллим етаклаб кетганда «қизин».
Ул дўстни таърифлаб бўлмайдим бу чоқ.
Тоғ қандай чидади бу разолатга –
Ул дўстнинг «қизи»-чи?
Биз-чи, биз?
Э воҳ!
Фурур ва ор деган бирор мард қани?
Кўриниб турарди тубан бир излар.
Ўртага олишиб «жабрдийда»ни,
Бир четда пиқиллаб йиғлашди қизлар.

Сен-чи, сен?
Пинжимга суқилиб беун,
Борардинг,
Борардим ҳис этиб сени.
Автобусни қуршаб олган эди тун,
Қуршаб олган эди қалбимни севги.

3

Кейин етказишди. Кимлар? Эсда йўқ.
Кетганингни шундай хотиржам, совуқ
Ва қўшиб қўйдилар чиққанинг эрга,
Бу мени – йигитни тенг қилди ерга.

Уйланмаган икки оғам олдимда...
Беш ўғил, икки қиз – бир қучоқ фарзанд
Усти-қорнин ўйлаш билан фикри банд
Кекса ота-онам тушди ёдимга.

Учтамиз ўқиймиз, устига-устак,
Олий ўқув юрти – институтда.
Шошилинич тўй қилиш учун ўшал дам
Менда имконият йўқ эди ҳеч ҳам.
Лекин сен? Сен-чи, сен жавобан нетдинг?
Бир оғиз сўз айтмай қочдинг-да, кетдинг,
Ҳатто узр сўраб ёзмадинг хат ҳам,
Ўлик-тиригингни билмадим ҳатто.
Балки сен севмасдинг, севган эмасдинг,
Йўқ, менинг жонимда бор эди қасдинг.
Айтсанг бўларди-ку бор гапни бўзлаб,
Биргалашиб чора топардик излаб.

4

Дардингдан-ку воқиф эрдим, гофил эрдим
Давосидан...
Эзилиб ич-этимни эрдим.

Ҳар гал хуруж қилганда у, дўстлар аро
Торгар эдим хижолат –
Хор бўлиб ердан.
Дардингдан-ку воқиф эрдим,
Гофил эрдим.

Отанг сени олиб кетиб, эрга берган,
Ҳеч бир кимса деёлмаган: «Нега берган?!...
«Шу дардингдан қутилиш-чун, она қизим,
Сен турмушга чиқишинг шарт экан...» – деган.
Сени отанг олиб кетиб, эрга берган.

Балки олиб кетган отанг —
Демай бир сўз,
Балки ҳеч не англамаган —
Сен қора кўз,
Кўриб келган, эҳтимол, тўй тараддудин...

Ерда афсус...
Кўкда афсус...
Балки олиб кетган, сенга демай бир сўз...

5

Нега ахтараман сени то ҳануз?
Энди номахрамсан,
Оиланг бошқа.
Наҳот, кўрсам бўлди?
Тушса кўзга кўз
Етар менга, наҳот, бахтли яшашга?

Сендан кейин қанча қизлар йўлимдан —
Чиқдилар, бир бора қарашимга зор.
Чиқмадинг ҳеч қачон менинг кўнглимдан,
Унута билмадим аммо сени, ёр.

Ёстикдошим, ҳатто
Оилам,
Ўтган —
Қанча йил ҳеч нени этолмади ҳал.
Тилим битта сенинг номингни тутган,
Юрак битта сенинг меҳрингга маҳгал.
...Аммо номахрамсан,
Оиланг бошқа.

6

Собиқ талабалар учрашдик қанча,
Хўжайининг бошлаб ҳатто келмадинг.
Ҳаяжон аждарин ичга ютганча,
Мум тишлай олишим, наҳот, билмадинг?

На бир дугонангни айтибсан тўйга,
На бировга манзил-маконинг аён.
Сени узатмишлар кўкдаги ойга –
Ё ундан ҳам нари,
Кўз етмас томон.

Палаҳмоннинг тоши бориб тушган ер
Мунча қаттиқ экан,
Титрамабди ҳам?
Ўттиз йил сен қандоқ чидадинг, ахир,
Ўттиз йил, наҳот, бу – ҳижрон учун кам?
Кездим кўчаларда дайди ноладай,
Эгасиз бир итдай юрдим эрта-кеч.
Ўгринча, минг битта истиҳолада
Сени суриштирмай туrolмадим ҳеч.
Қараб йиллар бўйи сен кетган ёққа,
Ўйладим ҳолим бир сўрамаганинг,
Унутдим гоҳида хайр, демоққа
Кетар чоғинг ярамаганинг...

Учинчи қисм

Кўришиш

1

Хавотир ва ҳадик ёнаётган кўз,
Ёнаётган кўзда титраган савол:
– Шукур, бу – мен. Наҳот, танимадингиз?...
Туларди қошимда бегона аёл.

Бошқа аёл айтди дея ўйладим
Бу сўзни. Атрофга боқдим ўғринча
Ва лекин атрофда йўқ эди ҳеч ким.
Сендан бўлак ҳеч ким. Хор бўлдим шунча.

Ва дедим ёлғонни: «Танимай, қандоқ?»
Лекин ишонмадинг гапимга, эй ёр.
Ўзимнинг ҳолимдан беҳабар мутлоқ,
Сендан ёшлигингни ахтарардим зор.
Сен-чи, мени қандоқ танидинг? Бирга —
Яшаб, куни кеча хўшлашган каби.
Киритиб юбординг етти қат ерга,
Қолдим ҳузурингда чорасиз, сабил.
Оилалик аёл, номаҳрам аёл,
Сувратимни қайда сақладинг бундоқ?
Ногаҳон кўнглимдан ўтди бир савол:
«Наҳотки, севардинг мендан қаттиқроқ?!».

Рашк

Тўғри, собиқ курсдошлар,
Бир жойга борган ёшлар.
Тўғри, ўтган қанча йил.
Лекин шартми ғашлаб дил,
Айтмоқ кўришган чоқда
Олишганин кучоқлаб —
Сени эркак дўстларнинг,
Иймонлари сустларнинг?
Ағёрлар-ку, майли, хўп,
Улар ҳар қайда тўп-тўп,
Нима деса, дейдилар,
Асабларни ейдилар.
Лекин сен-чи, сен-чи, ёр,
Сен бунчалар бахтиёр
Сўйлайсан бу тўғрида?

Кўнглимнинг энг тўридан
Жой олган дардни ўртаб?
Ёки тошми сенда қалб?

Ё мени тош ўйлайсан,
Отиб ҳар ён ўйнайсан?
Мен-чи?.. Номаҳрамман, оҳ!...
Тегинмоқ сенга гуноҳ,
Қолаверса, бировнинг
Хасмисан дея минг-минг
Истиҳолага бордим.
Қўрқдим Парвардигорнинг
Қаҳридан, охиратдан.
Қасдма-қасд сен дафъатан
Келтирмоқ бўлдинг гашим,
Қўзғамоқ бўлдинг рашким.

Балки кутгандинг у чоқ
Мендан, астағфируллоҳ,
Бошқача муомала.

Виждонинга ҳавола,
Умуман бундай ишлар —
Кучишлару ўпишлар
Бизнинг ҳаётимизда,
Ҳатто баётимизда
Бўлганми ҳеч аввал ҳам?
Холос: бўлса — бўлган гам
Ҳамда қўмсаш висолни.
Сулар эдик хаёлни —
Ухлашнинг ўрнига ҳам.
Севгидан кўзларда нам,
Бир-бировга қарардик,
Шодланардик, яйрардик.

Ҳадиси шарифлардан

* * *

Зинодан сақланинглар, унда олти офат бор,
Учтаси бу дунёда: Барака топмас одам,
Номийки яхшиликка бўлиб ўтар банда зор,
Ёмонлардан саналиб, қоладир назардан ҳам.

Зинодан сақланинглар, унда олти офат бор;
Учтаси охиратда: ғазаб қилади Оллоҳ,
Ҳисоб қилинар қаттиқ, тушар дўзахга абгор,
Биру Бор ул дўзахин Чўнг дўзах атайдир, оҳ!

* * *

Яқинлашманг бузуқликнинг, яъни зинонинг
Нафақат ошкораси, маҳфийсига ҳам.
— Маҳфийси не, айтинг, фахшнинг — балонинг?
— Номаҳрамни силаб-сийпар номаҳрам.

Муножот

Айирсанг айиргил шодумон кундан,
Айирма, Аллоҳим, лекин бу мунгдан:
Кўнглини қолдиргил, майли, минг бора
Ва лекин кўнглимни қолдирма ундан.

Бўйи бўйимга тенг...

Бўйи бўйимга тенг ўғлинг кўрсатдинг, ,
Ўқиркан Тошкентда — институтда.
Мени унга «собиқ курсдош» деб айтдинг,
Севганингни эса, пинҳон-сир тутдинг,

Мен ҳам бу хусусда демадим бир сўз,
Севги уятли иш бўлиб кўринди.
Фарзандларинг билан бахтли ҳаёт туз,
Эринг билан қўша қариб юр энди.

Ўхшашинг ахтардим

Сендан кейин мен ҳам тоқ ўтмадим, бас,
Турмушимда маъно бўлмади бироқ.
Бу дунёда ҳеч ким сенга ўхшамас
Ва лекин ўхшашинг ахтардим муштоқ.

Фарзандлар туғилган ўртада қатор,
Набиралар келган дунёга, мана.
Биламан: аҳли байт қошида бурчдор —
Бандаи ожизман, лекин қалб ёнар.

* * *

Бир пайтлар «меники» бўлган бу қизнинг
Нимаси «меники» эди ҳеч билмам.
Қўрсам — қучоғимда кўрганман ҳисни,
Ўпсам — ўпганларим бўлган дард-ситам.

Қўшни

Тошкентдайин шаҳри азимда
Ҳар кимда бир дўст-қадрдон бор.
Узилай деб эзгу қарзимдан
Зиёратга элтдим сени, ёр.

Бир дўстимиз қўшнисини чиқиб,
Унинг уйда йўқлигин айтди

Ҳамда сенга қолди қизиқиб,
Орзулардим бу ажиб пайтни:

Юрагимга армон бўлган ҳис
Менга ато этилди шундоқ:
Таништирдим: «Бу — келинингиз...»
Ҳаяжонга тўлди ҳаммаёқ.

Не ўйларди биз ҳақимизда
Бошқача сўз қилсам у инсон?
Йўқотмадинг ўзни бу сўздан
Ва пардага ўралди ёлғон.

Қўшни кўздан йитгач, албатта,
Қош-қовоғинг уйдинг, лаб буриб
Ва зум ўтмай билдингки, хато —
Мендан хафа бўлмоқ ноўрин.

Ҳатто хурсанд бўлган кўриндинг.
Сохта бу бахт менга ёқди хуш.
Уйғонмасам, оҳ, қани энди,
Бўлса эди ўша зум бир туш.

Хотима

Учрашганда собиқ курсдошлар нетар?
Бошқа курсдошларни зиёрат этар.

Севишган бўлса-чи, айтингиз, улар,
Кечар юрагида қандай туйғулар?

Хурсанд қилиш учун, албат, бир-бирин,
Турли хил баҳона излар яширин.

Яратган эгамга ёқмас лекин бу,
Севишганлар, ахир, номахрамлар-ку!

Қайда эркак-аёл қолгайдир танҳо,
Орасида шайтон бўладир пайдо.

Атрофда бошқалар турганида ҳам,
Севишганлар бўла олмас хотиржам.

Иймони сусларга ширин бу болдан,
Иймони бутунлар қочар бу ҳолдан.

Қолаверса келар ёрдамга Оллоҳ,
Иймони бутунни қутқарар ногоҳ...

...Ўша кун сен унда, мен бунда қолдик,
Бир-бировни кутиб, сарғайдик, толдик.

Мени янглиштирди Ўзи ногаҳон,
Сени бошқа жойда кутдим нигорон.

Дўстларинг олдида бўлибсан мулзам,
Кунлар совуқ эди, шамоллабсан ҳам.

Ўша кун ўзимни сездим гуноҳкор,
Намоздан сўнг шу кун айтдим истиғфор.

Шундан кейин бошқа кўришмадик ҳеч,
Узр сўраш учун бўлган эди кеч.

2008

РАЗОЛАТ

*Асфандиёр хон бўлди,
Юрак бағрим қон бўлди.*

Халқ кўшиғидан

Бу гал эрта қайтди хон
Оврупа сафаридан,
Хузурига табибин чорлади дарҳол.
Лекин сукут сақлади
Табиб қошида узоқ.
Фалат сукут. Асфандиёрга
Ярашмаган хунук бир сукут...
Хасталаниб қайтган эди хон
Оврупа сафаридан.

Яширмоқчи бўлди касалин,
Манглайида реза-реза тер,
Иситмасин яширолмади...
Хонликда йўқ дардга чалинганди у,
Чалинганди таносил хасталигига:
Кайфу сафо туманлигида,
Айш-ишратнинг кир тўшагида
Оврупода қўлма-қўл бўлган-
Ойимчадан орттирганди хон
Бу хасталикни.
Шунга даво сўрар эди у
Тиш ёрмасдан ўз табибидан.

О, сен-Турон! О, Сино юрти!
Табобатда тенгинг бормикан!
Ўлим, фақат ўлимдан бошқа
Барча дардга топгансан даво!..

Хон дардининг бир эмас, икки
Чорасини аниқладилар:
Бири — хонни қирқта эшакка
Пинҳона қўшмоқ,
Навбатма-навбат.
Иккинчиси — хон қучоғига
Киритмоқ қирқ бокира қизни,
Навбатма-навбат.
У тегинган қирқта жон эса,
Хоҳи эшак бўлсин у, хоҳ қиз,
Маҳқум эди ўша хасталик
Асоратин тортмоққа буткул!..

Биринчи йўл...
Қани журъат уни хонга айтмоққа?
Учинчи йўл йўқ эди...
Шундай қилиб,
Қирқ бокира қиз...

Бамисли ифлос қўл чанг солди ойга,
Бамисли бир ношуд тупурди сойга,
Бадбахт хон қучоғида
Ит теккан қовундек булғанди лойга
Қирқ бокира қиз.

Ёзяману ушбу шеърни,
Ижирганар сўз,
Ёзяману, юрагимда
Ғимирлар илон,
Сўзак юқди қирқ бокира қизга ногаҳон,
Қирқ оила оғриди сўнгра бу дарддан —
Қасрига хоннинг!

Хон-ку ўлди, ўлмади —
Бу хасталик неча йил,
Неча-неча фарзандлар
Туғилди кўр ҳамда кар.

Асфандиёр даврида
Эшаклар соғлом кетди,
Бир иёсиз дард билан
Одамлар бадном кетди.

1980

* * *

Аввало, Худо-ю, ойнинг ўн бешин
Мен учун қоронғу айлаган бу — сен.
Одамнинг одамга ёмонлигидан
Ўзгартирар, демак, ой ҳам ўз тусин.

2007

ҚАДИМГИ НАҚЛ

Ярим тунда тақиллар эшик,
Уйғонади чўчиб хонадон.
Ҳамма бир зум безовталанар,
Хаёллари бўлиб паришон.
Ташқарида шувиллар шамол,
Чирсиллайди изгирин ва қор.
Ким бўлдийкин? Жинми? Арвоҳми?
Бемаҳалда бунда нима бор?..
Уй тўрида қозикда шундоқ
Эски милтиқ турар осиглиқ.
Неча йилким бошини букиб,
Ўлжасини қутар у интиқ.
«Лекин меҳмон бўлса-чи, меҳмон,
Ярим тунда жой сўраб келган?
Меҳмон, деган атойи Худо,
Кўр бўласан, буни билмасанг!»
Кўзғолади йигит. Қўлида
Фонус. Тамба туширилар жим...
Остонада турарди хундор —
Отасининг қотили, ганим.

Хундор ганим ва лекин меҳмон,
Ярим тунда жой сўраб келган.
Кўзлар гўё милтиқнинг оғзи,
Бир-бировга беун тикилган.
«Меҳмон деган атойи Худо»,
Иззат-икром билан кузатар».
«Меҳмон, деган атойи Худо»,
Мезбон... ҳам жой тузатар.
... Уй тўрида осилган милтиқ
Жон киргандек тебранар, титрар.

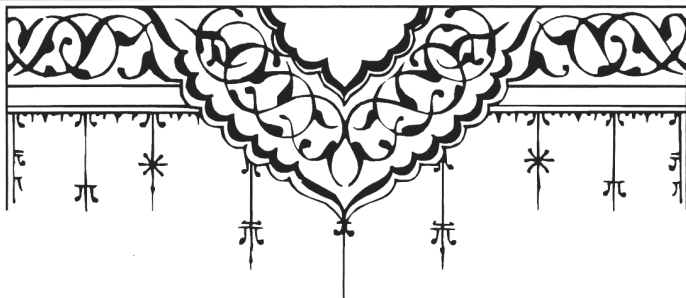

...Уй түрида осилган милтиқ
Ўлжасини безовта этар.

Айни саҳар очиқ юз билан
Хўшлашарлар, ортиқ гап-сўз йўқ.
Йигит қолар остонасида,
Меҳмон кетар шошилмай ортиқ.

Қорда қолган оғир изларда
Ҳеч ким билмас-не сир, не асрор.
Қорда қолган оғир изларга
Қилган эди мезбон эътибор.

Шу куни эл бир қир наридан
Ўлик ҳолда топди бир жонни.
Шу куни эл қаршилади жим
Қасос янглиғ қип-қизил тонгни.
Уй түрида осилган милтиқ
Ўз жойидан сўнг бор кўчганди.
Уй түрида осилган милтиқ
Ўлжасини қонин ичганди.

«БАЛИҚЧИЛИКЛАР»

Китобидан

*Йиғлад-йиғлад хайрлашаман,
Кувнад-кувнад юз кўришаман,
Балиқчим, сен ва онам билан.
Ана йиғлад хайрлашаман,
Ана кувнад юз кўришаман...*

ҲОЛ СЎРАШ

Укам Улуғбек Ҳайдарга

– Алло, Балиқчими?..
Онажон, сизми?
Ҳа, мен – ўғлингизман,
Шукурман... шукур...

Балиқчим, мен қачон шу кўйга тушдим?

Телефонда ҳам
Ҳол-аҳвол сўрарми одам онадан?
Онани кўришдан зарил иш борми?
Ватанга боришдан зарил иш борми?
Лекин гап боришдами? Кўришдами ё?
Қандоқ бориш, қандоқ кўришдамасми?..

Балиқчим, мен сенинг товшинг тинглайман
Онам овозларида,
Қорадарё товшин тинглайман,
Дўст-ёрон товшин..
Балиқчим, сен гўё афсонавий кент,
Сўзинг тинглайман-у, ёшарар кўнглим,
Сени ўйлайман-у, севаман такрор—
Болаликни, ёшлик ва ишқни!..

Ўлимми?..
Ўлимга ҳали сал эрта:
Ўтганлар руҳин шод этиш учун ҳам,
Яшашим даркор.
...Пахта ҳамда пахта сиёсатига
Куллигинг қизғониб яшадинг қанча,
Фамларда жизғанақ яшадинг қанча!..

Кўп қатори,
Кўпнинг кўзи олдида
Ярангга бир малҳам сурмоқ учун ҳам,
Соғайганинг кўрмоқ учун ҳам
Яшашим даркор.
Дийдорингга тўймоқ учун ҳам
Яшашим даркор.
Лекин тўйиб бўларми? Асло!..

Балиқчим, ватанни севмоқ — саодат,
Балиқчим, ватанда ўлмоқ, бу — шараф.
Балиқчим, сенга бир тикан санчилса,
Менинг юрагимда минг йил йиғлар дард...

Умр бўйи ватанда ҳаёт кечириб,
Тақдирингга бефарқ ўтмоқ мумкинмас балки!
Узоқларда юриб,
Узоқда туриб,
Хаёлларинг этагин тутмоқ —
Мумкиндир балки!..
Ватанга муҳаббатда масофа йўқдир,
Балиқчим, онам!..
То тирик эканман, янграр бағримда
Ҳаётим тўлдириб турган бир сўроқ,
Борлигим билдириб турган бир сўроқ:
—Алло, Балиқчими?
Онажон, сизми?..

1984

* * *

Аллоҳ инояти — балиқчиликлар
Яшаб келган дарё бўйида азал.
Дарё бўйидаги одам йўлиқар
Сувнинг балосига кўп зум, кўп маҳал.

Бироқ мўминликнинг шарти бордир хўп,
Покламоқ эрур у ҳалқумни ҳар он.
Ҳали ҳаром-ҳариш егувчилар кўп,
Ўзни, бошқаларни қолдириб ҳайрон.

Келар мошин миниб, келар пиёда,
Балиқхўрлик қилиб кетар ёш-қари.
Ҳаром луқма мавжуд экан дунёда,
Ёпилмайди Балиқчида балиқ бозори.

Куз, қиш, демас, демас — ёгин-сочин кун,
Сувга термилганча оқаради тун,
Бақалар сайрайди, у чиқармас ун,
Ёпилмайди Балиқчида балиқ бозори.

Умр, бу — йўловчи, дунё эса йўл,
Бу йўлнинг четида тегмас қўлга-қўл,
Жаннати таом-ла хушбўйдир ўнг-сўл,
Ёпилмайди Балиқчида балиқ бозори.

Сувнинг балосидан нафс балоси зўр,
Ҳаром луқма еган одамийзод кўр,
Қўлларида қармоқ, кифтларида тўр,
Ёпилмайди Балиқчида балиқ бозори.

Яратган Эгамнинг марҳамати кенг,
Поклаган бандалар — покланганга тенг,

«Балиқфуруш»—деманг, эй! «Жаннати»—денг,
Ёпилмайди Балиқчида балиқ бозори.

Шайтон ноумиддир, боумид — одам,
Шу азиз масканнинг фарзанди мен ҳам,
Шафоатга ноил бўлсайдим бир дам,
Ёпилмайди Балиқчида балиқ бозори.

2008

* * *

Тупроқ кечиб, оёқяланг, бошяланг,
Соатга қарамай яшаган кунлар;
Қорадарё бўйи, кўкмак юлғунлар,
Сигир етаклаган бир тўда бола...
Сизга қайтмаслигим энди аёндир.

1990

* * *

Балиқчини ҳам дарё, ҳам йўл ўраб ўтган,
Дарё одамларга орзу, мақсад бахш этган,
Йўл чорлаган уларни орзу, мақсадга...
Ким илм, ким ишқ, ким иш ахтариб кетган.

2010

БАЛИҚЧИНИНГ ЙЎЛЛАРИДА

/Қадимги оҳангларда/

Балиқчининг йўларида чақир тикан ўсмади,
Ёр васли, деб бордим ёниб, ҳеч ким олдим тўсмади.
Балиқчининг йўлари, оҳ, бевурд экан, зол экан,
Ағерга ҳам кучоқ очди, хазон бўлди сийм тан.

Балиқчининг йўларида ёр сочин бўйи қолди,
Ёр сочининг бўйларида дил зорим кўйи қолди.
Унда мен бош суқмаган на сўқмоқ бор, на йўлак,
Бу йўсиндан тўзди танда неки бор жондан бўлак.

Дилим оқди оҳим туйиб, соч ёйганин кўргани,
Борим надир, йўғим надир — хуши ҳам йўқ сўргани.
Ҳарки ғамда лекин ҳамон ерга урмай номимни,
Дастак қилиб яшаяпман ёлғизгина жонимни.

Тўзим берсин, тўзим берсин энди тоқат-имонга,
Армонларим поклигини солмасин ҳеч гумонга.
Поймол ишқ қисматини эслаб куяй бемалол,
Айрилиқнинг зардобини дилдан туяй бемалол.

1975

* * *

Балиқчида балиқ кўп, думин ликиллатмасин,
Думини ликиллатиб, олға кетсин-кетмасин,
Бизга бунинг фарқи йўқ. Қирғоқда одамлар бор,
Таҳорат олишмоқчи, сувни лойқалатмасин.

2008

АРМОН

Каримжон Усмонов хотираси

Карим ака урушда бўлган,
Атрофини ўрар болалар.
Қандай, қайси юришда бўлган?..
Чуғурлашиб сўрар болалар.

Болаларга сўзламоқ керак
Жанглар аро ўтдай кирганинг,
Болаларга сўйламоқ керак
Қанча фашист додин берганинг.

Болаларга сўзлаб бўлсайди
Кўнгилдаги бор гапни тўкиб,
Болаларга сўзлаб бўлмайди
Ўз қисматинг қарғишлаб-сўкиб.

Карим ака ўлтирар беун,
Деган каби: «Эслатманг, қўйинг».
Жумбоқ қолар болалар учун
Миясида қоврилган ўйи.

Ёв босганда Ватанни,
Кўрқоқлар ном қозонмас,
Бутун бошли ротани
Жангга бошлаш осонмас.

Эр йигитнинг бундай чоқ
Қадри ортиқ билинар,
Ҳар аскар — мисли қароқ,
Асраш талаб қилинар.

«Жангоҳ яқин,
Жанг яқин,
Шердай дадил кирамиз!
Қасос олар чоғ яқин,
Ёв додини берамиз!..»

Уст-бошлар — қон юқмаган,
Жанг кўрмаган милтиқлар.
Ёв кўксига суқланган
Милтиқлар ичра ўқлар.

Жанг кўрмаган милтиқлар
Отишмага тўярми?
Ўқдон ичра оч ўқлар
Ёв кўксини ўярми?

Карим ака билмас, лол,
Нима чиқди оёқ остидан.
Фалокатми? Бу не ҳол?!
Мина чиқди оёқ остидан.

Мисли қиёмат қойим,
Ер осмонга қоришди...
«Тонг отдими?! Бунча тез?!
Қонданми кун ёришди?!»

Карим ака госпиталда
Ўзига келди фақат,
Ёлғиз тирик қолганин
Ўшанда билди фақат.

Карим ака — майиб-мажруҳ,
Карим ака эзилар.

«Тамом! Жангга кириш йүк!...—
Уйлаб күнгли бузилар.

Уттиз чоғли эр йигит
Ёди ҳам тинч қўймас ҳеч.
Қулоғида ул собит —
Қўшиқ янграр эрта-кеч:

«Жанггоҳ яқин,
Жанг яқин,
Шердай дадил кирамиз!
Қасос олар чоғ яқин,
Ёв додини берамиз!..»

1978

* * *

Балиқчилик Ҳабибуллоҳ ака дейди:
«Катта балиқ кичкина балиқни ейди.
Каттасига кичигин ем қилиб бермасанг,
Катта балиқ қармоғингга яқин келмайди».

2008

МЕШКОБЧИ

Давлатвой бува хотираси

— Оби, замзам, оби ҳаёт, оби худойи!..
Машраб булоқ суви бу!
Асал булоқ суви бу!..

Бир қўлида челак — муздай сув лим-лим,
Бир қўлида чинни косаси — чоғроқ.
Кўкси тўла оппоқ — тўзган соқоли,
Оқ яктак, оқ иштон ва ялангоёқ.
Турган-ўлтирганга сув тутар тўхтаб,
Тийин тама қилмас лекин бировдан.
Кунлар шу савобли меҳнатда ўтар,
Ўтар сувдай оқиб — умр-гарновдан.

Минг тўққиз юз қирқ уч —
Урушнинг қоқ ўртаси,
Жанг қиларди эрта-кеч
Мард йигитлар ротаси.
Қолмаганди жон жонда,
Таранг — камондек асаб.
Бор эди ўқ — ўқдонда,
Дилда ватанга меҳр
Ҳамда душманга ғазаб.

Фақат... Қатра сув йўқ эди сувдонда.
«Майли, ифлос, майли, макруҳ,
Майли, майли... Сув!..»
Юрак энтикарди интиқ армонда,
Дайди ўқлар учар эди
Жавобан «ғув-ғув...»

Биласизми, жароҳатдан оққан қоннинг
Сув бўлиб кўринишин?!
Биласизми, ўлган инсоннинг
«Сув!..» — деб қайта тирилишин?!..

Давлат бува ёдидан
Ўчмас шу жанг умрбод.
Давлат бува умрида
Шу энг оғир хотирот.
Тушларида ҳар кеча
Кўрар шу жанг даҳшатин,
Давлат бува уйқудан
Турар «сув» деб тамшаниб.

1980

* * *

Қадри йўқ олдиндан оққан сувнинг, бас,
Тушар унга чанг-чунг, тушар хору хас,
Чидайди ҳайвонни чўмилтирсанг-да,
Оёнинг ювсанг-да чиқармайди сас.

2007

ЭШАКНИНГ УЧИШНИ ХОҲЛАГАН ЎЗБЕК ҲАҚИДА ҲИКОЯ

Икки қишлоқ,
Икки қишлоқ ораси — пахтазор майдон —
Қишлоқлардан кенг.
Таниш-билиш,
Қариндош-уруғ, дегандек,
Икки қишлоқ орасида борди-келди бор.
Ўтиши керак айланиб
Бу пахтазор майдонни
Ҳар бир йўловчи.
Шубҳасизки,
Ўтмас айланиб
Бу пахтазор майдонни ҳамма,
Шубҳасизки,
Беш-ўн қадам ортиқ йўл юриш
Қўпчиликка келади малол.
Қарабсизки,
Пайдо бўлар ёлғизоёқ йўл
Пахтазор майдон аро.
Ёлғизоёқ йўл — баҳодир
Танасига шарт солинган қиличдек — тикка ...

Ҳар йил ялпи шудгор қилинар пахтазор майдон,
Ҳар йил ялпи чигит экилар
Бу майдонга ҳам,
Ёлғизоёқ йўл тушар ҳар йил
Бу пахтазор майдонга.
Ёлғизоёқ йўл боис,
Тўғрироғи,
Ёлғизоёқ йўл ҳисобига
Қанча меҳнат кетади бекор.

Бригадир неча бор ўйлади бун
Неча бора мажлисга солди,
Бир натижа чиқмади.
Ахири, қасд қилди
Таъзирини бериб қўймоққа
Ёлғизоёқ йўлни очувчиларнинг!

Эрта баҳор,
Ғўзалари унганда текис,
Ётди йўл пойлаб.
Бир маҳал қараса,
«Бузғунчи» келар.
Келар пиёдамас,
Эшак миниб, эшак йўрттириб,
Бамайлихотир.
Келар ўша ҳамишаги йўлнинг ўрnidан,
Бамайлихотир.
Келар аллақандай бир ашулани
Қилиб хиргойи.
Келар ғўза ниҳолларин
Эшагига бостириб, тепалатиб,
Бамайлихотир.

Буни кўриб, юзларидан қон
Қочди бригадирнинг,
Югурди «бузғунчи» истиқболига,
Томоғига тиқилиб нафас:
«Аммо нима қилсам-қиламан!» — дея.

Ва майдоннинг қоқ ўртасида
Дуч келди икков.
Бригадир қараса, «бузғунчи» —
Қўшниси Мамарайим.
Мамарайим қараса,

Қаршисида бригадир —
Авзойи чатоқ.

Бу гаплардан беҳабар эшак
Юришда этди давом,
Ғўзаларни тепкилаб, босиб —
Юганини тортунича эгаси.
Бир қўли билан эшак юганини тутиб,
Бошқа қўли билан олиб
Ёқасидан Мамарайимнинг,
Қотди бригадир,
Ғазабидан қалтираб-қақшаб,
Сўзга келмай тил.
Узуқ-юлуқ гаплар
Чикди бир муддат ўтиб
Бригадирнинг оғзидан:

« — Ноинсоф!.. Пахтани!..
Садқаи одам кет!.. Садқаи!..»
Мамарайим билди:
Мум тишлаш лозим,
Ортиқчадир ҳар қанақа сўз,
Ёниб турган оловга лампа мой қуймоқ —
Билан тенгдир сўзламоқ ҳозир!
Тураверди жим,
Эшаги мисол.
Тураверди — бригадир
Ҳовридан сал тушгунга қадар!..
Бригадир-ку, ҳовридан тушди,
Бироқ боши қотди,
Энди қандай йўл тутмоқ керагин билмай.
«— Бўшат, — деди, — майдонни, қани!
Бўшат, лекин бошқа бирор туп,
Ғўзани босмай».

Эшак-эшак,
Қаён юрмасин,
Иложи йўқ ғўзани босмай.
У ён – ғўза,
Бу ён – ғўза,
Ғўзадир ҳар ён...
Шунча кўпки,
Шунчалар кўпки,
Жой йўқ оёқ босишга ҳатто...
Аламлари келди Мамарайимнинг,
Аламидан йиғлаб юборай деди!

Баттар эди аҳволи бригадирнинг ҳам.
Лекин билар эди бригадир –
Ўзининг ҳақлигин билар эди у.
Шу нарса ногаҳон қўл келди унга,
Шу нарса берди ҳуқуқ
Бақирмоққа Мамарайимга:
« – Мен билмайман,
Нима қилсанг, қил,
Лекин олиб чиқиб кет эшагингни майдондан,
Зиён-заҳмат етаказмасдан бирор ғўзага!»
«– Нетай, ахир, ҳов! – деди
Мамарайим бўғилиб. –
Орқага юролмасам.
Олдинга юролмасам»
«– Уч, – деди бригадир, –
Осмонга уч, – деди у. –
Эшак-пешагинг билан!..»

Отлар учганини эшитган эди
Мамарайим – эртақда,
Лекин эшак учганин...
Кўрмаганди тушида ҳам у!..

Воқеанинг қандай тугаганлиги
Бизга қоронғу.
Балки ҳамон тургандир улар —
Бригадир, Мамарайим ва эшак
Ўртасида пахта майдонин.

Балки ҳамон зуғум қилар
Бригадир Мамарайимга:
«Уч, деб, эшагинг билан»,
Балки ҳамон Мамарайим
Истар эшагининг қанот чиқариб
Қилишин парвоз.

Учгандир ҳам эшак, эҳтимол.

1984

* * *

«Иш бор жойда хато, нуқсон бор»...
Дейман бу ҳикматни ходимлар айтган.
Акс ҳолда, ногаҳон адашган пайтда,
Жазоламас эди ходимни раҳбар.

1984

БЎЛАВЕРАДИ...

– Кийиб олинг оҳорли уст-бошингизни,
Кўрган нима дейди, дадаси..
– Пахтанинг кўзи кўр – бўлаверади,
– Келинг, кўйлагингиз ювиб берайин.
– Эртага ҳам пахта,
Барибир қуримас ювганинг билан,
Пахтанинг кўзи кўр – бўлаверади.
– Ҳеч бўлмаса алмаштирволинг
Этакни, ахир,
Яхши бўлар таъб учун пича.
– Қўйсанг-чи, хотин,
Ҳар хил ташвиш билан бошши оғритма,
Яхшиси, кел мундоқ, бағримга босай!..
– Бағримга босаймиш,
Ҳо, ёқмай қолсин!..
Барвақт туришингиз керак – пахтага.
Яхшиси, тескари қаранг-да, ухланг:
«Пахтанинг кўзи кўр – бўлаверади»..

1980

ҚИЗ ЎРТОҚ

*Мархума синфдошим
Одина Холдорова хотирасига*

Севгандим, набирам, дея олсак бас.

Абдулла Орипов

Одина қиз энг чиройли
Синфдошим эди.
Синфдош не, дўстим эди,
Сирдошим эди.

Дугоналар-қизларгамас,
Негадир, менга,
Мен ҳам унга, нимагадир,
Йигитларгамас,
Дардларимиз сўзлар эдик,
Шундоқ жимгина —
Ютиб нафас, гоҳо эса,
Ютмасдан нафас.

Тушунмасди бизни кўплар,
Чунки севардик:
У ўзга бир синфдошни,
Мен — ўзга қизни.
У қандайлар севишини
Айтиб берарди,
Мен ҳам ундан яширмасдим
Дилдаги ҳисни.

Қиз ва йигит дўстлигига
Кимки ишонмас

Эшитмасин бу гапларни,
Майли, мен — рози.
Бадбинларнинг бадбини ҳам
Ва лекин тонмас:
Ҳар қандайин одамзоднинг
Бўлар ҳамрози.

Синфдошлар севишганда,
Хўш, кимга қийин?
Йигитлардан кўра кўпроқ
Қийин — қизларга.
Мактабдан сўнг узатилиб
Кетишар тайин,
Севганининг юрагини
Кўмиб музларга.

Бўйдоқ икки акам бўлиб,
Ўқишда бири,
Иккинчиси аскарликда
Қиларди хизмат.
Бундай пайтда ютар ука
Ичига сирни,
Бундай пайтда туйгуларни
Енгар урф-одат.

Севганимга ким-бировдан
Совчи келганин
Ўзиданмас, Одинадан
Бир кун эшитдим.
Йигитининг аскарликка
Чақирилганин —
Билган куним туни билан
Ухламай ётдим.

Бугун эртак туюлади
Бу гаплар бироз,
Гарчи у пайт тинчлик эди,
Отилмасди ўқ.
У пайтларнинг аскарлиги
Куллик эди, рост,
Ким омон-соғ қайтар эди,
Кимлар эса, йўқ.

Ота-она рози бўлган
Улар тўйига;
Тўйдан кейин бир-биридан
Бўлмасин айро –
Дея ёшлар бахтин ўйлаб,
Шундай шарт қўйган:
«Аскарликка бориб келсин
Йигит, аввало».

Йигитлардан мен қолдим тоқ,
Ҳижронда бўзлаб,
Қизлардан у қолди содиқ
Ишқ-муҳаббатга.
Хайрлашган эдик у пайт –
Мактаб-ла бизлар,
Кўришолмас эдик икков
Энди, албатта.

Қиз ва йигит дўстлиги, бу –
Мактабда экан,
Кейин нуқта қўйиларкан
Бу туйғуга шарт.
Синфдошлар номаҳрамга
Дўндик дафъатан,

Узоқлашдим ва шаънига
Қўнмасин деб гард.

Мен-ку кетдим пойтахтга бош —
Олиб қишлоқдан,
Тақдиримдан кетдим қочиб,
Ўқиш баҳона.
Шеърлар ёздим юракдаги
Севгидан, оҳдан,
Дўстлигимиз ҳақида ҳам
Ўйладим ёна...

Сўнг ҳам сўраб-суриштирдим
Одина-қизни
Ва соғлигин билгим келди
Аскар ўғлоннинг.
Аскар йигит йўлларига
Тикишиб кўзни,
Дуосини қиларди эл
Ул икки жоннинг.

Хушxabардан бошим кўкка
Етди ва бир кун:
Аскарликдан қайтган экан
Йигит ниҳоят.
Қайтган экан... лекин хароб,
Касалванд, забун,
Қилар ишин қилган экан
Шўровий хизмат.

Одина-қиз, бошқалар, мен
Фафлатда қолдик,
Қишлоқ аҳли учун беҳад
Бу азоб бўлди:

Ҳайрат ҳамда қайғу ичра
Ўйларга толдик,
Белгиланган куни тўймас,
Оҳ, аза бўлди.

Аҳли қишлоқ кўмди уни
Надомат билан,
Одинага таскин бериб
Бўлмади аммо.
«Севишганлар бир-бирига
Етишмас» — деган
Ақидага яна бир бор
Ишонди ҳамма.

2010

* * *

Кўз-қулоқ бўл бағрингдаги меҳрдан, чўғдан,
Асра уни ёмгир, қордан, назардан-суқдан.
Парвардигор инояти — инсонни уст-бош —
Эмас, тана ҳарорати асрар совуқдан.

2009

АЯЖОН

*Биринчи муаллимам
Зайнабхон Султонова хотирасига*

Менга ҳарф ўргатган мунис аяжон,
То ҳануз ёдингиз юрагимдадир.
То ҳануз қийнайди мени бир армон,
То ҳануз эзилар дилда иймон-сир.
Мактабларда кунни узайтирилган
Синфлар очилди, э воҳ, қайданам.
Неки бўлган, албат, қонуний бўлган,
Менга бахш айлаган бир умрлик ғам.
Қўпчилик қишлоқдош тенгдошлар каби,
Мол боқишим керак эди дарсдан сўнг.
Шу эди онамнинг мендан талаби,
Бу ҳол мени ўйга солган эди чўнг.
Жўжабурдай жонни дадам раҳматли
Ўша молсиз боқа олмасди тайин.
Акаларим сотар эди сут-қатиқ,
Овқат пиширардик, орттириб мойин.
Битта мен эмасдим синфда бундай
Ҳолатни бошидан кечиргувчилар.
Жуфтакни ростлардим, билмайман, қандай,
Ҳайҳот, ҳали-ҳамон хўрлигим келар.
Алам қилар эди сизга ҳам беҳад,
Юзингизга оёқ қўйгандай эдим.
Онамни ҳам «сотгим» келмасди, албат,
Қандай қилиб «онам «қоч» деган» дердим.
Синфқўмликдан тушдим, бу муаммони
Ҳал қила олмади аълочилигим.
Ўтказдингиз бошқа синфга мени,
Ёмон кўриб қолдим мактабни шу зум.

Тенгдошлар ичида мендай, эҳтимол,
Ўқувчи йўқ эди меҳрингиз сезган.
Турмуш ташвишлари ҳамда ўша мол,
Устоз, иккимизнинг орамиз бузган.
Мана, йиллар ўтди, улғайдим. Ортда
Кўринар мактабим ва, аяжон, сиз.
Онам ҳам кўз юмиб кетган ҳаётдан,
Хотиралар қолган сизлардан азиз.
Ўша йилларимга кошки қайтолсам,
Қошингизда бошим эга олсам жим.
Дийдор қиёматда кошки айтолсам
Сизни ҳафа қилмоқ истамаганим.

2008

* * *

Фарзандига китоб олиб бермаган одам —
Фарзанди бахт-иқболини кўрмаган одам.
Ўзининг-да келажагин ўз қўллари-ла
Авлодлари кўз ўнгида зўрлаган одам.

2010

ТЕМИР ПОЛВОН

Абдулла Аъзамга

Темир полвон деган ўтган Балиқчида...
Балиқчимнинг полвонлари кўп бўлган-у,
Темир полвон галатиси улар ичида —
Беллашувда бошқалардан ажраб турган у.

Куч-қувватдан берган эса ҳам қўш-қўллаб
(Кўча-кўйда кўндаланг кўқон арава
Ғашга тегса, эга-пегаси-ла бир йўла
Томга отиб, ким нечани айлаб овора,

Эгнига чанг юқтирмасдан кетоврадиган),
Темир полвон давраларга тушганда ҳар дам
Фақатгина ким бировнинг «Ҳа, Темир!» — деган
Мадади-ла йиқитолган рақибни бардам.

Эл ҳамиша ардоқлаган, қувватлаган
Баҳодир фарзандларин қийин чоғлари,
Темир полвон номини ҳам булғатмаган,
Қўллаб юрган уни доим ҳамқишлоқлари.

Иззат-нафси йўл бермайми, Темир полвон
Тан олишни эп кўрмаган ушбу сирин.
Ёт ерларда атай ёлғиз кезиб бир замон
Каттакон сайлда хўп еган таъзирин.

Отлиққа уч кунлик йўлнинг — она қишлоққа
Жўнавориб, «Балиқчим, қайдасан?» — деб шахт —
Пой-пиёда, шошқин, ҳатто боқмай томоққа,
Тортиб қўйган танобини бир кечада нақ.

Мағлубият жонларига бергандан итоб,
Опичлаб илк дуч келган бир таниш кексани,
Дам ҳам олмай, яна ортга қайтган у шитоб —
Сайл сари, ўч ва қасдин олиб кетгани.

Ростлаб-ростламай нафас, беллашиб ўжар,
Кексанинг бир «Ҳа, Темир!» мадади-ла, денг,
Кўз очиб-юмгунча вақт ўтказмай, ўша
Рақибини айлаган ул тупроқ билан тенг.

Кураш майдони мисол асли шеърият,
Шоир қўлда қалам-ла ҳам қолгай ночор.
Темир полвон каби гоҳи-гоҳида фақат
«Ҳа, Шукур!» — деган мададга зор бўлганим бор.

1974

* * *

Ёзарманми дилда боримни тўқиб?
Тўлармикан кўнглинг шеърларим ўқиб?
Қалам кўкдан тушар эмиш ва кимнинг —
Қўлига тушгум деб, титрармиш қўрқиб.

2004

ҚИШЛОҚ ШОИРИ

*Устоди аввалим, Республикада хизмат кўрсатган
ўқитувчи Акрамжон Султонов хотирасига*

Ҳар қандай қишлоқнинг ўз шоири бор,
Ким ошкор, ким пинҳон ҳурмат қилади.
Даҳоликни даъво қилмас у зинҳор,
Чоғи келганича ижод қилади.

Оддий кийинади, оддий юради,
Ишга бориб қайтар ҳамма қатори.
Бир озгина кўпроқ китоб кўради,
Бир оз кўпроқ хаёл суради — бори.

Буюртма берилар унга дам-бадам,
Борки воқеага битар қасида.
Унинг учун сира туганмас байрам—
Шеъри чиқса туман рўзнамасида.

Ҳудуд миқийёсида ўтса бир мажлис,
Сўнгида, албатта, бир шеър ўқилар.
Қишлоқ шоири-чи, айлар буни ҳис,
Бир кун аввал ажиб шеъри тўқилар.

Нондек еса бўлар бу шеърни ҳатто,
Бу шеърдан тупроқнинг ҳиди келади.
Уни ҳеч ким таҳлил қилмайди, аммо
Учраган ҳар кимса табрик қилади.

Ўзбекнинг неси кўп—шеър ихлосманди,
Қўлга қалам ушлаб, байт тизгани кўп.

Устоз, деб ёнига шеър кўрсатгани
Эрта-кеч келади болалар тўп-тўп.

Шундай пайтларда у ҳаприқар, тўлар,
Мураббийлик қилар астойдил, ёниб.
Кўписидан шоир чиқмайди, билар,
Гўзал умид билан кечар ҳар они.

Ўқир шогирдлари китобларини,
Кўзларига суртиб, шукрона айтиб.
Узоқ хаёл сурар, булоқдай тиниб,
Юлдузлар чақнаб, кўз қорайган пайти.

Юрак қайта-қайта кетар ҳаприқиб,
Кўнгил қайта-қайта очар чечаклар.
Шеърят уни тан оларми-йўқми,
У эса, умрбод эҳтиром сақлар.

1976

ҚАЙТИШ

Бу азим пойтахтдан бош олиб буткул,
Балиқчим, мен сенга қайтаман, энди.
Керагидан ортиқ меҳмон қилди ул,
Керагидан ортиқ меҳрини берди,
Лекин видолашув онлари келди.

Ёш эдим, бир пайтлар кўпирдим, тошдим,
Қайноқ орзуларга кўксимни очдим,
Орзулар ортидан холос эргашдим,
Балки, тўғри қилдим, балки адашдим,
Балиқчим, мен сенга қайтаман энди.

«Нима олиб келар менга», дегандай,
Балки йўлларимга кўз тикасан, ҳай.
Эй воҳ! Бисотимда сен учун қандай
Нарсам бор арзирлик? Билмам. Ҳар қалай,
Сарҳисобнинг аччиқ дамлари келди,
Балиқчим, мен сенга қайтаман, энди.

Аллома бўлишим кутгансан балки,
Номимни арбоб деб тутгансан балки,
Шеър ёзишим билиб, кулиб, «шоири —
Девонаи ишқ» деб атаган халқим.

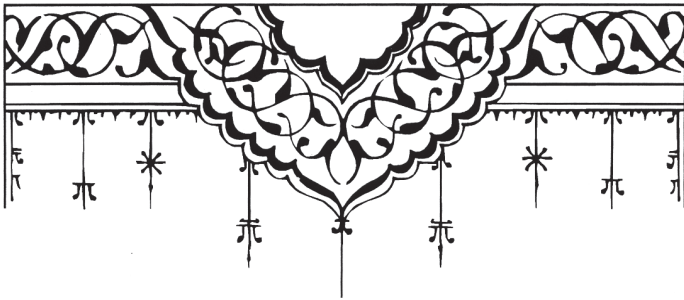
Ҳар нечук бағрингдан кетганим онлар
Гўр эдим, анчайин пишиб қайтурман.
Орзулар ўрнида дардлар, армонлар,
Осмонлардан ерга тушиб қайтурман.

Мен сендан йироқда яшадим, зотан
Йироқда қадрини билдирар Ватан.
Балки шунинг учун, балки шу боис
Учирма айладинг мени бағрингдан.
Ҳа, одам бўл, дединг. Одам бўл деган —
Ҳикматнинг маъноси: «Бил — надир Ватан».

Англайман, оҳ, сенинг бағрингдан кетган
Қанчалаб фарзанд бор — сенга қайтмаган.
Керакмас менга, бас, обрў, шуҳрат, пул —
Шаҳарда дунёда ўтганлар йўли.
Мен энди бағрингга қайтаман буткул,
Яшайман оддий бир фуқаро бўлиб.

Зеро бундан ўзга бахт йўқ, толе йўқ
Сени тушунганга, сени билганга.
Сени севган фарзанд ҳаммадан ортиқ,
Ўлим ҳам кўрқинчли кўринмас унга.

ҚАЛБДАГИ ШАМЛАР

Китобидан

*Нимани эшитдинг, нимани кўрддинг?
Ниманинг хаёлини ўзингча сурдинг?
Шохир-Зухра бўлиб улғурмадинг биз,
Качон Қорабтир бўлиб улғурдинг?*

* * *

Келмас эдим, етаклади бу ерга йўлим,
Ёзмас эдим, битиклади бу сўзни қўлим.
Йўлимни-да бурар эдим, қўлим кесардим,
Буролмадим, кесолмадим, ёнарди кўнглим.

* * *

Аё! Сўз мулкининг ҳар пучмоғи сир,
Ҳар суҳбат мағзини дардинга сингдир.
Билган, ҳис қилганинг машъала бўлсин,
Ўз қалбинг қаъридан ҳазина қидир.

* * *

Аввал куйга солдик, қилдик ашула,
Сўнг тошга, қоғозга битдик бир йўла.
Қанчасин сўйладик—тўғри келса ким...
Юрак армон билан ҳамон лиқ тўла.

* * *

Дилим — ибодатгоҳ оташхонаси,
Тилим унинг учган бир алангаси.
Қуруқ ўтин бўлсанг, мендан йироқ юр,
Ёниб кетма тагин, тегиб нафасим.

* * *

Ўзинг бохабарсан йўғу боримдан,
Азму қароримдан, дард-озоримдан.
Неки ичкарида бўлмиш намоён,
Кечмиш ташқарида ихтиёримдан.

* * *

Ватан, сени севмас фарзанд — бадният,
Бадният хор бўлур охир-оқибат.
— Тулки қачон қўтир бўладир, айтинг?
— Ўз инига қараб улиган фурсат.

* * *

Булбули бўлгандан кўра қуллиқнинг,
Мен ити бўламан Мустақилликнинг —
Балки ит керакмас мустақилликка,
Итнинг садоқати керакдир лекин.

* * *

Олқадилар элнинг ёмонларин ҳам,
Сотдилар эътиқод-иймонларин ҳам:
Топдилар ўтган, хув, мазлумликларнинг
Қанчалаб ижобий томонларин ҳам.

* * *

Ўсадиган эл бир-бирин ботирим, дейди,
Бўштобин ҳам зўр ишларга қодирим, дейди.
Ёмонларин ўзаро лой айлашади хўп,
Бошқаларга топилмасим, нодирим, дейди.

* * *

Одамлар нималар демас, дарахтим,
Баҳор йироқлардан келмас, дарахтим.
У сенинг бағрингда эканлигини
Мендан бошқа ҳеч ким билмас, дарахтим.

* * *

Шунча пайт шунча жим турдинг сен қандоқ?
Наҳотки, ёнмадинг, демадинг бир оҳ?
Шунча гулу япроқ ичингда экан,
Эй дарахт, сен қандай яшадинг яйдоқ?

* * *

Муҳими заминга муҳаббат қўймоқ,
Кўкракка она халқ дардларин ўймоқ:
Изларинг юлдуздай юксалтар кўкка
Сен юрган йўлларда ўсиб чиққан тоғ.

* * *

Эл муҳим бир сирни билаётгандай,
Ўзининг ҳолига кулаётгандай:
Мажлисларда қўлин кўтарган зотлар
Осмонга ишора қилаётгандай.

* * *

Алдамасдан яшаймиз, келинг, бир-биримизни,
Олдинларга бошлаймиз, келинг, бир-биримизни.
Иймону эътиқоднинг юксак чашмаларида,
Келинг, ювиб ташлаймиз ичдаги киримизни.

* * *

Ўзбекда бир гап бор: «Ҳаромдан ҳазар!»
Риёга йўл берган айёмдан ҳазар!
Яхшини ёмонга ем қилиб қўйиб,
Томоша айлаган авомдан ҳазар.

* * *

Илм-фан саҳнаси ўру қир бўлди,
Хуснга учганлар яна ер бўлди.
Одамзод асрлаб кўз тиккан ойдан
Олтин-жавоҳирмас, тош келтирилди.

* * *

Тақдирда бор бўлса, манглай шўр бўлар,
Кўриб турган кўз ҳам басир, кўр бўлар.
Хонадон бошлиғи ҳаром келтирса,
Еган аҳли байт ҳам ҳаромхўр бўлар.

* * *

Қор ёғиб, излар босилди, деганлар хато қилур,
Хогирот бор, дардларни кўкрагига жо қилур.
Ўз дўстларин сотганлар, душман деб оттирганлар
Олга юра олмаслар, қабрларга қоқилур.

* * *

Ҳайрат синоатин рад этмоқ нечун?!
Дунёлар яратар, ахир, завқ кучи.
Тубанда қушлар ҳам куйманишар жим,
Дарахтлар лозимдир кўйламоқ учун.

* * *

Ҳамон бу дунёда жаҳолат омон,
Ҳамон ҳукмрондир яхшига ёмон.
Капалакка дўнган қирқта баҳодир
Анқонинг уруғин излайди ҳамон.

* * *

Барин ҳис қилгансиз, бўлди — тушиндик,
Ёмон эзилгансиз, бўлди — тушундик.
Замон оғир эди, ноиложликдан
Сотқинлик қилгансиз, бўлди — тушиндик.

* * *

Шошиб-шошиб келган дунёйимиз шу,
Билмай-билмай билган дунёйимиз шу.
Кўриб-кўриб бизнинг садоқатларни,
Бевафолик қилган дунёйимиз шу.

* * *

Ўзимиз кал бўлсак ҳам, сал нозиктаъб ўтдик,
Нафсларнинг жунбишларин айлаб даф ўтдик.
Табиатни муҳофаза қилиш керак, деб
Ҳайвонларни одамлардан кўриқлаб ўтдик.

* * *

Оқибатни билсайдик, кўнгиллар сўлмас эди,
Эътиқод ўлмас эди, мушриклар кулмас эди,
Қадр топиб ҳаттоки юксак унвон — фарзандлик,
Кексалик нафақасин ҳожати бўлмас эди.

* * *

Ўнгга қараб таъзим қилинг — ўзбекчилик,
Чапга қараб таъзим қилинг — ўзбекчилик.
Кўнглин олинг олдиннинг ҳам, орқанинг ҳам,
Аблаҳни ҳам рози қилинг — ўзбекчилик.

* * *

Бизни алдайдилар жилмайиб туриб,
Бизни алдайдилар осишиб бурун.
Сал хушёр тортсақ-чи, во ажаб, кўринг,
Биздан палид зот йўқ баъзилар учун.

* * *

Биздан ажраб ҳеч ким бир йўл оча билмади,
Бошқа йўлга ҳам ёруғлик соча билмади.
Кимки яшаб ўтди собит қаторимизда,
Дардимиздан ўзни олиб қоча билмади.

* * *

Бошга қора кунлар тушганда ногоҳ,
Қараб таҳқиромуз, кулиб қўйдинг, оҳ.
Билмадингки, бахтли эдим у маҳал,
Билмадингки, мени синарди Аллоҳ.

* * *

Ҳаром-ҳаришларни безарар билган
Бу банда «исломий китоб» ҳам қилган.
Қолиб кетмаган ул китоб бир четда,
Ўзи кабиларга дастур ҳам бўлган.

* * *

Басма-бас тегса-да маломат тоши,
Қадрим, деганларнинг тик эрур боши.
Қорним, деб йиғлаган бу бандаларнинг
Оғзидан келади кўзининг ёши.

* * *

Дейдилар: Бозорда икки аҳмоқ бор,
Бириси сотувчи, бири харидор.
Нарса зоти борки бозорга чиққан
Шу иккала аҳмоқ орасида хор.

* * *

Бунда ҳамма жўшқин, ҳис-ҳаяжонли,
Топиб бўлмас оддий, содда инсонни.
«Қалбимда — олов!..»-деб бақирган, эй сен,
Қани, кел, қайнат-чи, манов қозонни!...

* * *

Баҳор яшаб ўтган кўҳна боғларга
Изғиринлар сочиб, қиш бўлди дарға.
«Қорр, қорр!..»— деб жаврррама бизда ҳам кўз боррр,
Ҳа, ҳа, қорр ёғяпти, кўрр-япмиз, қарр-р-рға!

* * *

Тун эрди, йилт этган зиё йўқ эрди,
Лекин дилим равшан, кўнглим тўқ эрди:
Юксак дарахтларда қағиллаб шу чоқ
Қарғалар бир-бирин кўзин чўқирди.

* * *

Ногоҳонда айрилиб баъзилар тиргагидан,
Шамол ўта бошлади шувилаб ҳар ёғидан.
Увада кўрпачалар солинди сояларга,
Оҳиста суғурилиб бошқаларнинг тагидан.

* * *

Унинг мушугини ҳеч ким «пушт», -демас,
Деганларга бу зот сира кун бермас.
Унинг мушугига булар ўз итин —
Сўйиб берар, унинг мушуги емас.

* * *

Бу майдалар улғайиб бўлмади катта,
Ё кичрайиб, бўлмади ер билан битта.
Юрар ҳар қаерда ўрмалаб тўп-тўп,
Жой йўқ оёқ босишга ҳатто.

* * *

Минбарда туғилди, минбарда ўлди,
Қабрига мрамардан минбар қўйилди.
Гўрда тинч ётсин, деб ён-атрофига
Минглаб катта-кичик қарсак кўмилди.

* * *

Сени мақтай туриб, кўзингга боқдим,
Билдимки, ёмонмас, билдимки, ёқдим.
Бошқалардан фарқинг йўқми сенинг ҳам?
Наҳотки, наҳотки?.. — дея тутоқдим.

* * *

Дедилар: Бошлиқдан кўрқиш шарт анча.
Сўрадим: Айтингиз, анча, бу — қанча?
Дедилар: Бошқалар кўрқишар қанча,
Бошлиқ қанча хоҳлар, демак, ўшанча.

* * *

Дўстим, сени нима жин урди, нетдинг?
Бир ажиб туйғунинг бошига етдинг.
Олдимга шунча кўп похол солдинги,
Ичида ўзинг ҳам кўринмай кетдинг.

* * *

«Замона — зўрники!» — дедилар менга,
«Томоша — кўрники!» — дедилар менга.
«Муҳаббат-чи? Шеър-чи?!» — сўрадим қақшаб,
«Манглайи шўрники!» — дедилар менга.

* * *

Эртамдан сўрарман сени ҳар сафар,
Эртамда кўрарман сени ҳар сафар.
Ўтар-кетар, ахир, бугунларим, оҳ,
Эртамга берарман сени ҳар сафар.

* * *

Пешонангга толе битаётгандир,
Бахт сени олдинда кутаётгандир.
Гофил бўлма, кўплар сенга ҳавасда,
Энг ажиб кунларинг ўтаётгандир.

* * *

Вақтлар зиқ, бекор-бўш бир дам топилмас,
Тинч ҳамда хотиржам ҳамдам топилмас.
Муҳим ишлар билан банд эрур ҳамма,
Сухбатлашай дейсан, одам топилмас.

* * *

Ўлик кўлга «жўш!» — деб тош отдинг, шоир,
Нодонлик лойига ҳам ботдинг шоир.
Ёмон сўз эшитмас эдинг, бемаҳал
Уйқудаги касни ўйғотдинг, шоир.

* * *

Итдан қутулишнинг энг осон йўли —
Айланиб ўтишдир, айланиб ўтиш.
Ёмондан-чи? Ёмон одамлардан-чи?
Айтинг, қандай қилиб мумкин қутулиш?!

* * *

Энди юрагимда яшар ёлғиз дард,
Бир ишни сўнгига етказишим шарт:
Турфа ағёрлардан кўнглингда қолган
Хушомадлар изин кетказишим шарт.

* * *

Худойим, Сен менга нени кўрсатдинг?
Хуснда парига тенгни кўрсатдинг.
Бўзлатдинг, балоу ғамнинг кўзига
Унга мубталони — мени кўрсатдинг.

* * *

Домига тушиб ишқ, деган савдонинг,
Кўрдим кўргилигин кўҳна дунёнинг.
Қанча вафодорга силтаб кетдим қўл,
Васлинга етай деб сен-бевафонинг.

* * *

Бу ёмғир ёғмоқда унинг ичига,
Унгувчи уруғ йўқ унинг ичида;
Бу ёмғир келтириб чиритар бир-бир
Ҳижрон хазонларин унинг ичида.

* * *

Дунёга келмишки сендек ёри жон,
Демак, тоза ҳали одамзодда қон.
Демак, саҳроларда кезар Мажнунлар,
Тоҳирлар дарёда оқмоқда ҳамон.

* * *

Сен ўтдинг йигитлар тўпин оралаб,
Уялиб, қимтиниб, ерни қоралаб,
Мисоли қоялар ичидан ўтдинг
Сен-оҳу борлигинг тилка-поралаб.

* * *

Ташқарида ёмғир, ичкарида мен,
Чекармиз дунёнинг икки хил гамин.
Йиғлармиз: у — баҳор фонийлигига,
Мен — боқийлигига ҳижрон аламин.

* * *

Мен қаттиқ адашдим сени ёр билиб,
Ёр билиб, васлимга мендек зор билиб.
Қара, пешонамга чертмоқда ёмғир:
«Эй, сен-хомкалла!» — деб, масхара қилиб.

* * *

Сени хаёлларга толдирсам дейман,
Қўнглингни қўнглимга олдирсам, дейман,
Оёқ кийимингни яшириб қўйиб,
Ҳузуримда кўпроқ қолдирсам, дейман.

* * *

Яхши аёл эрини ёмонламас ҳеч,
«Эрим ёмон» — деган аёл ўйноқи.
Хотинини мақтай олмаган эркак
Бахтиёр аёлнинг турмуш ўртоғи,

* * *

Бу аёл эрига хиёнат қилди,
Бадани жонидан кўпроқ эзилди.
Ўзни оқламоқчи бўлди, тилига
«Эрим — ёмон...» — деган ёмон сўз келди.

* * *

Эрга гап қайтариб, яйраган сизми?
Қорашақшақ бўлиб сайраган сизми?
Бизми—жон-жаҳони қоронғу бўлиб,
Айтолмай қийналган ўша бир сўзни?

* * *

Бу хотин қутурган итга ўхшайди,
Индамасдан туриб, шартга тишлайди.
Нишлаш керак бўлар қанчалаб дору,
Муолажаси ҳам эзиб ташлайди.

* * *

Ёр дардин бу қалбдан кетказай дедим,
Бу жонга бир ором етказай дедим.
Бўлмади, кўрдим бор чорани, ҳатто,
Табибим, сутга нон тўғраб ҳам едим.

* * *

Изтиробинг кўксимни қуюн янглиғ тўлдиар,
Висолинг армонида тўлғонтиар, сўлдиар.
Ўн гулимдан бир гулим очилмай ўлғум-йитғум,
Ким қулингман хаёлли, қулни хаёл ўлдиар.

* * *

Ишқ, — дедим, каттароқ очдим кўзимни,
Азобнинг дайрида кўрдим ўзимни.
Сарсон бўлдим асаб чангалзориди,
Юрак бир чаёндай чақди кўксимни.

* * *

Суйганим, қизғонганим бир ёр яшар бу жаҳонда,
Куйганим ул, васлимга лек зор яшар бу жаҳонда.
Иккимизни бир-бировдан совитолмай овора
Ағёр яшар бу жаҳонда, хор яшар бу жаҳонда.

* * *

Бир куни учрашиб қолсак ҳам мумкин,
Бир-бировга назар солсак ҳам мумкин.
Қандай севишганмиз, қандай ёнганмиз,
Дея, йиғлай-йиғлай, толсак ҳам мумкин.

* * *

То ёруғ жаҳонда яшаркан инсон,
Яшайди қалбида маҳактош — иймон.
Усиз ўзида йўқ ҳислатни банда
Бошқада ҳам йўқ, деб қилади гумон.

* * *

Яхшиям гуноҳдан тийилиш, деган
Азоб бор бир юксак, роҳат бор теран.
Димоғимда дўзаҳ ҳамда жаннатнинг
Безовта бўйлари қоришиб кетган.

* * *

Аввал-бошда ҳамма маъсум ва дилдор,
Сўнг ҳаёт кўпларни айлар жаҳлдор.
Итларнинг аждоди — яшнар кучукгул
Гулзор ичра оғзин юмиб, беозор.

* * *

Одам одамга бўри, деган ақида
Сенинг фалсафанг бу, ўзинг ҳақингда.
Тобга келаркансан, хомийларингнинг
Янграр увлашлари узоқ-яқинда.

* * *

Ҳамма ўзи билан ўзи овора,
Гўё бир дарди бор, ахтарар чора.
У чора топилмас гўё ҳеч қачон,
Мен дейман, бир куни топилса зора.

* * *

Устоз, деб аввало қошимга келдинг,
Оғам, деб дастурхон-ошимга келдинг.
Мансабга миндинг-у, вақтлар ўтиб,
Қилич яланғочлаб бошимга келдинг.

* * *

Нимани эшитдинг, нимани кўрдинг?
Ниманинг хаёлин ўзингча сурдинг?
Тоҳир-Зухра бўлиб улгурмадик биз,
Қачон Қоработир бўлиб улгурдинг?

* * *

Сендадир иноят, сенда-ҳидоят,
Ё Раббим, додимга яна ўзинг ет:
Ё бу гўлликларин йўқот ҳалқимнинг,
Ё бу қаллобларга инсоф ато эт.

* * *

Бу ёруғ жаҳонда калта бўлди қўл,
Кўнгилни кенг айлаб, сабр қилдим мўл.
Келмади юракка малол заррача,
Арава минганга бўшатганда йўл.

* * *

Эй, менда хато кўп, гуноҳлар бисёр,
Бироқ тўғри йўлдан борурман бедор.
Сал кечроқ бўлса-да ногиронга-да
Бир куни манзилга, ахир, етмоқ бор.

* * *

Танлаган бу ўнгсиз йўлим туфайли
Бошимга теккани тош бўлсин, майли.
Аллоҳ ўзи берар ажру савобни,
Ичганларга қоним ош бўлсин, майли.

* * *

Унга амал минган, у амалгамас,
Шунинг-чун қийналиб олади нафас.
Шунинг-чун хатосин юзига айтсанг,
Беўхшов-беўхшов чиқаради сас.

* * *

Туймаган бўлсанг гар дардларни қатор,
Теранлашмас эди қалбинг бу қадар.
Чуқурлашиб борсин учун, қудуқнинг
Тубига тош ташлаб қўйган аждодлар.

* * *

Эй ёр, дил тубинда ишқинг жўш урди,
Чиқди ташқарига — сўзим жўштирди.
Номи муборагинг кўшгандим шеърга,
Китобим ўқиб эл кўзига сурди.

* * *

Ҳаётда мўъжиза бўлади гоҳо,
Гадолик шоҳликка дўнади гоҳо.
Хазонлар доим ҳам оёққа тушмас,
Бахт қушидек бошга қўнади гоҳо.

* * *

Биз учун ҳар ерда бир қалб хайрихоҳ,
Бир зот бор — биз кўрган кунлардан огоҳ.
Ёлғондир ўламан, деганларимиз,
Ҳали кўп яшаймиз чекиб ғам-финоқ.

* * *

Илм-фан саҳнаси ўру қир бўлди,
Ҳуснга учганлар яна ер бўлди:
Одамзод асрлаб кўз тиккан ойдан
Олтин-жавоҳирмас, тош келтирилди.

* * *

Кўз ўнгида юксак осмон турибди,
Кўксида дардлари омон турибди.
Тенгдошлар кўноққа чиқди бирма-бир,
У парвоз ишқида ерда юрибди.

* * *

Юзимни самимият кўмирдай қора қилди,
Дилимни хун, бағримни тuzалмас яра қилди.
Оғам деб унга кўнгил очган эдим йиғлаб, жим,
«Ичингда гап турмас» — деб, кўринг, масхара қилди.

* * *

Худойим ҳар кимга ҳар хил таъб бермиш,
Берганда ҳам баъзиларга ботмонлаб бермиш.
Попишакка сассиқсан, деб дашном этсалар,
Бошимдаги тожимни кўр, подшоман, дермиш.

* * *

Олинг, шу йўл сизга керак бўлса гар,
Қолинг, биз кетамиз, кетамиз бадар.
Фақат... жавобини беринг ўзингиз,
Сўрашганда бизни етимча дардлар.

* * *

Онажон, меҳрлар кўрсатдинг менга,
Меҳрдан сеҳрлар кўрсатдинг менга.
Лекин бир сўзингни аябсан нечун —
Бошинг тошдан бўлсин, демабсан? Нега?

* * *

Куй-қўшиқ ардоқли, ноёб азалдан,
Асраб-авайланган баддан, ҳазардан.
Дарахтда қанча барг, қанча шоҳ-шабба —
Қушчасин яширмоқ учун назардан.

* * *

У олдинлаб кетди боқмай бизларга,
Олдинлаб, кўринмай кетди кўзларга.
Қолган чанг-ғуборин ўткинчи шамол
Эсди сочиб сўнгсиз дала-тузларга.

* * *

Эй киндик, хизматинг этмадик инкор,
Ҳамон марказдасан, машҳур ва донгдор.
Ўзингга юракнинг ўрнин кўзлама,
Қорин маснадингда ўлтир барқарор.

* * *

Олимлар фактлар топган сарбасар,
Чунончи одамда маймундан асар —
Мўйдан бўлак, думнинг ўрни ҳам мавжуд,
Шуни ликилллатиб яшайди пастрлар.

* * *

Сендан-да, мендан қолар бу дунё, эски дунё,
Бошқалар бирла тўлар бу дунё, эски дунё.
Кетармиз бир севинчдай ёинки ҳасрат мисол,
Кўнглини бўшатволар бу дунё, эски дунё.

* * *

Бамисли туш—дунёда қоғоз бўлди ҳукмрон.
Қоғоз баҳо беради—ким яхши-ю, ким ёмон.
Қоғозсиз ишонмаслар туғилганга, ўлганга...
Бас!-деб гугурт чақувчи бир мард топилмас ҳамон.

* * *

Неданки қулдилар хўп, йиғладим мен бетоқат,
Неданки йиғладилар, масхара қилдим фақат.
Масрур умр кўрдилар, аянч эдим у маҳал,
Кўмилди бари охир, мен тирик қолдим абад.

* * *

Она юртинг омон бўлса, ранги рўйинг сомон бўлмас,
Гарчи бошқа ҳеч вақонг йўқ, ўтган кунинг ёмон бўлмас.
Қурбақадек куйласанг-да, сенингдек хуш забон бўлмас,
Юрганингдек йироқ-яқин, кўрганингдек замон бўлмас.

* * *

Сенга шаҳар кенгдир, менга жаҳон тор,
Менда ҳеч нима йўқ, сенда эса, бор.
Сен — бор нарсаларинг билан хору зор,
Мен — йўқ нарсаларим билан бахтиёр.

* * *

Бу дунё дардларин у кўриб ўтди,
Юрак-юрагидан гупуриб ўтди.
Оғзида қон борин билиб турса ҳам,
Душманлар қошида тупуриб ўтди.

* * *

Бойлик-даромаддан гап кетган жойда,
Менга сўз қайда-ю, эътибор қайда?
Шеърим мол эмаски, сотсам-пулласам,
Уруғмаски, эксам, ундирсам фойда.,

* * *

Кучоғига чорлади фалак ёшлиқни,
Юксалдик кўкка, тепиб ерни-бешиқни.
Эртага қўлда асо, узр сўраймиз,
Тўқиллатиб оҳиста: Оч «деб эшиқни!»

* * *

Мақсаднинг дилторгар кўйига кирдим,
Бир бошимга минг бир машаққат кўрдим.
Ўпқон, жарлик, демай йўл солдим тикка,
Айланиб ўтишга етмади умрим.

* * *

Ҳой! Ҳеч ким ҳеч нима сезмаётирми?
Қалбларда лоқайдлик кезмаётирми?
Қилт этмай қўйди-ку, дарахтлар учи,
Шамол ер остида эсмаётирми?

* * *

Бир пайтлар тунларни улардим тонгга,
Юлдузлар гавҳардек чўкарди онгга.
Қачонки қоқилдим, ерпарчин бўлдим,
Камроқ қарайдиган бўлдим осмонга.

* * *

Саодатга эш, таббарук онларни кўрдик,
Эътиқод деб фидо бўлган жонларни кўрдик.
Фидойилар бизга тобе яшаганлар, деб
Қуруқланган не-не қўли қонларни кўрдик.

* * *

Бу кўнгил ҳеч қачон тўлмасми, дейман,
Бу қайғу гуллари сўлмасми, дейман.
Шеърим кимларгадир кетармиш тегиб,
Сал четроқ туришса бўлмасми, дейман.

* * *

Умр, бу — кўз очиб-юмгунча ўтар,
Шукур, сўз қадрини бошингга кўтар.
Гапирсанг, тоғларга гапир ҳайқириб,
Акс-садоси жумла жаҳонни тутар.

* * *

Душманинг кўпайса, қувонгил, эй дил,
Ҳаётинг мазмундор кечар, демак, бил.
Энди терсини ҳам ўйла бу гапнинг,
Яъни дўст кўпайса, эҳтиёт зарил.

* * *

Мен сира хор бўлмасдим, хор этди ўзгалар,
Яхши сўз ва таскинга зор этди ўзгалар,
Майли, дедим, девонага бу ҳам бир давлат,
Мен қолиб, оҳ, мен учун ор этди ўзгалар.

* * *

Бир нодон касофати қулоқни ёрди,
Гўзал тонг сафосин балчиққа қорди.
Супургига илашган ту누ка қути
Кўча адоғигача тарақлаб борди.

* * *

Кўриб қийналасан, кўнглинг гашланар,
Ўйлайсан жим-сокил, кўзинг ёшланар.
«Нега бундай?» — дейсан. — «Нега?!» — жавоб йўқ.
Азоб ҳаммасидан кейин бошланар.

* * *

Ҳаёт сахна бўлса, сахна бузилсин!
Ҳамма актёр бўлса, актёрлик ўлсин!
Бир-бировни ёмон кўришимизни
Бу гулу гиёҳлар қаёқдан билсин?!

* * *

Бу омонат ҳаёт, бу ёлгон турмуш
Токайгача менга ўқталади мушт?
Токай уча олмай қийналар юрак —
Қанотин кўксимга ураётган қуш.

* * *

Шахсий ҳаётида адашган инсон—
Меҳробида ёнар аччиқ пушаймон,
Ёш бир жойга борган, қочолмайди ҳам,
Хўмрайиб қарайди унга тўрт томон.

* * *

Қиш, аини қаҳратон. Қақшаган кеча,
Ҳар дераза унга раҳмсиз ўчар.
Дўзағга дўнганда эркак учун уй,
Шубҳа йўқ, жаннатга айланар кўча.

* * *

Йўлларда улоқиб қаён чопасан?
Эй япроқ, кимларнинг изин ёпасан?
Нимага эришдинг юксакда порлаб,
Тубанда изиллаб нима топасан?,

* * *

Бу тубан тубанликдан ҳам жўшиб чиқар,
Юмаланиб-судралиб, йўл тўсиб чиқар.
Шартга чопиб ташласанг, чувалчанг каби,
Бошидан дум, думидан бош ўсиб чиқар.

* * *

Бир кун шармандаси чиқар унинг деб,
Хору зор яшайсан зимдан пайт кутиб.
Пайт-чи, келавермас, пайт келай демас,
Пайт дунёда йўққа ўхшайди худди.

* * *

Азизим, тигдай бир нарсамен мен ҳам,
Дарду гам дуч келса, кесамен мен ҳам.
Юмшоқ бахт керакмас, ўтлар пурскаб, боқ,
Кўкрагимни чархга босамен мен ҳам.

* * *

Дарахт ҳам ҳаётни кузатар ҳар чоқ,
У бизга хайриҳох, биздан улуғроқ.
«Бундай яшаб бўлмас, Уят, ҳай! Уят!»—
Сарак-сарак қилар бошини япроқ.

* * *

Таъб ҳамда ҳулқ-одоб замонага мос,
Бизда ёмонликмас, ялқовлик бисёр.
Масалан, фаросат ҳаммада ҳам бор,
Ишлатишга эринар баъзилар холос.

* * *

Қийналиш керакдир, дўстим, қийналиш,
Қийналсанг, рўёбга чиқар яхши иш.
Қани, жаҳд эт тўққиз ою тўққиз кун,
Бир нима туғасан сен ҳам, бояқиш.

* * *

Кўлдан, кўз, оғиздан қочиб ҳаприққан
Бу анор донаси жаннатдан чиққан.
Бу зот суҳбатин ҳам олмоқ осонмас,
Қай ҳилват гўшага бошини суққан.

* * *

Ҳазил эмас, алмисоқдан қолган бу йўллар,
Бу йўриқлар, бу одатлар, бўлмангиз гўллар,
Покдомонлар, хушёр тортинг тўқнаш келганда,
Ҳаромини ҳаромийлар тўдаси қўллар.

* * *

Пулвоз оға, сен менинг сўзимни эшитмайсан,
Пулнинг таъмидан бўлак мазани ҳис этмайсан.
Интиласан ўзингча жўш уриб ҳар қаёққа,
Чўнтагинг атрофидан нарироққа кетмайсан.

* * *

Ўлмаган қул, баҳорга ҳам етдинг, мана,
Ҳаво истаб боғлар сари кетдинг, мана,
Симирдинг гул бўйларин, ҳей, тўлди кўксинг,
Юракни завқ суйига фарқ этдинг, мана.

* * *

Баландпарвоз гаплардан бўш қалблар тўлиб кетди.
Зўр зални жаранглатиб, қарсақлар бўлиб кетди.
Кафтларнинг орасида, гулдуросдан гарангсиб
Адашиб кириб қолган бир чивин ўлиб кетди.

* * *

Шоирлик хаётга тўғри келмас, боқ,
Бошга не кунларни солмайди андоқ:
Калланг ишлайдими? — деб қолар бошлиқ,
Ишласа, мен шоир бўлардим қандоқ?

* * *

Яхшидир, ёмондир кўксимда ғамлар,
Орангизда мен ҳам борман, одамлар.
Мен ҳам безовтаман, мен ҳам йиғлайман,
Ўчмасайди, дейман, қалбдаги шамлар.

* * *

Ўзингга аёндир банданинг ҳоли,
Ё раб, рақибларим чиқди кўп золим.
Бу қимор дунёни бой бердим атай,
У боқий оламда ўзинг бер толе.

* * *

Муҳташам кошона экан бу иймон,
Унга гоҳ кириб, гоҳ чиқаркан инсон.
Кирган кезларимда муборакбод эт,
Чиққан чоғларимда афв эт бегумон.,

* * *

Ёмон одам ҳақида юкиниб ғамга
Бошингизни қотирманг, бирор наф етмас.
У — ўзига яхшилик қилган одамга
Ёмонлик қилмагунча дунёдан ўтмас.

* * *

Оллоҳ таоло дер: «Гуноҳга ботманг,
Менинг амрим билан иш кўрмас бекор,
Подшоҳлар ҳақида ёмон сўз айтманг,
Акс ҳолда қаҳрига айлайман дучор».

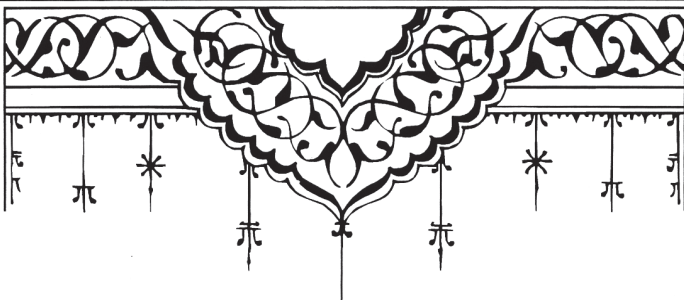
* * *

Умр, бу — дунёда бир зумлик сайр,
Ҳамд-сано Оллоҳ-ла сирлашганларга.
Жаҳолат кўйида қолганлар, хайр,
Салом — тўғри йўлга эргашганларга.

* * *

Дунё — кечки бозор, ҳамма шошилган,
Харидору сотувчи, даллоллар толган.
Халталар тўлмаган, бунинг устига,
Расталарда нукул ўтмас мол қолган.

2002–2010

ТАРЖИМАЛАР

Китобидан

*На олтин, на кумуш. Шақдир хуқми бу!
Нетай пешонамга ёзилган гамми?
Нетайми елкада, ютганча огу?!*

*Дунё - кўрinishидан гўзал. Одамнинг
Шиллаб йиғганини совуради у
Ёвуқур шамол-ла телба бир дамнинг.*

ФРАНЦЕСКО ПЕТРАРКА

(Италия)

СОНЕТЛАР

Мадонна Лауранинг ҳаётига

О, бу бол такаллум, О, қараш қийғоч,
Кўргумми сизни бот, эшитгумми бот?
Кўйида хунига чўмган Муҳаббат,
Тақдиридан рози, о, бу сумбул соч!

О, бу ажиб чеҳра, қаҳри бошда тож,
Зорману кўргали, чўчирман, ҳайҳот!
О, бу ишқ чойшаби ваъда қилган тот!
Ётсанг ёндирадир, хоҳласанг-да, қоч!

Навозиш ва сеҳру жоду кўрсатиб,
Қиё боқиб аҳён-аҳёнда бир-бир,
Маъно қоришадир бор ҳаётимга.

Ва шу он ҳасад-ла олай, деб тортиб —
Шу зарра ҳақим ҳам, Фортуна-тақдир
Беомон ганимдай шошар олдимга.

* * *

Риёкор туйғудан толиқиб, чарчаб,
Такрор интиламан — нечанчи карра —
Ул жоду кўзларнинг нурын илк бора
Кўрганим манзилга, ахийри, яйраб.

Ва ширин ўйлар-ла дилни банд айлаб,
Уни орзулашдан тинмайман зарра.
Ўзга-чи, чалғитмас фикримни сира,
Ўзни ҳаловатга тураман шайлаб.

Тонг-саҳар ва оқшом, кундуз ва тунда
Бошқа бирор жонзот эшита олмас
Майин ул товушни туяман мен жим.

Мисоли жаннатдан эпкин бор унда,
Менга бир таскинлар келтирар бу сас
Ва аста чулғанар шодликка қалбим.

* * *

Инсоний бахтсизлик сарҳади — ўлим —
Дорилбақо яқин келса қанчалик,
Вақт енгил ҳамда тез учар шунчалик,
Бироқ нега сўлмас орзу-ўй гулим.

Фурсатимиз тақчил, туядир дилим,
Ишқ ҳақида тўйиб суҳбатлашгали.
Хоки туроб ерга сингадир ҳали,
Сезармиз кифтларда оромнинг қўлин.

Умидлар вужуддай судрар йўқликка,
Нафрат ва ҳайиқиш, қулгу ва қўз ёш
Якун топажаклар умрим-ла ҳамдам.

Ва ажиб хулоса бул келиб чиқар:
Алдайди одамни хомхаёл-бебош,
Ишонар одамзод шарпаларга ҳам.

* * *

Олов шахдин олов тўсганми? Қачон?
Сув туби қилт этмас — ёғса-да ёмғир.
Ўхшаш нарсаларда ўхшашдир тақдир,
Ёт ҳам ёт билан нон ейди ёнма-ён.

Эй сен, юрагимга ҳоким бўлган жон,
Амур, бу русумни буздинг-ку, ахир,
То ёр, деб мен қанча ўртадим бағир,
Кемирди ожизлик кўксимни ёмон.

Атрофдаги кентлар одамларини,
Шовуллаб беомон, қар қилгандек Нил
Ва қуёшга қараб бўлмагандек тик,

Қалб таҳлил этолмас ўз ғамларини.
Адо бўлмоқдаман лаҳза сайин, бил,
Чопқир отни ўртар — нағалли этик.

* * *

Ҳашам, дабдабадан этай, деб огоҳ,
Озурда жонман мен, имкон борича,
Эй ношуд, сенга ишқ бахш этдим кеча,
Бугун тортиб олмоқ истайман ногоҳ.

Бир ўтинч ўргат, деб ўтиндим ҳар чоқ,
Тошбағир, сен пинак бузмадинг пича.
Саннайсан эртадан қаро кечгача,
Ўнгда ҳам, тушда ҳам орттириб чарчоқ.

Қайдасиз, эй тунги фигоним, айтинг,
Нега жўш урмайсиз ёр ҳузурида?
Шафқат уйғотмайсиз ул қалбда, ҳайҳот!

Оҳлар, кўнглим қолди сиздан ҳам жуда,
Нега мум тишлайсиз – ёнида пайтим?
Изҳори дил этар юз-кўзим фақат.

* * *

Очкўзлик, танбаллик ва сохта шукуҳ
Бўғар олижаноб ҳисларни нуқул,
Дунёда яхшилар қолмади буткул,
Оҳ, деб фарёд қилмас табиат —беруҳ.

Кўкда шуъла сочиб кўринмас бир чўғ,
Ҳаёт ўз тарзини ўзгартиб маълул.
Кимдир ичимизда ҳайратларга қул,
Кўнглини куй-қўшиқ улғайтган гуруҳ.

«Дафна баргларими? Гултожми — шараф?
Илму ҳикматдан бош тортаётирсан!» —
Куйлар аҳли суврат, мана, жўр бўлиб.

Бақамти борамиз манзилга қараб,
Озчилик ичра сен бунга қодирсан,
Муносибсан босиб ўтмоққа йўлни.

* * *

Асар йўқ оромдан. Ташвиш — чикора,
Дилда завқ ва гумон, ўт ва муз — ҳамроз,
Хаёлан кўкларда этаман парвоз,
Қулайман юзтубан ерга — садпора.

Кучаман дунёни тушдай овора,
Муҳаббат Худоси қайтарар ихлос.
На қулман, на озод. Ўлдирар бехос!
Йўқ, шошмас. Бораман умидни чорлаб.

Кўраман-у, кўрман. Бўзлайман-тилсиз.
Ўлгим келар, шу тоб — яшаш истайман.
Юраман. Кунларим ўтади йўлсиз.

Йиғим — қулгу. Шайман — на ҳаётга ман,
На мамотга. Орзу — дардларим ёлғиз...
Қалб оташим учун ажр — менга тан.

* * *

Нур таратган нигоҳга маҳлиё бўлиб чибин,
Шўх-шўх парвозин кўйиб, урар унга ўзини.
Нигоҳ эгаси жаҳл била юмар кўзини,
Кулар чибин чалажон ва оҳ, деб олади тин.

Шундай, гўзал бир қараш забт этган мени ҳам чин,
Унда машғум назокат кўрсатади юзини.
Қулоғига олмасдан ақл - идрок сўзини,
Қайсарликлар қилади Муҳаббат ўқтин- ўқтин.

Биламан, таҳқирланиб, қаҳрлардан ичиб бол,
Шу кўзлар қуёшидан топаман ўлимни мен,
Бошқа барча дард эса, келар юракка малол.

Кўзимни кўр қилар ишқ, биламан кўнглимни мен,
Ўзгаларни тушуниб, ўз дардим шарҳига лол,
Ҳалокат томонларга бураман йўлимни мен.

* * *

Бу оғир дардлардан ўлмасдан, бир чоқ,
Кексайган чоғингиз учратсам сизни,
Ўтида ёндирган ул жоду кўзни
Кўрсайдим ногаҳон нурсиз ва чарчоқ.

Мени эртаю кеч бўзлатган ёноқ
Ва дудоқдан йитса шуълалар изи,
Сўлса гулчамбарлар қаршилаб кузин,
Бу сунбул сочларни босса қор - оппоқ .

Шунда ҳайиқишдан қутилиб балки,
Қандай қилиб қулинг бўлиб қолганим
Ривоят этардим. Гарчи бешафқат —

Йиллар — кўнгилларга ва ишққа. Мен жим.
Ҳеч қурса чекканим азоблар ҳақи,
Сўнги нафас мени тақдирлар шояд.

* * *

Ул олис чехрангни ёдида сақлаб,
Тасалли топсин, деб дунёда шоён,
Тақдир шодлантирди бебаҳо эҳсон —
Шойи қўлқопинг-ла мени тақдирлаб.

Ўлтирмам ул машъум кунни қоралаб,
Шармандалик дамни унутдим шу он,
Ўғирлик хазинам йўқотган замон,
Гадога айландим-қолдим, пора — қалб.

Асраб қололмадим тақдир инъомин,
Эркисиз ва ҳуқуқсиз, тилсиз ва сассиз,
Жангсиз тарк айладим жанг майдонин мен.

Дастидан бу кўз ёш тўккан адоқсиз,
Олардим бебаҳо қўл интиқомин.
Қуш бўлсам, ўлжамни бермасдим шаксиз.

* * *

«Бүзлаб-бүзлаб ювинг гуноҳингизни,
Күзлар, сиз туфайли бўлдим-ку адо».
«Зор-зормиз, шод-хандон юрибди, аммо
Бу борада ортда қўйганлар бизни».

«Тахтада ўлтиргандек тутди-ку ўзни
Сиз боис қалбда бу Амур — беибо!»
«Йўқ, йўқ, руҳимизга бўлиб олган жо
Энг катта гуноҳкор — Муҳаббат ўзи!»

«Тавба, денг, бадбахтлар, бир кўриб уни,
Далли-ғулли бўлиб жўшдингиз беҳад,
Минг бора кўрсак, деб интиқсиз ҳатто!»

«Ҳис этамиз, шафқат қилмайди ҳайъат,
Ўқир суриштирмай туриб ҳукми,
Ўзгалар айби, деб тортамиз жазо».

* * *

Не дердим: шу руҳда яшайвер, осмон —
Қаҳри етганича йўқ сенга ҳали.
Банд этмас пажмурда кечмиш хаёли,
Талаб бошқаларни — бойийсан омон.

Шу кўйи авж олган қабиҳлик аён,
Тутамлар дунёни зулм чангали.
Шаробу фаҳшнинг, эй, аянч қули,
Сен учун зеб-зийнат ҳамиша шоён.

Бунда тўрт ёндаги кўзгу қошида
Қариялар, қизлар — шайтонга мажбур —
Ўйин кўрсатмоққа. Бу ҳам нашида!

Худо сени сийлаб, ёмғир ҳамда нур
Сочди ғариб чоғинг яланг бошингдан.
Шуми оқибатинг, барака топкур?

* * *

Қушлар чурқиллайди, йиғлайди булбул,
Туман аримаган қадрдон водий.
Қуюқ биллурий, шўх – тоғлар ижоди –
Жилгалар олмишдир ўрмон сари йўл.

Оқи – оқ, қизили – қизил бўлган ул
Зар сочи нурчамбар, дилрабо қадли,
Қарияни суйган ва эътиқодли,
Сочлари қорини тарайди нукул.

Қўш қуёш кўраман, уйғонганим он,
Бири - болалиқдан қадрдон, бири –
Севмай – севилганим, ўшал гул юзим.

Кузатди уларни, балқди ёнма-ён,
Бири - юлдузларни хиралаштирди,
Бошқасидан хира тортди сўнг ўзи.

Мадонна Лауранинг вафотига

* * *

Йироқ-йироқлардан боқасан келиб
Тунларим оралаб; бу жоду кўзлар —
Тагин-да қадрдон, тагин-да гўзал!
Сенга дахл қила олмабди ўлим.

Мен қандай хушбахтман! Безайсан кулиб
Қайғули чўзилган умрим бу кезлар.
Керагидан ортиқ изтироб эзар,
Гўзалликнинг хазон билмаган гули —

Ишқим бир маҳал барқ уриб, барҳаёт,
Юксак кўшиқларни бахш этган ерда
Сени тирик кўриб турибман, наҳот?

Ва лекин келурсан, қайғу бўлур ёт,
Огоҳман юришинг таратган сирдан,
Танийман уст-бошинг, юзинг, сўзинг бот.

* * *

Қаро ер, мен сенга қиламан ҳасад,
Қучдинг - мен қучмаган ёри жонимни,
Ҳаётим таянчи —меҳрибонимни
Тортиб олдинг мендан шундоқ бешафқат.

Ажиб нурларидан абадулабад
Бебаҳра айлабон жон-жаҳонимни,
Руҳлар, даврангизга қўшдингиз кимни?
Демак, ҳасадим бор сизга ҳам беҳад!

Муқаддас ва сокин, нурафшон манглай
Нурин симирганлар, ҳасад - сизга ҳам!
Сиз уни томоша қиласиз яйраб.

Ҳасадим бор сенга, номард ўлим, ҳай!
Уни олиб кетдинг ҳукминга бу дам,
Дунёи дун аро мени зор айлаб.

* * *

Борлигимда эди, тирик эди у,
Аянч юрагимда макон топган зот.
Ҳаммаси тугади, нажот йўқ, наҳот?
Мен ўлдим, у эса, яшайди мангу.

Ўғри урган дилга эрку ҳуқуқ ёт,
Эгасиз севгига ким қарар, ёху!
Нотавон қабртош қалбида орзу —
Дардин ёзмас биров бамисли баёт.

Эшитилмас шундоқ улар йигиси,
Бари ич-ичимда. Фам чекиб мен — кар.
Илдамроқ ёнмоқ ва куймоқ — қисматим.

Дарҳақиқат, биз хок, етимдир руҳлар,
Дарҳақиқат, кўрмиз, ташнамиз, эсиз.
Дарҳақиқат, алдар орзу бизни жим.

* * *

Эзгулик ва гүзаллик ёр ҳаётида
Касб этдики шундай бир уйғунлик, бирлик,
Тушолмади ўртага гашлик ва кирлик,
Собит қолаверди у эътиқодида.

Ўлим олиб кетди жим ёғоч отида;
Бириси – осмонларга бўлди арзирлик,
Иккинчиси қабрдан жой олди сирлик –
Нурдай – очиб-юмилган кўз бисотида.

Лаблари, сўзлари, кўзлари томон,
Қабрда ухлаётган Ишқимни қўмсаб,
(Самовий руҳ ортидан) йўлга чиққали

Менга фурсат етмаган кўринар ҳали.
Қани энди, қаламим азм этса шоён,
Номин унинг мангу шон-шарафга кўмсам.

* * *

Оҳанглари қалби ҳароратидан,
Шеърларимда урдим оёғига бош.
Ерда юриб бўлдим ҳажрида одош,
Осмонлар бахтиёр эди ёдидан.

Олтин сочин қуйлаб байтимда, зотан,
Дедим: «Ўлдирадир мени бу кўз-қош!»
Жаннатий роҳатдан тўлди кўзга ёш,
Бош олиб кетди у, мана, ҳаётдан.

Тухум пўчоғидек қайиғим ҳайдаб,
Ҳаёт денгизида бораман сузиб.
Ҳар томон бураман йўлни таваккал.

Шеър ҳам чала қолур севгидан айнаб,
Шоир бор дунёдан кўнгилни узиб,
Қўлини кўлтиққа урган бу маҳал.

* * *

Уни, деб оҳ чекиб ёзган шеърларим
Довруғин башорат этган бўлсайдим,
Шоҳона янграрди ҳар битта байтим,
Минг карра ишлардим баъзи бирларин.

Илҳомим париси ётар бироқ жим –
Қабрда, ўтмишим тирилмас қайтиб.
Сатрларим энди шуъла сочмайди,
Ўқиб, аввалгидек қувнамас ҳеч ким.

Қачонлардир шуҳрат тўғрисидамас,
Юракка ҳамоҳанг ашъор ҳақида
Ўйлардим, юрагим орзиқиб беҳад.

Энди шуҳрат учун ёзсаммикин, бас!
Йўқ, энди ёнига чорлар у ёқда
Мени – толгин, соқов чолни Муҳаббат.

* * *

Гултож хазон бўлди. Орзулар барбод.
Руҳ қашшоқ, шум етим каби бўзлар хор.
Йўқотганим топиб беролмас зинҳор
Марвдан то Ҳиндистон чўзилган ҳаёт.

Қоқ туш, бир соя йўқ. Қани ҳиссиёт?
Йўлчидай харобман — томчи сувга зор.
Олди барчасини ўлим — бадкирдор.
Тож- тахт қани? Шуми менга мукофот?!

На олтин, на кумуш. Тақдир ҳукми бу!
Нетай пешонамга ёзилган ғамни?
Кетайми елкалаб, ютганча оғу?!

Дунё — кўринишдан гўзал. Одамнинг
Йиллаб йиғганини совиради у
Ёвқур шамоли-ла телба бир дамнинг.

А.С. ПУШКИН
(Россия)

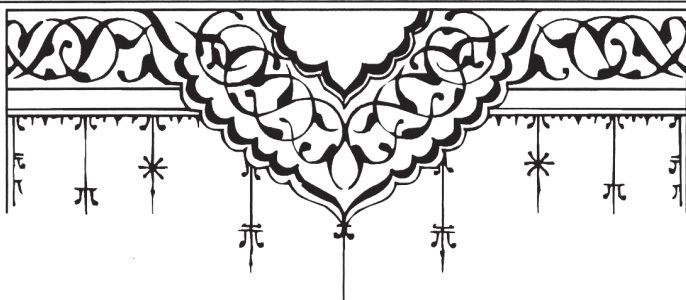
ЭЛЕГИЯ

Сўнган шўхликлари телба йилларнинг.
Бода қарахтлиги каби азобли.
Ўтган кунлар ғами эскирган сари
Кучаяр шаробдай куйдириб қалбни.

Истиқбол денгизи жўшар: машаққат,
Меҳнат ваъда қилиб. Йўл ўнгсиз ғоят.

Бироқ, о, дўстлар мен ўлмоқ истамам!
Фикрлаш, қийналиш учун яшагум!
Фаҳм этгум: адоқсиз дардлар истарам,
Шу менга ҳаловат бахш этар ҳар зум:

Ҳамон оҳангларга тўйиб, гоҳида,
Хаёлларим узра кўз ёшим оқар
Ва шояд умримнинг мунглиғ уфқида
Видо табассумли муҳаббат балқар.

САБОҚЛАР

Китобидан

Ногаҳон даврани бошқараётган Озод Шарафиддинов залдан, мухлислардан чиққан бир қоғоз парчасини овоз чиқариб ўқий бошладилар:

— «Озод ака, залда шоир Шукур Қурбон ҳам ўлтирибди. Илтимос, унга ҳам сўз берсангиз», — кейин залга қараб мурожаат қилдилар: — Нега залда ўлтиради? Қани Шукуржон? Бормисиз?

Беихтиёр ўрнимдан турдим:

- Домла, мен таклиф қилинмаганман. Бир мухлис сифатида...
- Чиқинг бу ёққа! Гапингизни шу ерда айтасиз?

*Озод Шарофиддинов
сабқлари*

**«СОБИР РАҲИМ БАЛЛАДАСИ»
ЁХУД НИМАНИ ЁЗМАСЛИК КЕРАК**

Ўтган асрнинг 70-йилларида адабиётда эндигина атак-чечак қилаётган авлодимиз халқимиз тақдирига оид, унинг ғурурини жўштирадиган тарихий ҳақиқатларни қоғозга туширишга ишқибоз эди. Айниқса, мустабид даврда тилга олинмаган, тўғрироғи, тилга олишга кўпчилик чўчиган мавзуларга ўзимизни уришни яхши кўрардик. Улар оғиздан-оғизга ўтиб, бизгача етиб келган, лекин матбуот юзини кўрмаган бўлса, янада хуш ёқарди. Жумладан, биринчи ўзбек генерали — Собир Раҳимов тақдири хусусидаги ривоят, масалан, мени ўзига оҳанрабодай тортганди. Унда айтилишича, собиқ шўро ҳукумати раҳбарлари Собир Раҳимовнинг II жаҳон уруши жанггоҳларида кўрсатган мислсиз қаҳрамонликлари, шон-шуҳратини ёқтирмай, уни йўқ қилиш пайига тушган экан. Ва махсус киллерни изидан юбориб, уни отиб ўлдиришган экан. Собир Раҳимовнинг фашистлар сафида хизматда бўлган зобит — ўзбек билан учрашуви тўғрисидаги ҳикояни эшитгач, юқоридаги туйғуларни кўшиб, бир баллада қораладим. Балладада немис шаҳарларидан бирининг марказида ёнаётган 14 қаватли уй, юқоридаги қаватда Собир Раҳимов аскарлари қаршисида таслим бўлиб, қўл кўтариб турган фашист зобитлари, улар орасидаги ўзбек — гауфтман, шав-

катли генералимизнинг уни сўроққа тутиши ифода-ланганди:

- Қирғизмисан?
- Йўқ.
- Қозоқмисан?
- Йўқ.
- Туркманмисан?
- Йўқ.
- Татармисан?
- Йўқ.

Шу тариқа туркий халқлар номларини бир-бир санаб, генерал қош-қўзи қоп-қора асирга «ўзбек-мисан?» деган саволни беришни атай орқага сургани ва ўзбеклигини билгач эса, бир қўли билан унинг оёғидан, иккинчи қўли билан бўйнидан ушлаб, даст кўтариб, ёнаётган уй деразасидан ерга улоқтириб юборгани, тун қаърини ёриб янграган унинг аянчли чинқириғи ва генералнинг айтган сўзлари ёзилганди:

– Ўзбекистоним қаёқда қолган, ўриснинг ери қаёқда қолган, ўзгалар ерида немисдан немисни ҳимоя қилиб юрсам-у, бир ватандошим менинг кўксимга милтиқ ўқталиб турса, э-воҳ, бу қандай бедодлик!!

Баллада шундай қизгин, таъсирчан ёзилгандики, уни ҳали-ҳануз айрича ҳаяжон билан эслайман. Бинобарин, менга берган «Оқ йўл»ларида ижодий жасорат тилаган устоз қошида уни алоҳида завқ-шавқ билан ўқиб берган ва бундан роҳат туйгандим. Лекин балладани ўша куниеқ йўқ қилишимга тўғри келди. Негаки, у Озод акага маъқул бўлмади. Устоз хотиржамлик ва босиқлик билан «бундай нарсаларни ёзмаслигим кераклигини» уқтирдилар.

– Гап шундаки, — дедилар домла. — Сиз қаламга олган урушда иттифоқдаги барча халқ қатнашган.

Уларнинг кўпчилигидан ватан хоинлари чиққан. Бу тўғрида уруш ҳужжатларида қайд этилган. Бизнинг халқимизда — ўзбекларда (балки чиққандир ҳам) бундай шармандали ҳолат бўлмаган, деб ёзилган. Сиз бу балладангиз билан (тўғри, у бадий жиҳатдан яхши) ана шу ҳужжатларни тайёрганлар юзига оёқ қўйяпсиз. Қайсидир маънода, кўпчилик олдида, халқимиз номига ҳам доғ туширяпсиз.

Очигини айтишим керак, мен бу борада ўйламаган эканман. Қолаверса, ўша тарихий ҳужжатларни ўқимагандим, тўғрироғи, улар кўлимга тушмаганди. Аслида, ўқишим, билишим керак экан.

Устознинг юқоридаги пандлари ёзган-чизганларим хусусида янада чуқурроқ мушоҳада юритишга чорлади.

Кейинчалик буюк бу ватандошимиз тўғрисида бир неча шеър қораладим. Устоз эътироз билдирмадилар. Улардан бирини сизга илдиним:

СОБИР РАҲИМОВНИНГ ШАХСИЙ БУЮМЛАРИ

Шахсий буюмлар кўп ёруғ жаҳонда,
Бир жойга тўпланса, Ер кетар оғиб.
Бироқ буюмларнинг буюмлари бор,
Кўзларга тўтиё, губори, гарди...
«Тўхтаган бош кийим, тўхтаган қилич,
Тўхтаган жанговар мукофот, соат»... —
Шахсий буюмлари Собир Раҳимнинг,
Мана, неча йилким эгасин кутар,
Беун қон ютар
Бунда —
Ўзбекистон халқлари тарихи музейида.

Музейга томоша учун борилмас,
Тарих музейига, хусусан.
Борилар ўз халқинг ҳақида қалбда
Гурур ҳиссин уйғотмоқ учун,
Уйғоқ гурур ҳиссин улғайтмоқ учун,
Юксалтирмоқ учун гурур ҳиссини,
Унутма, ўғлим.

Шу ҳисни, туйғуни беришга ожиз
Бошқа барча анжом ўғирлар,
Бекорга ўғирлар вақтни, жойни — музейда...
Урушни кўрмаган биринчи авлодман мен,
Сен эса, иккинчи авлодсан —
Урушни кўрмаган, ўғлим...

Салкам бир миллиони ўзбеклар эди,
Урушда ҳалок бўлган йигирма миллионнинг.
Салкам бир миллион шахсий буюм
Кутар уйларида ўз эгаларин.

Музейга айланган салкам бир миллион хонадон
Бизнинг бу юртда —
Ўзбекистонда,
Унутма, ўғлим.

Уруш шахсийликлар интиҳосидир,
Ўлган ҳам, қолган ҳам унда умумий.
Ғалаба — Собир Раҳимов сингариларнинг
Умумий жасоратлари гулчамбаридир.

«Тўхтаган бош кийим, тўхтаган қилич,
Тўхтаган жанговар мукофот, соат...» —
Шахсий буюмлари Собир Раҳимнинг
Шахсий буюмликдан чиқмишдир буткул.

У энди элники,
Сеники,
Меники...

Содиқ яша қалбга, иймонга,
Урушни кўрмаган иккинчи авлод.
Содиқ яша вақтга, замонга,
Урушни кўрмаган иккинчи авлод.
Содиқ яша бу буюмларга,
Урушни кўрмаган иккинчи авлод,
Содиқ яшайлик!

Шахсий буюмлари Собир Раҳимнинг
Муқаддаслик касб этган кўздан-назардан,
Бу музей ичра.
Тумор қилиб ос уларни жаҳон кўксига,
Бало-қазолардан асрайди омон.
Тумор қилиб осайлик бу буюмларни
Жаҳон кўксига,
Тумор қилиб осайлик.

«НЕГА ЗАЛДА ЎЛТИРАДИ?..»

Республикамиз пойтахтида мушоиралар, шоирлар билан учрашувлар авжига чиққан ўтган асрнинг 80-йиллари эди. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан нафақат машҳур шоирлар, ҳатто ёш шоирлар иштирокида ўтадиган адабий кечалар учун ҳам ранг-баранг «афишалар» чиқариларди. Аксига олиб, уларнинг бирортасида исм-шарифим қайд этилмасди. Тенгқурларим, мендан ёш қаламкашлар қаторидан тушиб қолгандай эдим. Гўё мен истеъдоди сўнган бир шоир. Ҳолбуки, ўша йилларда барча адабий журнал ва газеталарда нафақат шеърларим, шеъррий туркум-

ларим, дostonларим чоп этиларди. Улар ойнаи жаҳон орқали томошабинлар ҳукмига ҳавола этиларди ҳам. Анжуманларда эса...

Бу ҳол бир неча ой сурункасига давом этгач, кунлардан бир кун чидаб турулмадим. ТошДУ (ҳозирги ЎзМУ) мажлислар залида бўлиб ўтадиган ана шундай анжуманлардан бирига, ишхонамдан рухсат сўраб (тадбир иш вақтида, кундузи бўлган эди) бир мухлис сифатида кириб бориб, талабалар қаторидан ўрин олдим. Ва чиқишларни эътибор билан кузатиб, ўқилган асарларни таҳлил қилиб, даражаларини ўз шеърларим даражаларига солиштириб, қиёслаб ўлтирдим.

Ҳайрон бўлманг, шоир ўзи ёзган асари қимматини яхши билади, ҳис қилади. Акс ҳолда, рус классик шоири Александр Блок «Ўн иккилар» поэмасини ёзиб бўлгач, «Бугун мен даҳоман» демаган бўларди. Лекин таъсирчанлик ортиқча бўлса...

Анжуман охираётганда шундай хулосага келдим: ёзган-чизганларимнинг уларникидан ҳеч қолишадиган жойи йўқ. Хусусан, ҳар эҳтимолга қарши ён чўнтагимга солиб олганим пахта ҳақида ёзилган икки шеър ҳам.

Ногаҳон даврани бошқараётган Озод Шарафиддинов залдан, мухлислардан чиққан бир қоғоз парчасини овоз чиқариб ўқий бошладилар:

— «Озод ака, залда шоир Шукур Қурбон ҳам ўлтирибди. Илтимос, унга ҳам сўз берсангиз», — кейин залга қараб мурожаат қилдилар: — Нега залда ўлтиради? Қани Шукуржон? Бормисиз?

Беихтиёр ўрнимдан турдим:

— Домла, мен таклиф қилинмаганман. Бир мухлис сифатида...

— Чиқинг бу ёққа! Гапингизни шу ерда айтасиз?

Эътирозга лаб жуфтлолмадим. Атайлаб қилингандай саҳнада, шоирлар орасида битта бўш стул турган

экан. Ўша томонга йўналгандим, домла микрофонда эълон қилиб юбордилар:

– Навбат Шукур Курбонга, – сўнг кўшиб қўйдилар. – Шеър ўқинг!

Микрофон зал ўртасига ўрнатилганидан, шеър ўқиётган одам дорилфунунда дарс берган устозларга, хусусан, Озод Шарафиддиновга орқа ўгириб туришига тўғри келаркан. Негадир, ўшанда бу менга эриш туйилди. Унга ёнламасига туриб шеърларимни ўқидим. Ўша куни қўни-қўнжим гулга тўлиб қайтдим. Кутганимдек, ойнаи жаҳонда ўша тадбир кўрсатилди, кутмаганимдек, мени кўрсатишмади. Лекин орадан чорак аср ўтгач ҳам ўша чиқишимни хурсанд бўлиб эслаган мухлисларимни кўрдим. «Залдан чиқиб шеър ўқигандингиз ўшанда» дейишди улар.

Шундай қилиб, Озод ака баъзи шоир «дўстларим» мени «чўқилаб» бир четга чиқариб қўяётган пайтда ҳам, гўё қўлимдан етаклаб, яна саҳнага чиқариб қўйгандилар. Дарвоқе, мана, ўша даврада ўқилган шеърлар:

ПАХТА, ВАҚТ ВА БОЛАЛАР ҲАҚИДА ҚИССА

Мен бир қизил пахта кўрганман,
Мен қип-қизил пахта кўрганман.
Кўрганман мен қирмиз пахтани...

Йўқ, аввалроқ кўринган хирмон,
Терилган пахтани офтобга ёйиб,
Қуритиш-ла овора
Беш-тўртта эркак,
Қурилган пахтани қанорга солиш
Ва мошинга ортиш билан банд
Беш-тўртта эркак.

Ва кўринган беш-ўнта бола —
Фарзандлари пахтакорларнинг...

Беш-ўн бола,
Ялангоёқ беш-ўнта бола.
Кенг хирмонда ёйилиб ётган,
Дилрабо куз қуёши тафтин
Замирига сингдирган пахта.
Шу пахтада ўйнардилар ўмбалоқ ошиб,
Бекинмачоқ ўйнардилар
Кўмилишиб оппоқ пахтага
Беш-ўн бола —
Фарзандлари пахтакорларнинг,
Тараларди олис-олисга
Хушнуд-хуррам, шод қийқириқлар.
Бироқ Вақт тигиз эди катталар учун...

Худди йўқдай эди Вақт — катталар учун,
Эътибор қилмасдилар кичкинтойларга улар,
Тўғрироғи, эътибор қилолмасдилар.
Пахта сўрар эди улардан Вақт
Айни кунларда,
Топширмоқ шарт эди пешма-пеш
Терилган пахтани, эртага қўймай.

Вақт тигиз эди йўқдан кўра ҳам...
Ана шу Вақт ҳаммасига сабабчи бўлди:
Лаънати Вақт пахта ортилган
Машинани ўт олдирди тез,
Шошилтириб шофёр йигитни...

Беш-ўн бола,
Ялангоёқ беш-ўнта бола
Бу гаплардан буткул беҳабар,

Ўйнардилар ўмбалоқ ошиб,
Бекинмачоқ ўйнардилар
Кўмилишиб оппоқ пахтага!..

Болалардан бири эса,
Пахта ортилган
Машинанинг шундоқ ортида
Оқ пахтага кўмилганча қолганди ухлаб.

Шошилган Вақт илғамади шу болакайни,
Машинани тислантирди у.
Тислантириб борди ўша бола устига,
Босди ўша ширинтойни биғиллатиб Вақт
Орқа дўнгалаги билан мошиннинг...

Қий-чув бўлиб кетди бир зумда хирмон,
Кимдир фарёд солиб отди ўзини
Қизил қонга бўялган пахта устига,
Кимдир тутиб олиб шофёр йигитни,
Калтаклади сўйил билан ўласи қилиб...

Вақт эса,
Ҳаммасига сабабчи Вақт,
Қаттол Вақт —
Худди ҳеч бир гуноҳи йўқдек
Болакай ўлимида,
Барчасини кузатди бефарқ!..

Хирмонлар кўп эди Ўзбекистонда,
Хирмонларда ҳукм сурар эди Вақт.
Ундан хабари йўқ сонсиз, саноқсиз
Болакайлар ўйнардилар бу хирмонларда —

Дилрабо куз қуёши тафтин
Замирига сингдирган
Пахта узра ўмбалоқ ошиб.
Бекинмачоқ ўйнардилар,
Қўмилишиб оппоқ пахтага,
Ухлашиб ҳам қолардилар толиқиб-чарчаб,
Пахталар ичра...

1980

МОЛЛАР

Пахтани хуш қўрар, негадир, бу моллар.
Яқинига бориб қолса,
Эгаларин хуноб қилиб урар ўзларин
Пахтазорларга;
Айниқса, болалар етаклаганда
Чукиллаб кетади нафси уларнинг,
Ер сузиб бораверар пахтага қараб.

Бирор туп гўзани ямласа борми,
Чўзилиб-нетиб,
Баттар қийин молларни қайириб олмоқ.

— Хўш — дейсан бақириб,
Улар бепарво,
Ер сузиб бораверар пахтага қараб.

— Хўш, ҳаром ўлгур! — дейсан,
Улар бепарво,
Ер сузиб бораверар, пахтага қараб,

— Эшак ҳам одамни қийнамас бунча,
Ҳаром бўлса ҳам гўшти;
Ит ҳам искамайди пахтани! — дейсан,

Улар бепарво —
Ер сузиб бораверар пахтага қараб.

— Табелчи ё бригадир кўриб қолсами,
Худо урди деявер мени...
Онамни нақ Учкўрғондан кўрсатади-я,
Сени ҳам қўймас омон! —
Дейсан бўғриқиб,
Улар бепарво —
Ер сузиб бораверар пахтага қараб.

— Ичи тўла заҳар, дейсан,
Кимё дейсан!
Заҳар қотилади сутингга, дейсан.
Болалар ичар, дейсан...
Заҳарланиб ўлар болалар, дейсан,
Улар бепарво —
Ер сузиб бораверар пахтага қараб!..

Моллар билмас пахтамиз моҳиятини,
Қанча меҳнат кетишин билмас —
Унинг униб-ўсмоғи учун.
Билмайдилар пахта тақдирин
Халқим тақдирига чамбарчаслигин.
Сиёсий масала эканин билмас
Моллар пахта масаласининг!
Ер сузиб бораверар пахтага қараб.

1980

ЙЎҚОЛГАН ҚОҒОЗ ПАРЧАСИ ЁХУД УСТОЗ ТОПШИРИҒИ

*Таълим берган устоз — отангдай улуғ,
Таълим берган устоз — онангдай улуғ.
Берган топшириғин бажармоқ лозим,
Бажаргандай улар айтганин тўлиқ.*

1999 йилнинг ёзида Устознинг уйига навбатдаги эшиттиришимга интервью олиш учун боргандим, домла:

— Шукуржон, сизга бир иш бор, — дедилар.

— Яхши, домла, қўлимдан келса, — дедим.

— Қўлингиздан келади. Эркин Воҳидовга учрашиб, «Фауст» тўғрисида суҳбатлашасиз. — Кейин репортёримга ишора қилдилар. — Мана бу овоз ёзгичингизни олволинг. Эркин шуни хоҳлаган. — Ва қўшимча қилдилар. — Саволларни ёзиб бериб қўйганман. Ўшаларга жавоб қилса, бўлди. Суҳбатни «Жаҳон адабиёти» журналида босамиз.

— Яхши, домла, — дедим, устоз ишончидан бошим осмонга етди. Мен у пайтда Ўзбекистон радиосининг Адабиёт ва радиотеатр таҳририятида хизмат қилардим. — Рухсат берсангиз, суҳбатни аввалроқ радиода ҳам эшиттирамиз. Шоирга қалам ҳақи ҳам тўлаймиз.

— Қаршимасман, — дедилар домла. — Лекин бизнинг журналда эълон қилинадиган суҳбат пишиқ-пухта, ўзбек тилидаги «Фауст» моҳиятини очадиган, Гёте таваллудининг 250 йиллигига бағишланган бўлиши керак.

— Хўп.

— Боришдан олдин Воҳидовга қўнғироқ қилиб, огоҳлантириб қўйинг.

Устоз бунақанги масъулиятли топшириқни ҳаммага ҳам беравермасди. Негаки, Эркин Воҳидовнинг юксак илҳом ва меҳнат-машаққати маҳсули бўлган, ўн йилга яқин вақт давомида ўзбекчага ўгирилган «Фауст» ўша пайтгача адабиётимизда ўз баҳосини олмаган эди. Ҳолбуки, унда шарқона ахлоқ-одоб мезонларига, шунингдек, халқимиз табиатига мос жиҳатлар ҳам мавжуд бўлиб, уни шоир она тилимизда қойилмақом қилиб жаранглатганди.

Эркин Воҳидовнинг Ўзбекистон Олий Кенгаши биносигаги кабинетига кириб, уни бир даста қоғозни варақлаётгани устидан чиқдим. Китоб жавони ҳамда ёзув столи эшиклари ланг очиқ. Устоз-шоир сочлари тўзғиган, чарчаган бир алфозда саломимга алиқ олдилар. Аканинг кайфиятидан хавотирга тушиб, қайтадан ҳол-аҳволини сўрадим.

— Кўрмаяпсизми, Шукурбек, — дедилар Эркин ака. — Озод ака саволлар ёзиб берган қоғозни топа олмаяпман. Бир парча эди. Қаерга қўйганим эсимда йўқ.

Ёдимга Эркин аканинг хонадонларига бир радио эшиттиришни тайёрлаш учун борганимда айтган гаплари тушди.

— Шукурбек, — дегандилар устоз-шоир ўшанда. — Бизнинг уйимизда энг кўп такрорланадиган сўз «Қани?» деган савол бўлади. Гулчеҳра опангизга шу саволни беравериб чарчатиб юбораман: «Қани фалон асаримнинг қўлёзмаси?», «Қани фалон китобим?» Ишга жўнаётган чоғимда ҳам уст-бошиму дастрўмолимгача — ҳамма-ҳаммасини сўраб чиқаман. Аслида, келинойингиз уларни тайинли жойга қўядилар. Лекин менинг хаёлим тайинли жойда бўлмайди.

— Эркин ака, — дедим ўзимча, акани қийин вазиятдан қутқармоқчи бўлиб. — Мавзу тайин. Сиз «Фауст»ни таржима қилган, мен уни ўқиган шоирлар бўлсак, суҳбатни ўша саволларсиз ҳам амалга ошир-

сак бўлаверар? Суҳбатимиз яхши чиқса, домла бизнинг «ўзбошимчалигимизни» кечирар? Нима дейсиз? Худодан шуни сўрайлик-да, суҳбатни бошлайлик.

— Э, бормисиз, Шуқурбек. Тўғри айтдингиз, домла кечирар.

Шундай бўлди. Суҳбатимиз «Жаҳон адабиёти» журналининг ўша йили сентябрь сонида «Ўзимизнинг Фауст» номи билан эълон қилинди. Журнал ходими, устознинг садоқатли шогирди, адабиётшунос олим Ортиқ Абдуллаевнинг айтишича, у журналда ёритилган материаллар орасида яхши баҳо олибди. Озод Шарафиддиновга ҳам маъқул бўлибди.

Озод ака, бахтимизга, йўқолган саволлар тақдири билан қизиқмадилар. Лекин бари бир кўнглимда хижиллик қолди: «Устоз Озод Шарафиддинов тузган саволларга жавоблар қайда-ю, мен қилган суҳбат қайда?»

Устоз биз — икки шогирди «ўзбошимчалигини» бағрикенглик билан кечиргандилар.

УСТОЗ НАЗАРИГА ТУШГАН САТРАЛАР

Ёзган-чизганларим орасида мухлисларга ёқадиган шеърларим, ҳатто дostonларим йўқ эмас. Андижонлик дўстларим эса, тўртликларимни кўпроқ ёқтиришади шекилли, орқаваротдан номимни муболаға билан «тўртликлар қироли» деб ҳам тилга олишади. Лекин устоз Озод Шарафиддиновга маъқул бўлган шеърларим бир бошқача ардоқли.

Устоз улар тўғрисида алоҳида мақола ёзган эмаслар. Бу ҳақда домладан, баъзиларга ўхшаб, илтимос ҳам қилмаганман. Ўзимга эп кўрмаганман. Негаки, Озод аканинг эътиборлари шундоқ ҳам барқ уриб тур-

ган: Республика матбуотида илк бор чиқишимга ёзилган «Оқ йўл», илк китобимга тавсиянома, «Темур Малик» номли тарихий дostonимнинг муҳокамасига бағишланган «Илҳом» телевизион клубидаги давра суҳбатида қатнашиш, «Литературная газета» саҳифаларидаги «Дебют» рукнида шеърларимни Миртемир асарлари қаторида санаганлари, «Нафас» номли китобимга ички тақриз ёзиб, уни нашрга тавсия қилганлари.

50 ёшга киришим муносабати билан нашриётлардан бири ниҳоят менинг ҳам сайланмамни чоп этишни режалаштирди. Китобим муҳаррири «унга бирор-та адабиётшунос олим сўз боши ёзиб берса, яхши бўларди», деган гапни айтди. Озод Шарафиддиновдан ёздириб олишни ният қилдим. Лекин ниятим амалга ошмади. Гап шундаки, бу пайтда устоз янги уйларининг бир четига икки кишилик диван-каравот устига сандалга ўхшатиб хонтахта қўйиб ижод қилардилар. Стол чироғи, телефон, турли китоблар, қўлёзмалар тахлами — ҳаммаси шу хонтахтага жойлаштирилган бўлиб, нарироқда, дераза томонда телевизор ёқилган эди.

Устоз «Ўзбекистон» радиоси учун менга интервью бераётган эдилар. Кутилмаганда кўзларини чирт юмиб, огриқнинг зўридан ихраб юбордилар.

Нима дейишимни, домлага қандай ёрдам қилишимни билмай атрофга алангладим. Сал нарида келиноним Шарофат опа тургандилар. Яқин келиб домларнинг елкаларини ушлаб меҳр билан уқаладилар. Менга паст овозда изоҳ берган бўлдилар:

— Индаманг, ҳозир ўтиб кетади. Тез-тез шунақа бўлиб турадилар.

Домла кўзларини очганларида, анча ҳолдан тойган, худди хасталик билан жанг қилгандек эдилар. Овоз ёзгичларимни аста-секин йиғиштира бошлаган эдим,

домла рухсат бермадилар. Сухбатни келган жойидан давом эттирдилар. Устознинг кейинги ёзган асарлари қанчалик машаққатлар эвазига дунёга келаётганини ана шундан кейин тасаввур қилдим. Ва сўз боши ёздириш ниятидан қайтдим. Дарвоқе, бунинг устига, сайланмани нашр эттиришга ҳомий топилмади.

Ундан анча илгари домла билан эски хонадонлари атрофида кўчада учрашиб қолгандик. Ўшанда Озод ака мендан «Жаҳон адабиёти» журнали учун шеърларимни тайёрлашни сўрадилар. Устознинг бир пайтлар «Яловбардорлар» китобига ёзиб берган дастхатлари ёдимга тушди: «Шукуржон, жиндай шоирлигингиз, жиндай донолигингиз, жиндай гўзаллигингиз учун жиндай шукр қилинг» дейилганди унда. Шунини эслатдим.

— Унда — 1974 йилда, ростдан ҳам, «жиндай шоир» эдингиз. Ҳозир ўнга яқин китоб, тарихий ва замонавий дostonлар чиқарган катта шоирсиз, — дедилар ва кўшимча қилдилар: — Даражани унвону мукофотлар белгиламайди.

— Домла, мен буни назарда тугганим йўқ.

— Майли-да! Улар ҳам керак ижодкор учун. Рухлантиради. Лекин бўлмаса, кўнгилни чўктирмаслик керак. Қанчадан-қанча унвон, мукофот олганлар бор. Ёзганлари эса, бир чақага қиммат. Буни ўзингиз яхши биласиз. Сизнинг эса, ҳеч кимникига ўхшамаган, ўзингизга хос, адабий жамоатчилик тан олган шеъриятингиз бор. Ундаги самимият, фалсафийлик, мавзулар ранг-баранглиги, ҳис-ҳаяжон кўлами, назаримда, ҳамдўстлик мамлакатлари шоирлари ичида фақат Қайсин Қулиевда кўринади.

Кутилмаган бу мақтовдан бошим айланиб кетганди ўшанда.

— Раҳмат, домла, бу гапларингиз мен учун қарз, — дегандим қийналиб.

— Биз — танқидчилар ҳамма асарга ҳам баҳо бериб улгуролмаймиз. Кўпинча қайдаги мақолалар вақтимизни олади, шекилли-да!

Устозимнинг бу гаплари менга бир умрга дастурил-амал бўлган.

Энди шу ерда бир лирик чекиниш қиламан:

Шоирнинг китоби, ким нима деса-десин, бари бир шеър билан яқун топиши керак. Шу мақсадда устоз Озод Шарафиддинов назарига тушган шеърларимдан айримларини эътиборингизга ҳавола этаман.

ҚУШЧА

Қушча ин қуради дарахтга нуқул,
Шамол бузиб ташлар уни бешафқат.
Қушча ин қуради дарахтга ҳар йил,
Унинг қисматида ҳар йил шу меҳнат.

Қушча чирқиллайди оғир ва дардли,
Кўксида оламча орзу ва тоқат.
Дарахтга у инлар қураверади,
Ёвқур шамол эсиб турса-да бу пайт.

Ҳаётда кўп бундай ғуссали тақдир,
Одатда уларга таскин берилар.
Унга ачинмайман аммо негадир,
Негадир қушчани қутлагим келар.

1971

РЎМОЛЧА

Чеккалари нозикли бир рўмолча,
Ёшлигимдан қолган ёлғиз ёдгор.
Чеккалари нозикли бир рўмолча,
Унда гўзал қўлларингнинг изи бор.

Қатларига нигоҳларинг тўкилган,
Оромларинг синган унга тунлари.
Ипаклар-ла қўшиб баъзан тўқилган
Соғинчингнинг изтиробли унлари.

Бир бурчида иккимизнинг исмимиз,
Орасида бош ҳарфи бор «севги»нинг,
Номларимиз бунда бирга, жисмимиз
Икки жаҳон аро қолди, севгилим.

Чеккалари нозикли бир рўмолча,
Уни ўпиб кўзларимга сураман.
Чеккалари нозикли бир рўмолча,
Рўмолчада илк севгимни кўраман.

1972

ОҚҚУШЛАР КҮЛИ

Шуълаланиб ётар сув юзи аста,
Унда осмон акси қалқиб турибди.
Бир қанча оққушлар ташвиш билмасдан,
Шу мовий оғушда сузиб юрибди.

Эркаланиб, сувга бош уриб бир-бир,
Улар завқ топгайлар, топгайлар ҳаёт.
Улар шу кўлга бир умр ҳокимдир
Ва шу кўл меҳрига қулдир умрбод.

1971

* * *

Юрагига эзгу ва гўзал,
Узун орзу-ўйлар жо этиб,
Тўда-тўда булутлар аро
Ҳарир қанотларин силкитиб,
Бир жажжи қуш учиб юрибди.

Эртакдай ҳол, булутлар эса,
Унинг қанотлари остидан
Кўчган шамол зарбига тўзғиб —
Кетмасин деб ваҳима билан
Жон ҳовучлаб чўчиб турибди.

1972

БУГУН СЕНИ КҮРМАСАМ БЎЛМАС

Бугун сени кўришим керак,
Бугунгидек ҳеч қачон тўлмас
Ҳажрингда қон қақшаган юрак,
Бугун сени кўрмасам бўлмас.
Тутими йўқ бу ишқ дунёси
Кўнглимизни бир пулга сотди.
Тутими йўқ бу ишқ дунёси
Ўртамизда тоғлар яратди.
Тоғлар баланд... бу энди сирмас,
Кўксимиздан ҳаёт сипқорар,
Ҳайқирамиз, акс-садо бермас,
Ҳайқирамиз, ютиб юборар.
Айрилиқнинг бу манзарасин
Ҳайратдаман кўз билан кўриб.
Дардларимнинг асли-сарасин
Англадим-ку ўлмасдан туриб.
Юрагимда армонимдай сир,
Ўзга кимни чорлайман, кимни?
Энди сенга бари бир, ахир,
Айтай, ахир, севганлигимни.
Беҳудадир ўтган ёшлигинг,
Менга бўлган бағритошлигинг,
Юрагимга қулоқ солмасанг,
Севганлигим англай олмасанг...
Бугун сени кўришим керак,
Бугунгидек ҳеч қачон тўлмас
Ҳажрингда қон қақшаган юрак,
Бугун сени кўрмасам бўлмас.

1977

НИЯТ ҚИЛ

Ният қил,
Ниятни каттароқ қил, ҳай!
Сен етмасанг, ўғлинг этади,
Неваранг этади, ўғлинг етмаса,
Неваранг етмаса, чеваранг,
Чеваранг етмаса, эваранг,
Эваранг етмаса, деваранг,
Бегонанг этади-ку, ҳеч бўлмаганда!..

Ният қачон ерда қолган? Қачон?!

1986

* * *

Саҳна қонуни, бу — ўз қиёфангдан
Қанча чиқа олсанг ва бегона зот
Сувратига қанча яхшироқ кирсанг,
Шунча олқишлайди сени бошқалар.

Ҳаёт қонуни, бу — ўз қиёфангда
Қанча собит бўлсанг ва бегона зот
Сувратига кирмай қанча кун кўрсанг,
Шунча олқишлайди сени бошқалар.

1975

Омонулла Мадаев сабоқлари

Муқаддима

Исломий ҳикматларнинг бирида масъуллиқ ҳақида калом бор. Инсоний бурч ҳақидаги бу гап, назаримда шогирднинг ўз устози олдидаги қарзи тўғрисида ҳам айтилганга ўхшайди. Бу қарз, аввало, шогирднинг камолга етиши билан узилади. Шогирд ҳаётидан, амалга оширган ва ошираётган ишларидан устознинг қониқиш ҳосил қилиши эса, алоҳида хурсандчилик бағишлайди.

Мен-чи? Мен қандай шогирдман? Устозларимдан қай бирининг кўнглидагидек иш қилолдим? Улар ишончини оқлай олдимми? Ёзган-чизганларимдан улар кўнгли тўлдими? Ахир, рўйхат қилинса, китобларим-у, дostonларим, қўшиқлар-у, таржималарим номларининг ўзи салкам бир саҳифа бўлади. Лекин устознинг кўнгли тўлмас экан, буларнинг барчаси бир пул. Устоз эътирофи барибир азиз, барибир қимматли. Уни ҳар кўрганда худди ўқиб юрган пайтингдаги имтиҳондагидек ҳаяжонланасан, одам.

Ўзбекистон Миллий университети (аввалги ТошДУ) педагоглари орасида адабиётшунос олим, филология фанлари доктори, доцент Омонулла Мадаев сабоқлари ҳаётим ва ижодимда теран из қолдирган. (Албатта, шу сирадаги устозларим Озод Шарофутдинов, Умарали Норматов, Ёрмат Тожиев, марҳум Бегали Қосимовлар тўғрисида ҳам шундай дейман. Халқ оғзаки ижодиётининг зукко мутахассиси бўлмиш бу устоз, эндигина мактабни битириб келган биз-талабаларга фольклор оламининг жозибали эшиқларини айрича бир меҳр-муҳаб-

бат билан очиб берганлар. Очигини айтишим керак, унгача менга бу фан одамлар тилида аҳён-аҳён янграб турадиган мақол, матал, иборалар, тўй-маросимлардагина куйланадиган кўшиқлар жамланмасига ўхшаб туюларди. Халқ достонлари эса, Фарғона водийсида куйланмасди. Устоз Омонулла Мадаев санъаткорона ажиб дарслари, сабоқлари, фавқулодда қизиқарли машғулотлари билан онгимдаги ана шу бўшлиқни тўлдирди, қалбимни ҳайрат ва ҳаяжонга чулғаб, мазкур фанга сўнмас иштиёқ уйғотди.

Талабаларнинг олган билимларини баҳолашда ҳам устоз ҳамиша ҳалол ва талабчан эдилар. Устоз менинг билимимни тўрт яримга баҳоладилар ва кўшимча савол бердилар. Жавоб беролмадим. Юзга яқин достон, минглаб мақол, матал ўқиб, ёдлаб, севикли фанимдан олган баҳоим «4» бўлган. Энди ўйлайман, ўша ярим баҳони устоз мендан қизғонмасалар, олинган баҳо ҳалол бўлмасди.

Бадий маҳорат сир

Темур Малик ҳақидаги илк тарихий достонимдаги жанг саҳналари, «Анбар она» ривоят-достонимдаги сюжет чизиқлари, энди ўйласам, ана шу тўрт ярим баҳонинг натижалари бўлиб қоғозга тушган экан. Улар ўз вақтида марказий матбуот саҳифаларида ардоқли адабиётшунослар томонидан илиқ фикрларга сабаб бўлган.

Қолаверса, халқимиз мақол ва маталлари куч-қудратини ҳам, юқорида таъкидлаганимдек, шу устоз шарҳлари, изоҳлари туфайли қайтадан ҳис қилганман. Жумладан, «Она юртинг омон бўлса, ранги рўйинг сомон бўлмас» мақолидаги фикрни давом эттиришга журъат ҳам айнан шу устоз — Омонулла Мадаев сабоқларидан таъсирланиш оқибатида туғилган:

Мана, ўша тўртлик:

Она юртинг омон бўлса,
 Ранги рўйинг сомон бўлмас,
 Гарчи бошқа ҳеч вақонг йўқ,
 Ўтган кунинг ёмон бўлмас.
 Қубақадек куйласанг-да,
 Сенингдек хуш забон бўлмас,
 Юрганингдек йироқ-яқин,
 Кўрганингдек замон бўлмас.

Бундан ўттиз беш йиллар муқаддам, ўша дорилфунунда ўқиб юрган кезларимизда устоз «Ўсадиган эл бир-бирини ботириб, дейди» мақолини ҳам шарҳлагандилар. Шарҳ курсдошларим орасида қизгин баҳс-мунозарага сабаб ҳам бўлганди. Кимдир Омонулла акани ёқлаганди. Бошқа биров эса, бир-бирини одамлар «ботириб» дейиши шартмас, деганди. Менга эса мақолдаги бағрикенглик кўпроқ ёққан ва уни шеърга туширгандим:

Ўсадиган эл бир-бирин
 ботириб, дейди,
 Бўштобин ҳам зўр ишларга
 қодирим дейди.
 Ёмонларин ўзаро лой
 айлашади хўп,
 Бошқаларга топилмасим,
 нодирим, дейди.

Ҳамон сафда

Шундай устоз-педагоглар борки, улар билан мактаб ёки дорилфунун дастурлари доирасидагина мулоқотда бўламиз, берган сабоқлари гарчанд вақтида онгимизни пешлаган бўлса ҳам, маълум бир поғонада қолиб кетади. Кейинчалик улар билан суҳбатлашил-

са, баъзи китобларни улардан аввалроқ ўқиганимизни сезиб қоламиз. Омонулла Мадаев эса, бошқа тоифа педагоглар сирасига киради. Ундан шоғирларининг ўзиб кетиши жуда қийин. Гап шундаки, бу устоз ҳамиша сафда, ҳамиша санокда.

Мана, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида унинг «Боқирнома» таассуротлари» деб номланган тақризи эълон қилинди. Очигини айтишим керак, анчадан бери бу жанрда мукамал бир материал босилмаганди. Ўрнига кичик-кичик хабарлар, шарҳлар босиларди. Устоз тақризи ҳозирда китобнинг ўрнига пулни ўқиётганларга ўзига хос бир халлачўп бўлибди. Таъбир жоиз бўлса, тақризни ўқиган киши нафақат китоб ҳақида таассуротга эга бўлади, балки уни қидириб топгиси, ўқигиси, ўз китоб жавонига қўйгиси келади.

Устознинг ойнаи жаҳон орқали чиқишлари ҳам ўзига хос. Омонулла акани илк бор болалар даврасида кўриб, очиги хурсанд бўлганман. Катталарга катта-катта фикрларни етказадиган устознинг болалар дунёсига эмин-эркин кириб боришларига маҳлиё бўлганман. Гап шундаки, бу дунёда ҳамма ҳам нон топиб ея олмайди. Бунинг учун педагогда алоҳида иқтидор ва маҳорат бўлиши керак. Ногаҳонда Ўзбекистон радиосининг болалар таҳририятида хизмат қилган пайтларим ёдимга тушди. Ўшанда бир нечта дўстларимиз бизга ишга кириб, «болалар билан суҳбатлаша олмас эканман, кечирасизлар», деб ишдан бўшаб кетишган.

Устознинг шундай чиқишларидан бири юртимизда бузғунчи-қўпоровчилар пайдо бўлган кезларда рўй берди. У болаларга «Тулки ўз инига қараб улиганда, қўтир бўлади», мақолини шарҳлаб бердилар. Шундай шарҳладиларки, ҳалиги бузғунчи ярамаслар кўзимизга ўша ўз инига қараб улиган қўтир тулкилар бўлиб кўринди. Бу менга илҳом бағишлади:

- Ватан, сени севмас фарзанд – бадният,
Бадният хор бўлур охир-оқибат.
– Тулки қачон кўтир бўладир, айтинг?
– Ўз инига қараб улиган фурсат.

Аждодлари қулоқ қилинган

Ёшлар таълим-тарбияси йўлида ярим асрдан бери сидқидилдан хизмат қилиб келаётган устоз – Омонул-ла Мадаев асли ким? Дорилфунунда ўқиб юрган кезларимда домланинг водийлик эканини эшитгандим. Лекин устознинг насл-насаби тўғрисида Андижон вилоятининг Балиқчи туманидаги Балиқчи қишлоғида – ўз униб-ўсган масканимда тасодифан эшитиб қолдим.

Гап шундаки, падари бузрукворимни кўрган-билган, қадрдони бўлган кишилардан бирини Балиқчида Ҳабиб ака, деб чақирдишади. Болалигимизда Машраб-булоқ маҳалласида турадиган бу аканинг ёлғизгина онаси бўларди. Кажавали эски «Урал» мотоциклида музқаймоқ сотиб кун кечирарди. Негадир одамларга кўп ҳам қўшилмас, одамови киши эди. Кейинчалик билдимки, аждодлари мустабид давр соҳиблари томонидан қулоқ қилиниб, онаси билан бизга 60 чақиримлик йўлдан – Марғилондан кўчиб келишган экан. Наслу насабини шўролар билиб қолишидан, бошига отасининг куни тушишидан чўчиб яшар экан. Ҳатто Ҳабибуллоқ исмини ҳам тўмтоқлаштириб, Ҳабиб қилиб олган экан.

Зиёратига ҳар гал борганимда у кишининг зукко ва самимийлигини, инсонийлигини ҳис қилардим. Фалсафий мушоҳадалари мени ўзига ром этарди.

Кейинги гал ҳузурларига борганимда устозим Омонул-ла Мадаев тўғрисида гапириб қолдилар. Устознинг исмларига «хон» қўшимчасини кўшиб айтдилар. Ҳайрон бўлдим. Изоҳ бердилар.

– Омонуллахон, асли эшонлардан. У – менинг жияним бўлади. Бизлар Марғилонликмиз.

– Ўзи, – деди у. – Қайдаки бир олим, шоир ёки арбоб чиқса, у шўрога ёқмаган.

Кейинчалик устозимни Ислом университетида талабаларга дарс бергани бораётганида учратиб, ҳамқишлоғимнинг гаплари тўғри эканлигига амин бўлдим.

Педагог ва адабиётшунос олим Омонулла Мадаев тўғрисидаги ушбу сўзларимни қоғозга туширар эканман, ажиб бир шукроналик билан айтаман: устоз ҳақидаги туйғуларимни билан сизлар билан ўртоқлашишимни устозимнинг ўзлари хоҳлабдилар. Демак, ё ҳаётим, ё ёзган-чизганларим, нимамдир у кишига маъқул келибди. Шогирдга устознинг эътирофиданда ортиқроқ бахт бўлмаса керак. Яратган Эгам ана шу ҳолат қувончини бундан кейин ҳам мендан дариг тутмасин!

Устозимга эса, узоқ умр, сиҳат-саломатлик, ижодий хурсандчиликлар саодатини насиб этсин!

Шеър:

Ҳис қилиб шогирдлик қарзининг юкин,
Ҳеч қандай тамасиз ҳамда сидқидил,
Устоз тўғрисида гапириш мумкин,
Соатлаб, эҳтимол, кунлаб мутгасил.

Лекин тенг келолмас барчаси, унинг –
Сен ҳақда айтган бир илиқ сўзига.
Ё Аллоҳ, тақдир эт менга у кунни,
Расо қўрсат мени устоз кўзига.
Ва бунга арзийин аввало мен, оҳ,
Арзисин ҳаётим, хаёлим, дардим.
Ҳақимда яхши сўз кетганда ногоҳ,
Устоз мендан рози, кўтарсин қадин.

2011

САРҲИСОБ

Шоир Шукур Қурбоннинг қуйидаги китоблари нашр этилган:

1. «Оққушлар кўли», 1978
2. «Соғинч дарвозаси», 1980
3. «Нафас», 1982
4. «Она тилим», 1984
5. «Ёз кунлари», 1986
6. «Ёри жоним», 1988
7. «Бир қалб манзараси», 1990
8. «Сизни Худо етказди», 1995
9. «Арбаъин – 1», 2002
10. «Қалбдаги шамлар», 2004,2006,2008,2010
11. «Байрам – болаларники», 2006
12. «Элликқалъа дафтари», 2008
13. «Балиқчиликлар», 2008
14. «Тоҳир Малик сабоқлари», 2008
15. «Абдулла Орипов сабоқлари», 2008
16. «Озорингни соғиндим», 2011

Шоирнинг турли йилларда «Шарқ юлдузи», «Ёшлик», «Гулистон» ва «Саодат», «Соғлом авлод учун» журналлари саҳифаларида эълон қилинган шеърӣ қисса, тарихий ва замонавий дostonлари:

1. «Темур Малик»
2. «Беҳзод»
3. «Устод Шоди ёхуд бастакор ҳақида ҳикоят»
4. «Сўз йўли»
5. «Ватандан кетиш»
6. «Дўст»
7. «Анбар она»
8. «Онам қошидасан ёхуд синглим Муҳаббатга мактублар»
9. «Сингил»
10. «Укажонлар, сингилжонларим»
11. «Тинчлик тўғрисида нотинч бир кўшиқ»
12. «Ҳамроҳ»
13. «Бир қалб манзараси» (шеърӣ қисса).

Шоир Шукур Курбон (Олимжон ўғли) — Андижон вилоятининг Балиқчи туманидан. 1951 йилда хизматчи оиласида туғилган. 1, 14-ўрта мактабларда ва 8-мактаб-интернатда ўқиган. Ҳозирги ЎзМУ нинг филология факультетини битириб (1968–73), «Шарқ юлдузи» журнали таҳририятида иш фаолиятини бошлаган. Шундан кейин Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Тошкент вилоят бўлимида, Ўзбекистон телерадиокомпаниясида, «Соғлом авлод учун» журнали муҳарририятида хизмат қилган. Ҳозирда Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриётининг бўлим мудири.

Илк шеърлари Ўзбекистон Қаҳрамони, атоқли адабиётшунос олим Озод Шарафиддинов назарига тушган, устоз унга «Оқ йўл» тилаган.

Шоир битиклари дарслик ва қўлланмалардан ўрин олган. Ўзбекистон радиоси «Олтин фонди»да унинг радио-постановка ва юзга яқин кўшиқлари сақланмоқда. Маънавий-маърифий йўналишдаги асарлари учун 1989 йилда шоир Мовароуннаҳр мусулмонлари диний бошқармаси мукофоти соҳиби.

МУНДАРИЖА:

Олтмиш ёш арафасида. *Эркин Воҳидов* 3

ОЛДИНГИ САФДАГИЛАР

Ана энди 6

«Кўҳна бир ҳикмат бор...» 7

Суврат 8

«Халос ихлосдадир...» 9

Самарқанд сайёраси 10

«Учар отлар...» 11

«Нафслар жунбишга келмишлар...» 12

Бир от қиссаси 13

«Ойлик-маош...» 15

Наврўз 16

«Ҳар қандай ёмонга яхши жиҳат ёр...» 19

Рассом 20

Олдинги сафдагилар 21

«Шоирлар каломи отилган ўқдир...» 23

Сўз йўли 24

Онам қошидасан 25

Қизғалдоқнинг сувига 31

Ақл ва юрак 33

Бир тўда бола 33

«Яна келдим бағринга...» 34

Қаровсиз боғ 35

Ўтиш даври 36

«Хадрада...» 39

«Одам-да...» 40

МУҲАББАТИНГ ТУФАЙЛИ

Навоий ва интернет 42

Чорлаш 44

Тунги навбатчилик 45

«Битта сиз эмассиз мени алдаган...» 46

«Титаник фильмидан сўнг» 47

«Шайтон, мени қачон тинч қўясан...»	48
Соғинч дарвозаси	49
Қоронғулик	52
...га	54
Метаморфоза	55
«Ҳаммаси Худодан...»	55
«Ортиқча одам...»	56
Туйгулар шажараси	57
Кексайиш	59
Дўст	60

БАҒИШЛОВЛАР

Мунажжим	76
Навойни англаш.....	79
Шоҳмашрабни осмоқдалар	81
Шоир умри дарёмиди	84
Ватангадо	86
Фахрия	88
«Мустабид даврда асаб тобланди...»	89
Аброр Ҳидоятлов бу	90
Устоз	91
«Устозлар дунёни тарк этди...»	92
Абдулла Орипов тўғрисида сўз	93
Ботир Зокир куйлаганда	96
Ҳақиқатни кўрсатди устоз	97
Бўз боласи бўлиб	101
Жараён	103
Рауф Парфи	106
Сонет	106
Шавкат Раҳмонга	107

ОЗОРИНГНИ СОҒИНДИМ китобидан

Ватан	110
Заҳриддин Муҳаммад Бобур	111
Она тилим	112
«Ўзбек иши»	117
Балиқчида жанг бўлган	118

Маккаи мадинам	120
Отажон	121
Аввалги дўстларим	122
Тадбиркор	123
Ўн саккиздан ўтган қизларга	124
Соғиндим	126
Сизни Худо етказди	127
Хайр	128
«Ҳаёт — гулзор дея кездим...»	129
Кузги ёмғир	130
Ўзим бордим, ўзим кўрдим	131
Келавер	132
Яхшими шу?	133
«Хотин чизган чизиқ...»	133
Чўли ироқ афсонаси	134
«Қариган чоғда бир бандаи нодон...»	135
Севмаган ёр билан	136
Кузатиб қолмаса	137
Хиёнат	138
Кузги боғда	139
«Ҳаммаси тугади, бошланмай туриб...»	140
Ёлғиз аёл	141
Самарқанд сафари	142
«Создир узоқ умр кўрмоқ...»	143
Наврўзим	144

ЭЛЛИКҚАЛЪА ДАФТАРИ китобидан

Сонет	146
«Бу қалъалар ердан ўсиб чиққан...»	147
«Шаҳарлар, қишлоқлар туш кўрар...»	147
«Ватан бошланмамиш оҳ-нолалардан...»	147
Тупроққалъадан топилган Хоразм ёзувларига	148
Саломлашиш	149
Аёзқалъа пойидаги тошбақа	150
Тадбиркор аёл	151
Қизилқалъа	152

Кўмилган зиё	154
Гулдурсин қалъаси	156
Ворислик	157
Элликқалъа келини	159
Разолат	176
«Аввало, Худо-ю ...».....	178
Қадимги нақл	179

«БАЛИҚЧИЛИКЛАР» китобидан

Ҳол сўраш	182
«Аллоҳ инояти — балиқчиликлар...»	184
«Тупроқ кечиб, оёқяланг»	185
«Балиқчини ҳам дарё, ҳам йўл ўраб ўтган...».....	185
Балиқчининг йўлларида.... ..	186
«Балиқчида балиқ кўп...»	186
Армон	187
«Балиқчилик Ҳабибуллоҳ ака дейди...»	189
Мешкобчи	190
«Қадри йўқ олдиндан оққан сувнинг...»	191
Эшакнинг учишини хоҳлаган ўзбек ҳақида ҳикоя	192
«Иш бор жойда хато, нуқсон бор...»	196
Бўлаверди	197
Қиз ўртоқ	198
«Кўз-қулоқ бўл бағрингдаги меҳрдан...»	202
Аяжон	203
«Фарзандига китоб олиб бермаган одам...»	204
Темир Полвон	205
«Ёзарманми дилда боримни тўкиб...»	206
Қишлоқ шоири	207
Қайтиш	209

ҚАЛБДАГИ ШАМЛАР китобидан 211

ТАРЖИМАЛАР китобидан

ФРАНЦЕСКО ПЕТРАРКА

Сонетлар	240
«Риёкор туйгудан толиқиб...»	241

«Инсоний бахтсизлик сарҳади...»	242
«Олов шахдин олов тўсганми?...»	243
«Ҳашам, дабдабадан этай, деб огоҳ...»	244
«Очқўзлик, танбаллик ва сохта шукуҳ...»	245
«Асар йўқ оромдан...»	246
«Нур таратган нигоҳга маҳлиё бўлиб...»	247
«Бу оғир дардлардан ўлмасдан...»	248
«Ул олис чеҳрангни ёдида сақлаб...»	249
«Бўзлаб-бўзлаб ювинг гуноҳингизни...»	250
«Не дердим: шу руҳда яшайвер...»	251
«Қушлар чурқиллайди...»	252
«Йироқ-йироқлардан боқасан келиб...»	253
«Қаро ер, мен сенга қиламан ҳасад...»	254
«Борлигимда эди, тирик эди у...»	255
«Эзгулик ва гўзаллик ёр ҳаётида...»	256
«Оҳанглари қалби ҳароратидан...»	257
«Уни, деб оҳ чекиб ёзган шеърларим...»	258
«Гултож хазон бўлди...»	259

А.С. ПУШКИН

Элегия	260
--------------	-----

САБОҚЛАР китобидан

Озод Шарафиддинов сабоқлари	262
Омонулла Мадаев сабоқлари	283

ШУКУР ҚУРБОН

САЙЛАНМА

*Шеърлар, манзумалар,
бағишловлар, тўртликлар,
таржималар*

*Тўловчи ва нашрга тайёрловчи:
Шокир Олимжон ўғли*

Муҳаррир: *Мунаввар Орзиқулова*
Бадий муҳаррир: *Аслиддин Жўраев*
Техник муҳаррир: *Шавкат Жўрабоев*
Саҳифаловчи: *Акмал Жўрабоев*

Нашриёт лицензияси: АІ №159, 14.08.2009.
Теришга 2011 йил 1 апрельда берилди.
Босишга 2011 йил 20 майда рухсат этилди.
Бичими 84x108 ¹/₃₂. Times TAD гарнитураси.
Офсет босма. Ҳисоб-нашриёти т.: 4,71
Шартли б.т.: 17,2. Адади 1000 нусха.
Буюртма № 370

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий
кутубхонаси нашриёти
Тел.: (+99871) 239-40-56. e-m@il: natlib.uz

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий
кутубхонаси босмахонасида чоп этилди.
Манзил: Тошкент шаҳри, Истиқлол кўчаси 33.